

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

duha

4 | 2020

Informace o knihách a knihovnách z Moravy

HODNOCENÍ A MARKETING
INFORMAČNÍCH SLUŽEB

Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Studie, články

Trendy vývoje veřejných knihoven na základě analýzy dat z projektu Benchmarking knihoven – <i>Vít Richter</i>	2
Jak se měří ekonomická efektivita ve veřejné knihovně? – <i>Jan Stejskal</i>	7
Nebojme se komunikovat! – <i>Kateřina Janošková</i>	9

Inspirace, podněty, náměty

Shaun Tan: Pravidla léta – čtenářská lekce – <i>Radka Vojáková</i>	13
Interiéry knihoven IV. – knihovní mobiliář – <i>Lenka Dostálová</i>	15
Vytvářejte působivé a interaktivní prezentace s Microsoft Sway – <i>Vojtěch Hamerský</i>	17

Proměny českého knihovnictví

Rozhovor s Jarmilou Burešovou – <i>Jana Nejezchlebová</i>	18
---	----

Veřejné knihovny

Nebojíme se robotů a digitálních technologií – <i>Dagmar Kopřivová</i>	21
Mahenka stále se rozrůstající a inovující – <i>Alena Šedivá</i>	22
Místní knihovna Litobratřice – <i>Eliška Zichová</i>	24
Inspirativní snídane Brain&Breakfast v břevclavské knihovně – <i>Jaroslav Čech</i>	26

Konference, akce

CovidCON ukázal, že první vlnu české knihovny přečkaly... – <i>Jan Delong</i>	28
Čtenářské kluby a workshopy v knihovnách – <i>Zuzana Zendulková</i>	30

Informace pro knihovny

Ohlédnutí za strategickými dokumenty českého knihovnictví – <i>Eva Svobodová</i>	31
Nová Koncepce rozvoje knihoven podpirá české knihovnictví třemi pilíři – <i>Alena Tománková</i>	35
Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven – <i>Monika Kratochvílová</i>	37
Anketa „Akademické knihovny doktorandi“ – <i>Tereza Schwarzová Matýsová</i>	38

Z činnosti MZK

Stream anebo nic? – <i>Radoslav Pospíchal, Martina Šmídtová</i>	40
MZK zahajuje výstavbu depozitáře H1 – <i>Roman Mátl</i>	42
Na čem pracuje, co chystá a co připravilo České literární centrum? – <i>Michala Čičváková, Olga Stehlíková</i>	43
Projekt PERO – OCR pro historické texty – <i>Alžbeta Zavřelová</i>	45

Knihovnické osobnosti

Eva Dvořáková – <i>Kateřina Juřicová</i>	48
--	----

Recenze

Divadlo a jeho paměť – <i>Vít Závodský</i>	49
--	----

Z historie knihoven

Příběh veřejné knihovny ve Vyškově – <i>Vladislav Raška</i>	50
---	----

Zkušenosti ze zahraničních knihoven

Univerzitní knihovna Gdaňské univerzity – <i>Gabriela Chromcová</i>	52
---	----

Rozhovor

Rozhovor s Kateřinou Šimáčkovou – <i>Tomáš Kubíček</i>	54
--	----

Fejeton

Domov knižních důchodců – <i>Daniel Vydra</i>	57
---	----

Vážení a milí čtenáři,

letošní ročník uzavíráme číslem, jehož tématem je **hodnocení a marketing informačních služeb**. V kontextu současné situace je zřejmé, že knihovny jsou nuceny stále více bojovat o své místo na slunci a dokazovat svou nenahraditelnou úlohu ve společnosti. Ve *Studiích, člancích* proto přinášíme tři pohledy na uvedenou problematiku. Dr. Richter se ohlíží za 15 lety projektu Benchmarking knihoven a získaná data analyzuje v souvislosti s vývojovými trendy. Jan Stejskal si klade otázku, jak měřit ekonomickou hodnotu informačních služeb, a Kateřina Janošková představuje PR aktivity Masarykovy veřejné knihovny Vsetín.

Reagujeme také na aktuální dění v oboru. Hned dva příspěvky rubriky *Informace pro knihovny* popisují pozadí a podobu nové Koncepce rozvoje knihoven. Přiblížíme Vám právě vydaný Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven. *Konference, akce* připomenou průběh CovidCONu. Seznámíme Vás se zahájením výstavby depozitáře Moravské zemské knihovny i přenášením knihovnických akcí do online prostoru (*Z činnosti MZK*). Umožníme Vám navštívit Místní knihovnu Litobratřice nominovanou na ocenění Knihovna roku (*Veřejné knihovny*) a Univerzitní knihovnu v Gdaňsku (*Zkušenosti ze zahraničních knihoven*). V čísle nechybí ani tradiční rozhovory, inspirace pro praktickou činnost či fejeton.

Přejeme Vám hodně sil v závěru letošního roku a optimismu do roku nového.

Za redakci časopisu Duha
Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 34 (2020), číslo 4.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně**.

Adresa vydavatele a redakce:
Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 126
E-mail: duha@mzk.cz
IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední straně:
Natáčení instruktážního videa, foto: archiv MZK.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák.
Tisk: Tiskárna Brázda
Vychází 4× ročně tištěně i on-line.
Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),
ISSN 1804-4255 (Online).

Redakce:

Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor, Mgr. Jana Nejezchlebová, výkonná redaktorka, Mgr. Adéla Dilhofová, redaktorka, Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka a jazyková korektura.

Redakční rada:

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady,
PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), Bc. Pavel Zajíc (Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm),
Mgr. Hana Šimonová (Městská knihovna Hodonín)

jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Trendy vývoje veřejných knihoven na základě analýzy dat z projektu Benchmarking knihoven

Vít Richter

Vit.richter@nkp.cz

Text přináší rozbor a hodnocení výsledků projektu Benchmarking za posledních 15 let. Rozsáhlé shromáždění dat umožňuje sledování činnosti dvou velikostních kategorií veřejných knihoven v České republice. Jedná se o výkonové indikátory, vybraných a specifikovaných je 36, které jsou rozdělené do tří skupin, a dále je srovnáváno celkem 5 vymezených skupin oblastí činnosti veřejných knihoven. Text provází přehledné srovnávací grafy.

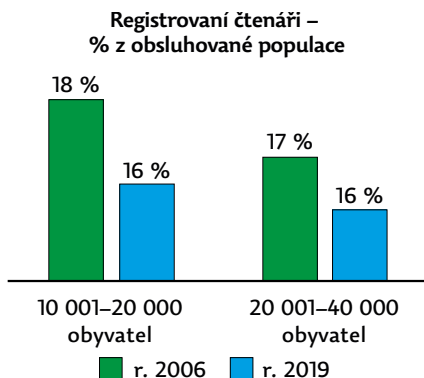
Rok 2020 je pro projekt Benchmarking¹ knihoven výročním rokem. Od roku 2006 uplynulo 15 let, kdy Národní knihovna ČR oznámila zahájení projektu. Cílem Benchmarkingu knihoven je hodnocení a porovnávání výkonů a činnosti veřejných knihoven. V roce 2012 benchmarking expandoval i na Slovensko – Národní knihovna uzavřela dohodu o spolupráci se Slovenskou národní knihovnou v Martině, což umožnilo, aby se slovenské knihovny mohly porovnávat jak mezi sebou, tak i s českými veřejnými knihovnami. V roce 2020 na projektu participovalo 332 knihoven, z toho 255 českých a 77 slovenských knihoven.

V současné době obsahuje benchmarkingová databáze údaje o knihovnách z let 2006 až 2019 a umožňuje kromě propočtu výkonových indikátorů zjištění minimálních, průměrných a maximálních hodnot indikátorů pro jednotlivé kategorie knihoven (9 velikostních kategorií). Nejdůležitějším nástrojem je ale vzájemné porovnávání výkonových indikátorů vybraných knihoven včetně sledování vývojových trendů jednotlivých indikátorů v průběhu více let.

Předmětem porovnávání je 36 indikátorů, které jsou rozděleny do tří skupin:

- nabídka služeb, podmínky pro činnosti knihovny,
- využívání knihovny a služeb,
- financování, výdaje, efektivita.

Každá knihovna si může velmi snadno zjistit, v které oblasti své činnosti dosahuje vynikajících výsledků, kde se pohybuje na úrovni průměrných hodnot, ale také získat varování při zjištění podprůměrných výsledků. Účastníci projektu mají k dispozici seznam všech knihoven zúčastněných v projektu s údajem o počtu obyvatel obce, ve které knihovny působí. Podle

¹ Podrobně o projektu Benchmarking knihoven, viz: <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/mereni-vykonu-a-kvality-v-knihovnach-1/Benchmarking.htm>.

tohoto kritéria si mohou vybírat knihovny ke srovnávání. Výsledky vzájemného porovnávání i sledování trendů jsou vyjádřeny v tabulce nebo pomocí grafů.

Rozsáhlé shromáždění dat a reprezentativní zastoupení některých velikostních kategorií knihoven nám umožňuje sledovat vybrané trendy vývoje veřejných knihoven v uplynulých patnácti letech. Pro účel tohoto příspěvku jsme zvolili ke srovnání indikátorů dvou velikostních kategorií knihoven:

- Knihovny v městech od 10 001 do 20 000 obyvatel – zastoupeno průměrně 60 knihoven ročně (v textu příspěvku tuto kategorii označujeme jako (10–20).
- Knihovny v městech od 20 001 do 40 000 obyvatel – zastoupeno průměrně 50 knihoven ročně (v textu příspěvku tuto kategorii označujeme jako (20–40).

Tyto dvě kategorie jsme zvolili především proto, že se jedná o stabilizované knihovny, které v průběhu sledovaných let dodávaly spolehlivá a ověřená data o své činnosti. Předmětem vzájemného srovnání jsou data z let 2006 až 2019. Pro srovnání jsme zvolili hodnotu mediánu,² abychom se vyvarovali vlivu extrémních hodnot.

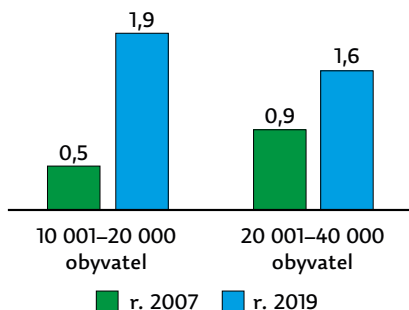
Sledujeme tyto základní oblasti činnosti knihoven:

- Knihovní fondy
- Registrovaní uživatelé
- Fyzické a virtuální návštěvy
- Provozní doba, počet pracovníků
- Výpůjčky, vzdělávací a kulturní akce

Knihovního fondy

- Kvalitní a systematicky budovaný knihovní fond je východiskem a základem pro naprostou většinu služeb knihoven. Při hodnocení trendů v této oblasti jsme se

Počet virtuálních návštěv na obyvatele

soustředili na hodnocení objemu přírůstků ve vztahu k počtu obyvatel a sledujeme výdaje na nákup knihovního fondu s vazbou na celkovou strukturu výdajů knihovny.

Trendy

- **Stagnuje objem přírůstků (knihovních jednotek):** u knihoven (10–20) zaznamenáváme **dlouhodobý a silný pokles** přírůstku o plných 30 % oproti roku 2006 (tj. snížení o 71 kj. na 1 000 obyvatel. Naopak u kategorie (20–40) zůstal objem přírůstku na stejné úrovni.
- **Mírně stoupají výdaje na nákup KF/obyvatele** – současný standard pro doplňování knihovních fondů doporučuje částku 30 – 45 Kč na obyvatele. Z analýzy vyplývá, že v uplynulém období došlo k mírnému nárůstu výdajů na nákup knihovního fondu na obyvatele, ale hodnoty dosažené v roce 2019 se stále pohybují na dolní hranici, tj. 33 Kč a 35 Kč na obyvatele.
- **Klesá podíl výdajů na nákup knihovních fondů a informačních zdrojů na celkových výdajích knihovny.** Negativním trendem je pokles podílu výdajů na nákup knihovního fondu a informačních zdrojů na celkové výdajové struktuře knihoven. U menší kategorie knihoven jde o pokles o 2 %, u větší

² Medián je hodnota, jež dělí řadu čísel seřazených podle velikosti na dvě stejné početné poloviny. Platí, že nejméně 50 % hodnot je menších nebo rovných a nejméně 50 % hodnot je větších nebo rovných mediánu.

kategorie pokles o 1 %. Podíl výdajů na nákup knihovních fondů a informačních zdrojů se pohybuje v rozmezí 8 % až 10 %. Příčinou tohoto trendu je nedostatečné financování knihovny jako celku, které je provázáno tlakem na zvyšování mezd.

- Stoupají personální náklady. S klesajícím podílem na nákup knihovních fondů naopak roste celkový podíl mzdových výdajů, který se u obou kategorií knihoven pohybuje kolem 70 %. Tento trend dokládá na jedné straně tlak na zvýšení mezd a na druhé straně celkové podfinancování činnosti knihoven.

Registrovaní uživatelé

Jedním ze základních měřítek využívanosti knihovny je procento obyvatel, kteří knihovnu pravidelně navštěvují, tj. jsou jejími registrovanými čtenáři. Tuto oblast dlouhodobě sledujeme ve dvou kategoriích – počet registrovaných čtenářů jako celek a z toho potom skupinu dětských čtenářů, tj. dětí a mládeže do 15 let.

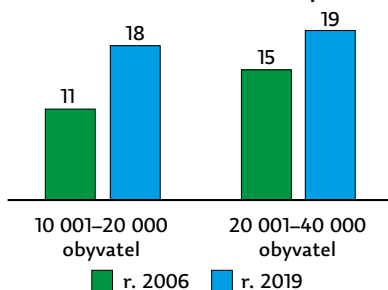
Trendy

- **Klesá procento registrovaných čtenářů v populaci.** Při sledování celkové kategorie registrovaných čtenářů zjišťujeme, že dochází k mírnému poklesu a to v rozpětí od 1 % do 2 %. U obou sledovaných kategorií knihoven ubývají především dospělí čtenáři.
- **Mírně stoupá procento registrovaných dětí do 15 let.** Při podrobnějším pohledu na zvláštní kategorii dětských čtenářů ale můžeme sledovat pozitivní trend. U kategorie (10–20) došlo k podstatnému růstu dětských čtenářů o celá 4 %. Ve větších knihovnách (20–40) se zvýšil podíl dětských čtenářů o 1 %.

Fyzické a virtuální návštěvy

Důležitým kritériem hodnocení výkonnosti knihovny je počet návštěvníků na jednoho obyvatele. Ke sledování návštěvnosti využíváme dva indikátory, tj. počet fyzických návštěvníků

Vzdělávací, kulturní a komunitní akce na 1000 obyvatel

a hodnotu virtuálních návštěv. V této souvislosti je nezbytné zdůraznit, že virtuální návštěvou není pouhé kliknutí na webovou stránku knihovny, ale jedná se vždy o využití nějaké služby knihovny, která v minulosti znamenala návštěvu knihovny, např. využívání vzdáleného přístupu ke katalogu a informačním zdrojům, ale také prodlužování výpůjček, rezervace a další operace.

Trendy

- **Klesá počet fyzických návštěvníků na obyvatele.** Při sledování tohoto trendu je nezbytné podrobněji sledovat vývoj tohoto indikátoru po celé sledované období. Z podrobného grafu je zřejmé, že návštěvnost knihoven až do roku 2010 v obou velikostních kategoriích knihoven stoupala až k hodnotám 4 návštěvy na obyvatele. Po tomto roku můžeme sledovat postupný pokles. V kategorii (10–20) klesl počet návštěvníků na 2,8 návštěvy/obyvatele, v kategorii (20–40) byl pokles pomalejší k hodnotě 3,5 návštěvy/obyvatele.
- **Stoupá počet virtuálních návštěv.** U kategorie virtuálních návštěv můžeme sledovat dynamický růst, například u knihoven (10–20) můžeme zaznamenat růst virtuálních návštěvníků o téměř 300 % na hodnotu 1,9 návštěvy na obyvatele.

Z celkového hlediska lze konstatovat, že kategorii návštěvnosti můžeme hodnotit pozitivně.

Lze předpokládat, že s postupným přesunem řady služeb knihoven do digitálního prostoru budou sledované trendy dále pokračovat.

Provozní doba knihovny a počet pracovníků

Významným faktorem pro hodnocení dostupnosti knihovních služeb je provozní doba knihovny, tj. čas, po který uživatelé mohou do knihovny fyzicky přijít a využívat nabízené služby. Možnost rozšiřovat provozní dobu je jednoznačně vázána na dostatečné pracovní kapacity. Proto pro tuto oblast sledujeme dva indikátory – týdenní provozní dobu knihovny a počet zaměstnanců na 1 000 obyvatel.

Trendy

- **Stoupá počet provozních hodin pro veřejnost.** U obou velikostních kategorií došlo ve sledovaném období k růstu rozsahu týdenní provozní doby. Určitou zajímavostí je, že k růstu provozní doby došlo nejčastěji krátce po zahájení projektu benchmarking knihoven. V průzkumu zaměřeném na využívání výsledků benchmarkingu bylo nejčastěji odpovědí respondentů, že jejich knihovna na základě výsledků porovnávání zvýšila svou provozní dobu.
- **Počet zaměstnanců zůstává přibližně na stejné úrovni.** U indikátoru počtu zaměstnanců na 1 000 obyvatel můžeme zaznamenat odlišné trendy ve sledovaných kategoriích knihoven. V menších knihovnách zaznamenáváme pokles pracovní kapacity (0,62 pracovního úvazku/1 000 obyvatel). Naopak u větších knihoven došlo k mírnému nárůstu pracovních kapacit (0,69 úvazku/1 000 obyvatel).

Výpůjčky, vzdělávací, kulturní a komunitní akce

V posledním bloku analýzy trendů sledujeme tři komplementární údaje – počet výpůjček na

registrovaného čtenáře, počet vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí na 1 000 obyvatel a celkový počet návštěvníků vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí v knihovnách s počtem obyvatel od 10 000 do 40 000. Vývoj těchto indikátorů dokumentuje postupnou transformaci veřejných knihoven zaměřenou na rozšiřování jejich funkcí.

Trendy

- **Klesá počet výpůjček fyzických dokumentů.** U obou sledovaných kategorií knihoven zaznamenáváme pokles počtu výpůjček na registrovaného čtenáře. Rychlejší pokles vidíme u knihoven působících ve větších městech (20–40), kde si každý čtenář v roce 2006 půjčil 60 knih za rok, zatímco v roce 2019 to již bylo pouze 46 knih, tj. o 14 dokumentů méně. Příčiny tohoto jevu jsou složité, ale do značné míry souvisí pokles výpůjček s tím, že se populace jako celek přesouvá do digitálního prostředí, kde objem dostupných informací trvale roste. Abychom při hodnocení této kategorie nevyjadřovali celkový pesimismus, je potřeba doplnit, že výpadek počtu půjčovaných dokumentů je částečně kompenzován výpůjčkami e-knih a stahováním a zobrazováním digitálních dokumentů. Tato kategorie ale v rámci benchmarkingu není sledována.
- **Roste počet vzdělávacích a kulturních akcí.** Velmi potěšitelným trendem je trvalý růst počtu pořádaných vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí. Tento růst je trvalý a dlouhodobý a je prokazatelný u obou sledovaných kategorií. Jednoznačně dokládá, že veřejné knihovny své funkce postupně transformují a rozšiřují.
- **Roste počet návštěvníků vzdělávacích a kulturních akcí.** Stejně jako sledujeme pozitivní trend v růstu počtu akcí, můžeme tento vývoj doložit i rostoucím

počtem návštěvníků a absolventů těchto aktivit. Zvláště dynamický růst tohoto ukazatele (o 72 %) můžeme sledovat zejména v knihovnách větších měst (20–40).

Závěr

Na závěr shrneme základní trendy vývoje veřejných knihoven v posledních patnácti letech, které lze zaznamenat v knihovnách působících ve větších městech s počtem obyvatel 10 000 až 40 000.

- Stagnuje objem přírůstků (knihovních jednotek)
- Mírně stoupají výdaje na nákup knihovního fondu a informačních zdrojů na obyvatele
- Klesá podíl výdajů na nákup knihovního fondu a informačních zdrojů na celkových výdajích knihovny
- Stoupají personální náklady knihoven
- Klesá procento registrovaných čtenářů v celkové populaci
- Mírně stoupá procento registrovaných dětí do 15 let
- Klesá počet fyzických návštěv knihovny na obyvatele
- Stoupá počet virtuálních návštěv
- Stoupá počet provozních hodin pro veřejnost

- Počet zaměstnanců veřejných knihoven zůstává přibližně na stejné úrovni
- Klesá počet výpůjček fyzických dokumentů
- Roste počet vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí
- Roste počet návštěvníků vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí

Hodnocení činnosti knihovny by vždy mělo být komplexní a z tohoto důvodu není správné některé trendy považovat za špatné a některé za jednostranně pozitivní. Nedávno jsem od jednoho starosty dostal dotaz, zda v současné době existují knihovny, kterým rostou počty registrovaných čtenářů, počty návštěvníků či výpůjček. Abych na tuto otázku odpověděl, provedl jsem v databázi benchmarkingu několik rešerší a řadu knihoven s rostoucími indikátory jsem našel. Zaměřil jsem se u těchto knihoven na společné faktory, které mohly změnit klesající trendy knihovních služeb. Odpověď není příliš složitá: investujte do rozšíření prostor knihovny, vybavte knihovnu novým nábytkem a informačními technologiemi tak, aby knihovna lákala ke studiu i trávení volného času. Orientujte se na zajímavé akce vzdělávacího, kulturního a komunitního charakteru. Výsledek se zcela určitě dostaví.

Zájemci o vstup do projektu Benchmarking knihoven mohou kontaktovat Mgr. Lucii Macháčkovou, lucie.machackova@nkp.cz, Knihovnícký institut Národní knihovny ČR.

Bude vás zajímat, že...

... **Praha získala Jeruzalémskou knihovnu.** Mimořádnou zásilku knih získala Akademie věd ČR. Do depozitáře v Jenštejně u Prahy přivezli z Izraele knihy, které mají jednotné téma, Jeruzalém. V České republice jsme dosud tyto mimořádné publikace neměli v žádné knihovně. Zásilka ponese název Jeruzalémská knihovna a vedoucí knihovny Ústavu dějin umění AV Sabina Adamczyková řekla, že jde o velmi cenné doplnění knihovního fondu. Kolekci do Prahy věnovala historička Bianco Kühnel z jeruzalémské Hebrejské univerzity. Soubor obsahuje 3 000 knih, periodika, separáty a disertační práce. Knihy jsou převážně z druhé poloviny 20. století, ale nejstarší kniha má vročení 1889. Publikace jsou psány v různých světových jazycích i v hebrejštině. Knihovna bude sloužit studentům a badatelům specializujícím se na pozdně antickou a středověkou židovskou a muslimskou kulturu ...

Jak se měří ekonomická efektivita ve veřejné knihovně?

Jan Stejskal

jan.stejskal@upce.cz

Autor se ve svém textu zamýšlí nad metodami měření ekonomické hodnoty služeb knihoven. Odborníci z Městské knihovny v Praze a Fakulty ekonomicko-správní Univerzity Pardubice se zabývali problematikou knihovnických služeb z pohledu ekonomické efektivity.

Již více než 10 let se výzkumný tým složený z odborníků Městské knihovny v Praze a Fakulty ekonomicko-správní Univerzity Pardubice zabývá problematikou knihovnických služeb z pohledu ekonomické efektivity. Hledáme například odpovědi na otázky: Jakou hodnotu mají veřejné služby poskytované zdarma?, Jaký společenský dopad mají služby knihovny? nebo Jaký je ekonomický význam knihoven?

Zprvu se může zdát, že jde o jednoduché otázky. Nalézt na ně odpověď je však poměrně obtížné. Proč? Zprvke: není snadné měřit, kolik té či oné knihovny služby daný čtenář nebo návštěvník knihovny spotřeboval. Zadruhé: je velice důležité pomocí uživatelských průzkumů dlouhodobě sledovat hodnoty, které konzumenti jednotlivým službám přisuzují. Výzkumný tým vytvořil zcela unikátní metodiku, která využívá postojů čtenářů a pomocí nich dokáže knihovně počítat, jakou hodnotu tvoří. Tyto údaje se pak mohou využít například při vyjednávání o výši ročního příspěvku na provoz od svých zřizovatelů. Čtenáře se zájmem o podrobnosti si dovoluujeme odkázat na web roi.mlp.cz, kde je kromě řady videí a odkazů také příručka k praktickému použití metodiky ke stažení.

Metody měření ekonomické hodnoty služeb knihoven

Služby knihoven jsou velmi důležité pro svou především kulturní i vzdělávací činnost a patří mezi ty, které lze obtížně analyzovat z hlediska účinnosti. Všechny studie zabývající se efektivností knihovnických služeb pro své výpočty vychází

z hodnot nákladů a benefitů. Analýza nákladů je podstatně jednodušší z hlediska měřitelnosti, tyto položky jsou jasně zjištěitelné a dohledatelné z účetnictví jednotlivých knihoven. Problém nastává až v případě rozřazování nákladů do jednotlivých skupin a přiřazování jejich hodnot na poskytnutou knihovnickou službu. Problematika analýzy benefitů je velice náročná, výpočty jejich hodnot představují složitý proces.

Posun v této oblasti lze spatřovat v nových analytických postupech za pomoci metody návratnosti investic a kontingentního oceňování. Obě z uvedených metod využívají nalezení hodnoty služeb prostřednictvím definování užiteků a nákladů prostřednictvím vnímání užtku spotřebitelem (např. čtenářem).

Uvedená metoda kontingentního oceňování využívá právě preferencí, kdy **respondent ohodnocuje veřejné služby na hypotetickém trhu, a to prostřednictvím své ochoty za služby zaplatit** (stanovit maximální cenu služby) nebo přijmout určitou minimální kompenzaci za to, že nebude moci službu spotřebovávat (ohodnotí ztrátu blahobytu v podobě nespotřebované služby).

Současný stav poznání problematiky daný dosavadním výzkumem autorského kolektivu Stejskal, Hájek, Řehák a kol.¹ ukazují, že za pomoci kontingentního oceňování a využitím přístupu ocenění tržních substitutů je možné získat ohodnocení (ocenění) benefitů plynoucích ze spotřeby

¹ Viz např. Stejskal, J., Hájek, P., Řehák, T. (2019). The economic value of library services for children: The case of the Czech public libraries. *Library & Information Science Research*, 41(3), 100963.

knihovnické služby (např. vypůjčení knihy domů, přečtení časopisu v knihovně nebo připojení na internet v knihovně). To umožňuje provedení ekonomické analýzy typu cost-benefit analýzy (porovnání benefitů a nákladů a to jak v knihovně jako celku, tak na jednotlivé služby).

Vítězí u českých čtenářů e-knihy?

Popisovanou metodiku je tedy možné použít nejen pro celou knihovnu, ale i pro jednotlivé služby. A právě v posledních dvou letech se výzkumný tým rozhodl zaměřit se na e-knihy a digitální dokumenty. Díky tomu, že pro výzkumné účely v roce 2019 ve spolupráci s profesionální sociologickou agenturou Sociores zrealizoval rozsáhlou sociologickou sondu mezi českou populací, je možné přispět do diskuse týkající se e-knih a třeba odpovědět, zda jsou e-knihy opravdovou hrozbou pro papírové knihy i mezi českými čtenáři.

Ze sociologického šetření vyplynulo, že 22 % oslovených vůbec nečte a více než polovina z nich čte výhradně papírové knihy. Je to pochopitelně dáno především tím, že mezi čtenáři se masivně vyskytují lidé důchodového věku. Ale i mezi nimi se začíná objevovat početná skupina čtenářů e-knih. Zbýlá méně než třetina oslovených tedy čte e-knihy, přečte jich průměrně sedm ročně z průměrně čtrnácti, které zvládnou přečíst za rok.

Z těchto závěrů tedy jednoznačně vyplývá, že papírové knihy mají stále navrch, čtení elektronických knih je pouze doplňkem a spíše představuje jiný způsob čtení, resp. umožňují přečíst i to, co papírově není dostupné. Rozhodně tedy můžeme vyloučit vize, v nichž e-knihy jednoznačně válčují knihy papírové.

Ze studie také vyplynulo, jak si čtenáři opatřují e-knihy. Potvrzuje se domněnka, že lidé mají zájem zejména o knihy volně dostupné na internetu. Placených e-knih využívá méně než třetina respondentů. Výsledky také potvrzují, že nabídka e-knih českých knihoven nepatří mezi základní zdroj českých e-čtenářů.

V této souvislosti nás zajímalo, zda by zvýšení nabídky e-knih způsobilo i vyšší zájem ze strany čtenářů, a to i v situaci, kdy by bylo za stažení

e-knihy třeba zaplatit. Téměř čtvrtina respondentů vyjádřila ochotu zaplatit za stažení e-knihy v knihovně částku, a to průměrně 66 Kč.

Služby knihoven by při shánění e-knihy využíla valná většina oslovených. Ale jen pětina z nich by byla ochotna za takovou službu knihovně zaplatit, ještě slabší ochota byla zaznamenána v případě, že by knihovna e-knihu půjčila jen dočasně.

Jak se připravit na budoucnost?

Již od začátků našich zkoumání z let 2010–2012 věříme, že právě informace, založené na odborných studiích, mohou napomoci efektivně využívat veřejné prostředky, ze kterých jsou z velké míry financovány české knihovny.

Právě nyní, v posledních říjnových dnech roku 2020, probíhá průzkum zaměřený na využívání e-knih v několika knihovnách v různých regionech České republiky. Díky podpoře z dotačního programu VISK 1 máme možnost srovnání výsledků loňských průzkumů s letošní unikátní situací, kdy globální pandemie způsobená onemocněním virem COVID-19 výrazně proměňuje poskytování a užívání služeb napříč všemi segmenty a životy lidí vůbec. Všichni se nevyhnutelně musíme připravit na důsledky, které tato bezprecedentní událost přinese v následujících letech – včetně ekonomických.²

Náklady a měření efektivity jejich investice pochopitelně nemohou být jediným měřítkem pro poskytování služeb. Zároveň jde však o velice užitečný nástroj pro strategické rozhodování a jsme přesvědčeni, že dobře stanovené priority a design služeb založený na tvrdých datech typu analýzy nákladů a benefitů sehraje klíčovou roli pro budoucnost jakéhokoliv podnikání – knihovny nevýjimaje. Prezentované výsledky pocházejí z projektů, které v roce 2019 a 2020 financovalo Ministerstvo kultury ČR.

S výsledky výzkumu se můžete seznámit v publikaci: Stejskal, Jan a kol. Měření hodnoty veřejných služeb (na příkladu veřejných knihoven). Praha: Wolters Kluwer ČR., 2013. 206 s.

2 Tento text poskytl pro příspěvek Vojtěch Vojtíšek.

Nebojme se komunikovat!

Kateřina Janošková
kjanoskova@mvk.cz

PR aktivity v Masarykově veřejné knihovně Vsetín

Masarykova veřejná knihovna Vsetín (MVK) je příspěvkovou organizací města Vsetína (necelých 26 tisíc obyvatel) a veřejnou knihovnou s univerzálními knihovními fondy. Počet registrovaných uživatelů knihovny činí 7 515 (téměř 30 % obyvatel). MVK uspořádá ročně asi tisíc vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí, navštíví ji přes 221 tisíc osob ročně a počet výpůjček přesahuje 356 tisíc titulů (údaje k 31.12.2019). Toto představení v číslech na úvod odráží pestrou skladbu uživatelů MVK, která denně knihovnou projde, ať již fyzicky nebo virtuálně. Každý z nich má své potřeby, přání a priority. A dále myslíme na skupinu potenciálních uživatelů, kteří prozatím našich služeb nevyužívají, možná ani využívat nebudou, ale dobrým PR můžeme dosáhnout jejich přízně a podpory. **V knihovně se snažíme cílit na jednotlivé skupiny, ne na „veřejnost“.**

Je to velmi těžké, protože dnes a denně se potkáváme s přístupem, že daná aktivita či služba je vlastně cílena na „všechny“. V rámci možností se však snažíme skupiny selektovat, aby se cítily osloveny, identifikovaly se s nabídkou a našly si v knihovně svůj prostor. Výčet těch nejzákladnějších, které třídíme:

- dle věku (děti, mládež, dospělí a senioři),
- dle zájmu a účelu návštěvy v knihovně (různé literární žánry, témata – cestování, zdraví, historie atp., studium a vzdělávání,

počítače, internet, hry, potřeba komunikace atd.),

- společenského zařazení (zaměstnaní lidé s nedostatkem času, formální – školy, třídy – i neformální skupiny mladých lidí, dětí, lidé mimo pracovní trh – nezaměstnaní,

důchodci, rodiče pečující o malé děti, menšiny, lidé se zdravotním omezením – fyzickým či mentálním atd.).

Každý má své potřeby a každý očekává nebo je nastaven na jiný způsob komunikace. Pro někoho je důležitá jistota, neměnnost, věci i lidi najít vždy na stejném místě, někdo naopak vítá změnu, potřebuje soukromí, schovat.

Jiní se potřebují družit, komunikovat, být stále online. Někdo spěchá, jiný má spoustu času... Obecně již dnes ale všichni očekávají dobře vybavený, atraktivní, čistý a voňavý prostor. Jeho uspořádání, stejně jako uspořádání fondu, pak často záleží na potřebách dané skupiny a může se provoz od provozu lišit.

V čem je naše výhoda?

Jsme instituce finančně velmi dostupná a mnoho služeb poskytujeme bezplatně. Jsme instituce neformální, důvěryhodná s informačním a technologickým zázemím, kvalifikovaným empatickým personálem a se znalostí místního prostředí.

Co od nás (asi) očekávají naši uživatelé?

Jsou stále náročnější a zhyčkanější. V současné době jsou zvyklí na obrovskou nabídku „všeho“,

o jejich přízeň bojuje mnoho hráčů. Očekávají zážitek, pozitivní zkušenost, kladnou emoci, nabídku výhod, pozornost, a že my je oslovíme jako první. Vyžadují individuální přístup – s obsluhou jednoho člověka a vyhověním jeho požadavkům stráví dnes knihovník mnohem více času. A knihovna musí být čím dál vynalézavější a empatičtější v odkrývání a rozeznávání potřeb svých uživatelů.

Chceme to vůbec?

Knihovny byly v rychlé reakci na nové potřeby a problémy ve společnosti vždy dobré a dokázaly jim vcelku svižně přizpůsobit svoji nabídku a najít „díru na trhu“. Souvisí s tím následná proměna jejich nabídky a její postupný přesah do zdánlivě „neknihovnických“ oblastí a zařazování nových služeb (sociálních, environmentálních atd.). Každopádně tento přístup pojišťuje naši důležitost a „nepostradatelnost“. A projevuje se i v tolik sledovaných statistikách návštěvnosti, výpůjček, počtu aktivit, které jsou bedlivě sledovány a nejen zřizovateli vyžadovány.

Komunikace na prvním místě

Myšleno komunikace se stávajícími i s potenciálními uživateli, s médii, s partnery, s dárci, se zřizovatelem a s veřejnou správou a také komunikace interní, uvnitř týmu knihovny. U té se musí začít. *Lidé – tým knihovny...* Pokud každý ze zaměstnanců knihovny nevezme propagaci služeb za svou (často srdcovou) záležitost, nebude mít knihovna nikdy dobré PR. Lidé ve službách jsou v první linii, přichází do každodenního a trvalého kontaktu se čtenáři. Jejich osobní doporučení, tipy a nabídka jsou nejceněnější a jejich nálada a interpretace je lakmusovým papírkem atmosféry celé knihovny. Knihovníci musí znát perfektně svoji knihovnu, co se v ní děje, propojovat, odkazovat a sdílet. A také znát skladbu fondu, číst, vědět co doporučit a kam nasměrovat, poznat náladu a nastavení čtenáře. MVK má pracovníka zodpovědného za PR, ale je skvělé, že se jedná o týmovou práci. Jak v přípravě některých pokladů (grafika atp.), tak v předávání horkých

novinek kolegy z provozů, kteří přispívají k aktuální a pestré skladbě informací. Významnou roli sehrává dobře nastavená firemní kultura, identita a jednotný způsob komunikace akceptovaný všemi. Na tomto místě je dobré zmínit také „ambasatory“, spokojené uživatele služeb, dobrovolníky, přátele a podporovatele knihovny. „Pracují“ pro knihovnu, jejich doporučení a sdílení má obrovskou cenu.

Public relations – vztahy, jak je známe...

Přes všechny příručky a doporučení marketingu i zde nakonec nejvíce funguje „člověčina“, osobní komunikace a vztahy. V MVK se snažíme sdělení formulovat srozumitelně a jasně, zaujmout a v líbivé podobě (očím, uším) se „dostat příjemcům pod kůži“. Ke všem akcím, novým službám, vyhodnocování soutěží atp. přizýváme zástupce města, kraje, partnery a média, třeba k pronesení zdavice.

- **Tiskové zprávy:** MVK pravidelně informuje o své činnosti, proběhlých i připravovaných aktivitách formou tiskových zpráv. Zasílá je do aktualizované databáze kontaktů novinářům, médiím (televize, rozhlas, internet), zástupcům veřejné správy, partnerům (cca 100 kontaktů) a odběratelům novinek e-mailem. Snažíme se vždy kromě základního sdělení splňujícího náležitosti tiskové zprávy vložit nějaký příběh, emoci, komentář a klademe důraz na pěkné fotky. Vztahy s novináři, médii a partnery vyžadují péči, osobní komunikaci, pozvání, telefonické upozornění atd. Nevytvoří se za jeden den.
- **Web, sociální síť, online služby:** webové stránky jsou často prvním místem, které „potenciální uživatel“ využije k návštěvě knihovny. Nejdůležitější je aktuálnost a platnost všech uvedených informací, obrázků i odkazů, stejně jako dobrý orientační systém, vstup do uživatelských zón – čtenářské konto, online katalog, odkaz na e-slужby, které

v současné době nabývají obzvlášť na významu (půjčování e-knih, platba online, předregistrace, přístup k databázím – např. **databáze „Osobnosti Valašska“** www.osobnostivalasska.cz a zdrojům, **online formulářům** – přihlášky na akce, doporučení knih k nákupu, zadání online rešerše, videotipy a návody atp.). Samozřejmostí je **responzivita webu**. Webová prezentace knihovny je velmi široké téma a trvale se vyvíjející a měnící s ohledem na nové technologie i požadavky. I v MVK proto stále doznává změn a dochází k aktualizaci. Nové výzvy vidíme v **přístupnosti webu**, který by se měl stát otevřeným prostorem pro všechny uživatele bez rozdílu, tedy i pro návštěvníky s postižením nebo cizince. Pro zájemce o **zasílání novinek a pozvánek z knihovny e-mailem** slouží formulář „Novinky e-mailem“, po jeho zadání je zařazen do databáze pro „infoservis“, který zatím provozuje knihovna prostřednictvím online platformy Mailchimp, některé informace předáváme registrovaným uživatelům i prostřednictvím automatizovaného knihovního systému (možnost třídění dle kategorií), což má ovšem své limity. Nedílnou součástí online komunikace se staly již před mnoha lety **sociální sítě**. MVK aktivně využívá Facebook a Instagram, každá z nich má svá specifika a zákonitosti. A i chování uživatelů těchto sítí doznává změn. Například už se tolik neoznačují, nemají potřebu tak mnoho komentovat a reagovat, sledujeme spíše dosah. Na významu nabývají **události** – a to i ty **online** a streamování. A samozřejmě obrázky a videa (vlastní YouTube kanál). Je dobré si příspěvky plánovat, ale často zabere kouzlo nečekaného okamžiku a překvapení v neplánované situaci, kterou hned zprostředkujeme ven. To mívá velký úspěch. Sdílíme i na web a sociální sítě

města a do jiných „zájmových skupin“. Registrujeme i další platformy, kde jsme (možná prozatím) úplně či částečně neaktivní (Twitter, TikTok atd.).

- **Tiskoviny, letáky, plakáty, měsíční magazín MVK, výroční zpráva (zveřejňované nejen v tištěné, ale také v online podobě)**, výstavy a výstavky, ediční činnost, **propagační předměty**: někteří pracovníci MVK zvládají práci v grafickém programu Corel, ti méně zdatní si pomohou online platformou Canva (prozatím v neplacené verzi – pro více funkcí nabízí i placenou). Knihovna má své logo, barvy, grafický manuál. Existují grafické vizuály plakátů na akce, snažíme se postupovat podle grafických pravidel, někdy ale trochu uhneme, takže náš styl není zcela jednotný. Což z pohledu designu asi není úplně správně, ale snažíme se a pracujeme na sobě. Pravidelně aktualizujeme letáky o knihovně, doplňujeme propagační předměty (hrnky, deštníky, šátky, notesy, tašky atp.), využíváme kreativního potenciálu kolegů (komiksový tvůrce, sprejer a všuměl Martin) a v posledních měsících i **plotru** k tisku nejrůznějších nápisů a polepů (schody, dveře, prosklená vitrína u vstupu, polep auta včetně SPZ na přání atd.) V tomto směru je dobré zmínit opět funkční a přehledný informační systém v knihovně pro snadnou orientaci všech příchozích (včetně těch se zdravotním omezením). Pravidelné měsíční plakáty a magazín distribuujeme po knihovně, na výlepy ve městě, do partnerských institucí (muzeum, dům kultury, školy, úřad, lékaři atp.). V čekárnách nemocnice běží videosmyčka (placeno). Některé **grafické a tiskové služby** řeší MVK externě, dodavatelskou službou. Součástí propagace je i **ediční činnost**, v rámci které vydáváme publikace, které podporují a propagují regionální autory, osobnosti, události a místa.

- **Fotky, obrázky, videa:** pro sdělení ať již v online či tištěné podobě je nejsilnějším aktivátorem obrázků, dobrá fotka. V MVK se nebojíme fotit a několik kolegů má focení jako svou vášň, čehož využíváme. Především na sociálních sítích mají úspěch momentky, fotky ze zákulisí knihovny, zpracování či nákup knih, knihovnické v netypických situacích, knižní novinky a samozřejmě děti a zvířátka v knihovně všeho druhu nebo pohledy z okna do rozkvetlých či zasněžených exteriérů. Snažíme se používat svoje **vlastní fotky**, ale využíváme také bezplatné **databáze** (Pixabay, Deviantart, Freelcons, Unsplash a další). Součástí této práce je také každodenní boj s autorskými právy, GDPR atd. Prostřednictvím YouTube kanálu knihovny sdílíme **námi vytvořená videa** – načítání pohádek v době uzavření knihovny, tipy na knihy, novinky, tipy na e-knihy, manuály pro uživatele – užívání selfchecku atp. nebo videa / reportáže o knihovně zveřejněné např. Regionální televizi.
- **Akce v partnerství, kampaně, veřejné akce, výprodeje, soutěže a hry, vzdělávací akce a projekty, venkovní čtení a happeningy:** knihovna se zapojuje do celorepublikových a celoměstských kampaní a událostí (knihovnických i neknihovnických) a snaží se být u všeho „co se kde šustne“. Sama je iniciátorem

nebo se stává partnerem, spolupracuje s neziskovým i komerčním sektorem, školami a školkami (Charita, nemocnice, Diakonie, restaurace, hospody, firmy a komerční subjekty, využívá dobrovolníky). Prostřednictvím svých vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí, exkurzí atp. získává nové uživatele, kteří nepřijdou za výpůjčními službami. Tyto aktivity bývají někdy spojeny s projektovou činností a grantovou finanční podporou, která lze využít i na PR aktivity.

Nebojíme se učit od konkurence i od komerčního sektoru. MVK se často inspiruje i v jiných knihovnách, síť a sdílení funguje velmi dobře. Mnoho výše zmíněných postřehů funguje například českými knihovnami již zcela automaticky, existuje mnoho příkladů dobré praxe, někde jsou již v leccem dále nebo používají ještě jiné nástroje a postupy.

V posledních dnech vstupuje v důležitost vedle **online komunikace**, zmíněné výše, také **krizová komunikace**, které se asi tak trochu v běhu všichni učíme. Společenská situace se mění doslova z hodiny na hodinu. Informace zveřejněné včera večer už dnes ráno neplatí a nezřídka jsou zcela protichůdné. I z toho důvodu je potřeba opět vyzdvihnout týmovost, firemní kulturu a provázanost všech pracovníků v kolektivu, kteří jdou společně za jedním cílem – spokojený a dobře informovaný čtenář / uživatel.

Bude vás zajímat, že...

... **vyšla půvabná knížka s názvem Bratři Čapkové** (Poláček, Jiří. Boskovice: Albert, 2020. 68 s.). O jejím obsahu napoví názvy kapitol – Prolog aneb Ledacos o bratřech Čapcích, Bibliografie čapkovských prací (1977 – 1920), Sedmkrát o bratřech Čapcích, Portréty, karikatury a ilustrace. Autor se zaměřil na práci Karla Čapka jako novináře, na jeho vztah k přírodě a na kontakty s uměleckým Brnem a spisovatelem Jiřím Mahenem (připomeňme knihy Korespondence a Adresát Jiří Mahen). S osobností Josefa Čapka se setkáme nejen jako se spisovatelem a básníkem, ale i skvělým malířem a karikaturistou. Autorem knížky je Jiří Poláček, literární vědec, kritik a historik, který se zabývá českou literaturou 20. století i současné doby...

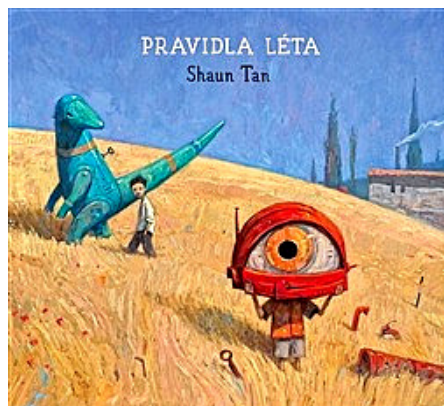
Shaun Tan: Pravidla léta – čtenářská lekce

Radka Vojáčková
vojackova@kvkli.cz

Australský spisovatel a výtvarník Shaun Tan vypráví zdánlivě prostý příběh dvojice chlapců, zachycující „pravidla“, kterými se řídí každý vztah mezi blízkými přáteli nebo sourozenci. Na první pohled se jedná o pravidla, jež se mohou jevit jako podivná nebo dokonce nahodilá, a která je obtížné plně pochopit pro kohokoliv zvenčí. Pravidla jsou znázorněna obrázky, které doprovází věta vystihující právě jedno pravidlo. Autor nás v obrázcích zavede do snové krajiny, která je pro někoho znepokojivá, pro někoho něčím důvěrně známá. S tím, jak příběh pokračuje, mění se i nálada obrázků. Zprvu poetické obrazy jsou čím dál temnější, znepokojivější, až nakonec směřují k očistnému závěru, který ale není úplně jednoznačný. Jde o potvrzení hlubokého přátelství? Nebo sourozenecký vztah? Nebo je příběh o osamělosti a potřebě sdílení? Přes smířlivý závěr vyvolává příběh mnoho pochyb, dohadů, otázek.

Cíl lekce

Vysuzování z obrázků, (poznámka – je třeba mít obrázky naskenované či okopírované v takové velikosti, aby děti dokázaly vyčíst i drobné detaily, jež jsou v příběhu důležité a pomohou při přiřazování vět k obrázkům – viz ukázka pracovního listu – formát A3). Tvorba vlastního textu, který příběh ukončí. Hlubší pochopení příběhu, hledání hlavní myšlenky příběhu. Tvorba samostatného příběhu. **Pomůcky:** Pracovní listy s obrázky z knihy, jednotlivé věty na samostatných kartičkách, psací potřeby, obrázek z obálky knihy. **Určeno:** Pro žáky 6. – 9. tříd

Před čtením

Úvodní aktivitu můžeme vést dvěma způsoby. První varianta se věnuje popisu obrázku a předvídání z obrázku a názvu knihy. Druhá varianta vede k hlubšímu prozkoumání obrázku a předpovědi tak mohou být cílenější. Obrázek z obálky knihy promítneme ve velkém formátu na interaktivní tabuli. Pokud není k dispozici tabule, obrázek vytiskneme ve velkém formátu nebo do dvojic rozdáme samotný obrázek ve formátu A4 (barevný).

1. varianta:

Předvídání z obálky a názvu knihy – můžeme doplnit otázkami:

- Co vidíme na obálce?
- Jaké postavy budou v knize vystupovat?
- Kde se asi bude příběh odehrávat?

Vedeme diskusi a předpovědi zapisujeme na tabuli.

2. varianta:

1. Kdybychom do obrázku vstoupili, co bychom mohli vidět?
2. Kdybychom do obrázku vstoupili, co bychom mohli slyšet?
3. Co bychom mohli cítit nosem? Jaké vůně?

4. Co bychom mohli cítit pohmatem?

5. Jaký příběh by se od obrázku mohl odvíjet?

Postřehy zapisujeme na flip či tabuli (zapisujeme zvlášť do sloupečků, můžeme použít symboly nosu, rukou, ucha a oka). Předpovědi zapisujeme zvlášť.

Četba

Dětem rozdáme obrázky z knihy a rozstříhané věty. Úkolem každé dvojice bude přiřadit věty z knihy k příslušnému obrázku. Děti upozorníme, že je třeba opravdu detailně číst obrázek, aby dokázaly posoudit, jaký text k němu přiřadit. Děti mohou pracovat ve dvojicích, je možné ale pracovat i samostatně.

Jeden z obrázků – ten největší – nemá žádnou větu – děti i na tuto skutečnost upozorníme. K poslednímu obrázku děti samy vytvoří větu, která celý příběh zakončí. Dají tak celému příběhu vlastní rozměr, smysl. Pracovní listy doporučujeme na velkém formátu A3 (viz obrazová příloha). Věty mohou být na proužcích kartonu, děti je jen k obrázku přikládají nebo přilepují lepitky. Vše se tak dá znovu použít. V případě, že není možné dát dětem do dvojic barevně vytištěné pracovní listy, je možné postupovat společně. Promítneme obrázek z knihy na tabuli, děti mají věty před sebou a vybírají z nich vhodnou větu k danému obrázku. U každého obrázku můžeme vést diskusi, zdůvodňovat výběr vět. Tímto způsobem pokračujeme až na konec knihy, kdy každý napíše vlastní závěrečnou větu.

Úkoly po četbě

Každá dvojice (jednotlivec) přečte svou závěrečnou větu. Vedeme společně diskusi nad obrázky

a celým příběhem. Klademe doplňující otázky, které děti mohou zodpovědět i písemně:

- Líbily se vám obrázky? Rozuměli jste jim? Vyvolaly ve vás nějaké pochybnosti?
- Kde se příběh odehrává?
- Kdo jsou hrdinové příběhu?
- Je v příběhu někdo, kdo se objevil na každém obrázku? Proč jej autor do příběhu zahrnul?
- Chyběl vám v příběhu někdo, něco?
- O čem podle vás příběh vlastně byl?
- Jak by mohl příběh pokračovat?

Přečteme dětem závěrečnou větu: **Nikdy neporušuj pravidla. Zvlášť, když jim nerozumíš.**

- Jak tomu rozumíte? Co nám tím autor sděluje?
- Je vám po přečtení závěrečné věty jasnější hlavní myšlenka příběhu?
- Co by vás k příběhu ještě zajímalo? Co byste potřebovali vysvětlit?

Vedeme krátkou diskusi, můžeme nechat děti i odpovídat na vzniklé otázky či pochybnosti.

Závěr

Vrátíme se k původním předpovědím a porovnáme je se skutečností. Touto aktivitou můžeme lekci ukončit. Je možné ale pokračovat ještě další aktivitou:

Tvorba krátkého příběhu k obrázku: Vyzveme děti, aby si vybraly obrázek, který je nejvíc oslovil, který je zaujal. K tomuto obrázku vymyslí vlastní krátký příběh. Opět mohou pracovat ve dvojicích či individuálně.

Vlastní tvorba – cca 10 minut. Sdílení několika vytvořených příběhů.

Bude vás zajímat, že...

... u příležitosti Mezinárodního dne gramotnosti, který v letošním roce podle UNESCO připadl na 8. září, **spustil Národní pedagogický institut ČR jednoduchou Mapu gramotnosti v ČR**. Upozorňuje tak na téma podpory učitelů MŠ a ZŠ a na nutnost sbírat informace o místech, kde se systematické podpoře rozvoji gramotnosti dětí a žáků věnují ve výuce. Projekt přibližuje na tematickém webu Gramotnosti.pro život (<http://gramotnosti.pro>) nový pohled na vzdělávání, možnosti inovace výuky a dává tipy, jak gramotnosti rozvíjet ...

Interiéry knihoven IV. – knihovní mobiliář

Lenka Dostálová

Lenka.Dostalova@mzk.cz

Knihovní mobiliář je jedním z nejdůležitějších faktorů při navrhování interiéru. Měl by respektovat celkový design knihovny, proto by při jeho výběru měl mít slovo architekt (popř. designér). Vybavení knihovny hraje rovnocennou roli s „obsahem knihovny a jeho obsluhou“. Hlavními kritérii při volbě nábytku jsou: pohodlnost, funkčnost, vzhled, flexibilita a kvalita. Uspořádání jednotlivých kusů knihovního mobiliáře musí zajistit snadný přístup a pohodlí každému uživateli knihovny, včetně hendikepovaných. Významnými aspekty ovlivňujícími vnímání knihovny jsou také barvy, zeleň a vhodně zvolené dekorace. Všeobecným pravidlem při zařizování knihovny je vytvoření dostatečně vzdušného a nepřeplněného prostoru, přičemž celkový vzhled interiéru knihovny by měl vždy působit jako celek. Nejviditelnějšími prvky interiéru v knihovně jsou regály, výpůjční pulty, sedací a stolový nábytek a technologie (interaktivní tabule, dataprojektor, SMART board, mobilní stojany atd.).

Regály

Regály na knihy, časopisy a další dokumenty jsou nedílnou součástí každé knihovny a vytváří celkový dojem interiéru, ve kterém se uživatelé pohybují:

- při rozmístění regálů je dobré vzít v úvahu příjemné působení a nerušený průchod uživatelů,
- dokumenty mají být uloženy v otevřených regálech (s nastavitelnými policemi) ve výšce snadno přístupné všem uživatelům (děti, starší osoby, hendikepovaní aj.),
- pro oživení interiéru jsou vhodné regály inovativních půdorysných tvarů (kruhové a eliptické segmenty, vlnovky aj.) – **pozor** – při jejich pořizování je nutné zajistit, aby

rozmístěním nevznikly zbytečné zákruty a čtenář nebyl dezorientován a zároveň nebyl narušen provoz knihovny,

- vhodné je spojoval regály s čtenářskými místy formou vložených čtenářských „doupat“,
- spodní police regálů lze využít jako úložné boxy,
- horní osvětlení v regálech musí plnit svoji funkci: osvětlovat, nikoliv oslňovat, proto musí být rozvody elektřiny naplánovány pečlivě a bezpečně,
- je vhodné pořídit i několik regálů na blokovatelných kolečkách, které umožní snadné přemístění a uvolní tak místo k jiným aktivitám v knihovně,
- dbejte na čistotu designu a regály dokupujte vždy v jednotném stylu.

Výpůjční / informační pulty

Výpůjční pult je většinou prvním místem, kde dochází k prvnímu kontaktu knihovníka s uživatelem, a proto by měl být kvalitně a designově zpracován. Pult může mít nejrůznější tvary a velikosti – čtvercové, obdélníkové, kruhové, jejich celkový vzhled souvisí s designem ostatního nábytkového vybavení:

- výpůjční pult by měl být snadno viditelný od vchodu, většinou je situován v jeho blízkosti. Pokud se jedná o vícepatrovou knihovnu, měl by být pult umístěn na všech podlažích na stejném místě,
- velikost a vybavení výpůjčního pultu se řídí počtem registrovaných uživatelů a počtem pracovníků u výpůjčního pultu (velikost pracovní plochy),
- k lepšímu pocitu čtenáře při jednání s knihovníkem přispívá výška pultu, doporučená výška je 75 cm – 100 cm,

- součástí pultu by měla být plocha, na které si uživatelé mohou odložit své dokumenty, tašky apod.,
- měl by zde být dostatečný prostor pro regály/vozíky, kam jsou odkládány vrácené dokumenty,
- **Pozor** na nosné kovové konstrukce pultů a jejich možnou nechtěnou interakci (rušení) RFID signálu čteček.

Stoly a sedací nábytek

Stoly a sedací nábytek nejrůznějšího typu musí splňovat dva hlavní předpoklady: vysokou trvanlivost a možnost snadné údržby. Na trhu je nepřeberné množství různého sedacího nábytku – houpací křesla, lenošky, válecí pytle, pohovky a gauče různých barev, tvarů a materiálů:

- při výběru stolu je nutné uvážit, pro koho je určen a k jakým účelům bude sloužit,
- stůl pro studijní účely musí mít odpovídající dostatečnou pracovní plochu,
- stoly určené dvěma nebo více osobám by měly umožňovat pohodlné studium, při němž nebudou mít osoby pocit narušení osobního prostoru,
- kruhové stoly je vhodné umístit tam, kde se předpokládá konverzace, týmová práce apod.,
- vhodné jsou multifunkční stoly, které budou stohovatelné, lehce manipulovatelné a kombinovatelné,
- sedací nábytek by měl podporovat zdravé sezení,
- speciální ergonomickou úpravu by měly mít především židle u počítačových pracovišť,
- při pořízení židlí s područkou musí být pamatováno na to, aby šly snadno zasunout pod stůl,
- nedílnou součástí je dostatečný počet stohovatelných židlí a křesel,
- osvědčeným tipem je rozmístění samostatných křesel pro dva nebo více lidí, samostatné sezení využijí dva neznámí čtenáři spíše než velké pohovky,
- pohovky a křesla by měly být tvarovány pro všechny věkové kategorie a umožňovat

Miejska Biblioteka Publiczna w Sopocie

snadné usednutí i vstávání, před zakoupením je vhodné vyzkoušet, zdali se vám dobře sedí a vstává,

- důležitou součástí jsou odkládací stoly a správně umístěné osvětlení,
- posledním hitem sedacího nábytku jsou otočná houpací křesla **SPUN!**,
- oblíbené kusy nábytku v dětských odděleních kromě sedacích vaků a polštářů jsou různé prolézací koutky, tunely, stavebnicové systémy apod.

Všechna doporučení a standardy týkající knihovního mobiliáře najdete v dokumentu „Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky“.

Níže jsou pro inspiraci uvedeny evropské společnosti, které se zabývají výrobou knihovnického nábytku a architektonickým řešením interiérů knihoven:

- **We are library people**
(<https://wearelibrarypeople.com/>)
- **Demco Interiors**
(<https://www.demcointeriors.co.uk/>)
- **Opening The Book**
(<https://www.openingthebook.com/>)

Vytvářejte působivé a interaktivní prezentace s Microsoft Sway

Vojtěch Hamerský

vojtech.hamersky@seznam.cz

V průběhu tohoto roku máme za sebou společně práci s videi, grafikou a fotografiemi. Dnes se budeme opět věnovat grafické stránce, tentokrát však v kontextu prezentací, dokumentů, osobních příspěvků a dalších. Je jasné, že pro tvorbu klasických prezentací nejspíše využijete kancelářské nástroje typů Microsoft PowerPoint či Google Presentace. Jen málokoho by však napadlo tvořit prezentaci v **Microsoft Sway**. Přitom tento nástroj slouží pro tvorbu i dalších prezentačních dokumentů jako například bulletinů, referátů, portfolio, blogových příspěvků či dokonce životopisů.

Rozdíl v přístupu mezi klasickými prezentacemi a prezentačními dokumenty ve Swayi je právě ono zacílení. Zatímco prezentaci v PowerPointu nejčastěji využijete pro vizuální oporu například pro vzdělávací lekce přímo v knihovně, vytvořené dokumenty v Microsoft Sway můžete sdílet uvnitř knihovny s ostatními kolegy a kolegyněmi, nebo například veřejně se svými čtenáři. Uvnitř zdí knihovny tak může kolovat například s novými pokyny, s nimiž je nutné se seznámit. Čtenářům (například prostřednictvím webových či facebookových stránek knihovny) pak lze sdílet kupříkladu bulletin shrnující novinky ve fondu a upozornění na novou otevírací dobu.

Otázka, která se bezpochyby nabízí, je – a proč má něco takového smysl tvořit? Tvorba a publikace takových dokumentů přímo ve Swayi má své nepopíratelné bonusy. Tyto dokumenty můžete jednoduše formátovat, můžete tak ztuhnout či podtrhávat texty, přidávat obrázky či další multimediální soubory jako třeba videa a zvukové nahrávky. Sway navíc vede i v jednoduchosti sdílení. Výsledný výstup můžete buďto exportovat do formátu

Word či PDF, nebo jej rovnou sdílet s pomocí odkazu. Tak se každý ze čtenářů k dokumentu dostane, aniž by jej musel složitě stahovat a otevírat. Dbejte pouze na to, abyste u takových dokumentů správně sdílení nastavili. Pokud jej chcete dát k dispozici svým uživatelům například prostřednictvím webových stránek, zvolte možnost sdílet svůj sway každému, kdo má odkaz, a povolte jim pouze zobrazení.

Pokud si myslíte, že se v práci s Microsoft Sway ztratíte, nebojte se. Práce s ním je intuitivní a pokud si ze začátku nebudete vědět rady, využijte předpřipravené šablony, s nimiž se základy práce s tímto nástrojem hravě naučíte. Navíc i díky nim můžete zkusit experimentovat, jednotlivé prvky různě upravovat, hrát si s jejich pořadím a podobně.

To nejdůležitější, v čem tkví síla Microsoft Sway, je systém. Nástroj totiž patří do kancelářského balíku Microsoft Office, společně například s Wordem, Excelem, PowerPointem a dalšími aplikacemi tvoří svůj velký ekosystém, který vám může velmi usnadnit práci. Pokud tak v knihovně tento kancelářský balík využíváte, můžete při tvorbě nového dokumentu ve Swayi využít dokumenty uložené na vašem cloudovém úložišti na OneDrive, nebo obsah propojit například s již vytvořeným textovým dokumentem ve Wordu či prezentací v PowerPointu.

Jestli vás Microsoft Sway zaujal, najdete jej na adrese <https://sway.office.com/>. Ať už budete vytvářet bulletiny pro své čtenáře, nebo „vnitropodnikové“ dokumenty s pokyny pro další kolegy a kolegyně, věřím, že samotný proces vytváření vás bude co nejvíce bavit a například, že vám i zefektivní komunikaci napříč celou knihovnou, od zaměstnanců až po čtenáře.

Rozhovor s Jarmilou Burešovou

Jana Nejezchlebová

Jana.nejezchlebova@mzk.cz

Moravskoslezský kraj v soutěži Knihovnická K2 již šestým rokem vyhodnocuje nejlepší knihovníky (v sudém roce) a nejlepší knihovny (v lichém roce) v kraji. V roce 2020 se stala nejlepší knihovnicí Mgr. Jarmila Burešová z Knihovny města Ostravy. První místo v soutěži získala za inovativní přínos v práci se seniory a sociálně znevýhodněnými návštěvníky knihoven. Její práci a změnám, jakými knihovnictví prochází, jsme se věnovaly v následujícím rozhovoru.

Co ovlivnilo vaše profesní směřování do oboru knihovnictví? V které knihovně a s jakou čtenářskou kategorií jste začínala?

Na počátku všeho byla kniha, o tom nelze diskutovat. V mém případě k tomu navíc přispěl fakt, že jsem přeběhla přes potok a byla v knihovně, tam působila velmi laskavá knihovnice paní Pjenťaková. Každý výpůjční den jsem s deseti knížkami v ruce šla pro jednu knihu – tenkrát jsme platili za výpůjčku deset haléřů. Studium knihovnictví bylo pak logickou cestou. Ve čtvrtém ročníku chodili „náboráři“

a já se upsala veřejné odborové knihovně v DK NHKG. Pracovala jsem v oddělení pro dospělé, kde byl malý volný výběr a většina knih ve skladu, dodnes vzpomínám na některé zajímavé čtenáře. Měla jsem ohromné štěstí: zaučovala mě důchodkyně-brigádnice PhDr. Naděžda Ježková, což představovalo tu nejlepší školu knihovnictví a kritického myšlení. Po mateřské dovolené jsem se vrátila, ale do oddělení pro děti a mládež, což tenkrát nebyla tak úplně moje parketa. V roce 1986 následoval odchod mimo obor, kam jsem opět našla cestu až v roce 2000.

Po čtrnácti letech jste se tedy opět vrátila do knihovny k práci s dětskými čtenáři?

Osm let jsem pracovala v oddělení pro děti a mládež ústřední knihovny, pak jsem přešla do pobočky v Ostravě-Přívoze. Po spolupráci s dětmi z víceletých gymnázií, výběrových škol, studenty pedagogiky a vyučujícími z pedagogické a filozofické fakulty Ostravské univerzity to byla opravdu razantní změna. Navíc z kdysi výstavní čtvrti Přívoz se stala oblast se sociálně vyloučenými a romskými obyvateli, stárnoucími starousedlíky a firmami. V pobočce v Ostravě-Vítkovicích se dařilo od roku 2006 realizovat projekt Romani Kereka a díky mezinárodní podpoře vznik-

la knihovna s nadstandartními podmínkami a vybavením. Přívoz byl jiný, ale díky vstřícným a bezpředsudečným knihovnicím jsme zahájily několikaletou soustavnou práci se všemi sociálně handicapovanými dětmi a zčásti jejich rodinami. Na rozdíl od knihovnických začátků jsem si práci s dětmi zamilovala, ráda jsem vymýšlela nové formy, práce hrou...

Reagují knihovny včas a odpovídajícím způsobem na požadavky a potřeby současných čtenářů různých věkových kategorií?

Díky dlouhodobým čtenářským návykům starší generace je nejvyšší procento čtenářů

nad 55 let, díky dobře nastavené mnohaleté spolupráci se školami je poměrně vysoké procento uživatelů do 15 let. Myslím, že je to obraz známý ve všech knihovnách v ČR. Dokážu si představit širší zaměření poboček i ústředí než jen na výpůjční a informační služby. Problémem je prostor. Tam, kde je to možné, usilujeme o bohatší nabídku: máme u nás 14 klubů Generace, 15 klubů pro nejmenší děti a jejich rodiče, pro teenagery máme čtyři kluby K. O. nudě, Bookovka, K2, Teen klub Gaučárna. Setkávání, program šitý na míru, přednášky, besedy, komentované vycházky, akce a soutěže venku... Každý rok spolupracujeme na projektech statutárního města Ostravy – 750 let Ostravy, 100 let 1918–2018, SametOva 1989–2019. Téměř každý městský obvod přispívá na projekty v „jeho“ knihovně. Spolupracujeme v projektech S knížkou do života – Bookstart, Knížka pro prvňáčka – Už jsem čtenář!, Váš prvňáček se stane čtenářem, Lovci perel.

Zastavíme se u projektu Paměť Ostravy, který jste před sedmi lety zahájila a který je i součástí vašeho krajského ohodnocení. Můžete nám přiblížit jeho průběh?

Spousta lidí se přichází do knihovny vypovídat, protože se cítí osamělí a nemají si s kým promluvit. Napadlo mne, jak to udělat, aby lidé mohli v knihovně společně strávit nějaký čas, popovídat si a zavzpomínat. A to mě nakonec dovedlo k projektu Paměť Ostravy. Na výzvy v regionálních médiích očekávaný ohlas nepřišel, začali jsme napříč knihovnou oslovovat starší uživatele, vyvěsili letáky a teprve tento způsob přinesl výsledky. A rozmanitost: schůzky v pobočkách, nebo jen individuální posezení, pozvání do domácnosti, nahrávky na diktafon, ručně psané texty, na stroji psané vzpomínky, či spolupráce skrze e-mailovou poštu. Díky finanční podpoře statutárního města Ostravy jsme ještě v roce 2014 udělali výstavu ze sběru materiálů (ta

pak putovala také do foyer Nové radnice), složky se zapsanými vzpomínkami jako způsob, který se dá v případě zájmu rozšiřovat. Zájem byl a je, svědčí o tom vydání Paměti Ostravy 2014–2016, Paměti Ostravy 2016–2018 a Paměti Ostravy 2018–2020. Projekt jsem prezentovala na IV. konferenci COHA 2015 *Na hranicích mezi minulostí a přítomností: perspektivy orální historie*, kde jsem získala cenné informace pro svou další práci. V elektronické podobě máme rozšířenou verzi. Naše sborníky putovaly také do seniorských organizací a zařízení, což jsou místa, kam se spolupracujícím kolegou Bc. Filipem Hrazdilem jezdíme číst a prezentovat výsledky projektu. Zpětná vazba nás nabíjí, jsou to mimořádná setkání, díky za ně.

Své rady jste publikovala v příručce Rovný přístup. Knihovny a skupiny ohrožené sociálním vyloučením. Připravujete další materiál nebo výstup z některého z projektů, na nichž pracujete?

Před časem jsem byla příručku představit na setkání pracovníků pracujících s dospělými a byla jsem zaskočena „nezájmem“. Až v diskuzi jsem si uvědomila, že naprostá většina knihoven na vsích, v menších obcích se téměř se sociálně vyloučenými nesetkává – vyloučíme-li rodiče na mateřské či rodičovské, nezaměstnané a seniory. Přechází by si ji měl každý a ve větších městech by mohla být praktickým rádcem při každodenní práci. Jak říká naše ředitelka Mgr. Sabelová: „Jsi příliš široce rozkročena!“ To nepopírám, zajímá mě region, historie, komunitní práce, dětští čtenáři a ani sociálně vyloučení z mých obzorů nezmizeli... Nadšená jsem z práce s dětmi, při nákupu knih živě vidím, jak bych využila při besedě všechna „zapovězená“ témata. V současné době je před dokončením něco jako výběrová bibliografie Od čtení ke čtenářské gramotnosti pro knihovnice, ale také učitelky, učitele a rodiče. Shrnutí toho

nejdůležitějšího – projektů, teoretických pří-
stupů i praktického naplňování.

Jak pracujete s knihovnickým marketingem a public relations?

Knihovna města Ostravy má své marketingové oddělení, které jednak zajišťuje jednotnou fyzickou vizuální tvář knihovny, pak také grafické zpracování všech výstupů. Školení *Jednotný vizuální jazyk* absolvují noví zaměstnanci, aby měli vhled do způsobu práce tohoto oddělení. Gestor zajišťované oblasti – v mém případě projekt Paměť Ostravy, seniori, projekty obvodu knihovnických služeb II a zčásti celoknihovní projekty – připravuje textové výstupy, případně tiskové zprávy, požádá marketingové oddělení o další zpracování. Výsledky a výstupy ze své oblasti prezentuje sám. Spolupráce s médii, působícími na Ostravsku, tištěná, elektronická, TV, rozhlas, webové stránky knihovny, Newsletter KMO, Facebook KMO, Instagram KMO, tištěné letáky do vývěsek v daných městských obvodech, letáky na nástěnkách, malé pozvánky do ruky. Jsme lidé a stále máme omezený počet smyslů, přibyla jen jiná média.

Čeho si ve své práci v posledním období ceníte nejvíc, co bylo náročné zvládnout?

Cením si kolektivu, který můžu vést. Jsou to knihovnice srdcačky, což čtenáři každodenně oceňují. Daří se postupně přivádět kolegyně k poznání, že půjčování s příběhem je to, za čím čtenáři do menších poboček chodí, ale časy a návyky a nabídky se mění a my musíme

přijít navíc s něčím dalším. Děkuji za to, jak se vypořádaly se vším online vzděláváním, se změnami během jara a jak se bez hysterie přizpůsobují pokynům vyplývajícím s covid dobou. Cením si toho, že si kolegyně uvědomily, že nenese odpovědnost každá jen za svou pobočku, nýbrž jsou součástí většího celku. Cením si klidné a inspirativní spolupráce s ostatními vedoucími obvodu, a vlastně s celým vedením knihovny. Knihovna města Ostravy je plná obětavých, vstřícných lidí připravených ke spolupráci. Děkuji Mgr. Miroslavě Sabelové, ředitelce naší knihovny, která je kromě erudice a nadhledu obdařena sociálním cítěním a člověčinou.

Ještě vzkaz: rozhodně jsem s dychtivostí po poznávání a rozvíjení oboru ještě neskončila.

Děkuji za váš čas a blahopřeji k ocenění vaší práce.

Mgr. Jarmila Burešová vystudovala Střední knihovnickou školu v Brně. Pracovat začala v roce 1979 v knihovně Domu kultury Nové huti Klementa Gottwalda (dnešní DK Akord v Ostravě-Zábřehu), následovala dvouletá práce v Lékařské knihovně Městské nemocnice s poliklinikou v Ostravě a od roku 2000 práce v Knihovně města Ostravy. 14 let mimo obor přidalo zkušenosti hlasatelky, dopravní referentky a účetní. Během let 2008–2013 studovala na Slezské univerzitě v Opavě informační vědu a knihovnictví (Bc.) a knihovnictví komunitního typu (Mgr.). Od roku 2011 vede obvod knihovnických služeb Ostrava II a metodicky se věnuje práci se seniory napříč KMO, projektové činnosti, od roku 2013 projektu Paměť Ostravy.

Bude vás zajímat, že...

... v pořadí 33. ročník **Ceny Jiřího Ortena** pro mladé talentované autory do 30 let zná svého vítěze. Cenou byla **odměněna novela Svatá hlava** (Praha: Vyšehrad, 2019. 228 s.) literární redaktorky, spisovatelky a dramatičky **Hany Lehečkové** ...

Nebojíme se robotů a digitálních technologií

Dagmar Kopřivová
knihovna@kulturatishov.cz

Městská knihovna Tišnov poskytuje knihovni a informační služby nejen pro obyvatele města, ale také pro spádové obce. Jsme centrem setkávání různých věkových i sociálních skupin. Snažíme se uživatelům nabídnout co nejvíce služeb, abychom pro ně vytvořili co nejpříjemnější prostředí pro trávení volného času. S tím souvisí i dlouhodobá strategie plánování rozvoje služeb knihovny směrem ke čtenářům mimo jiné také s ohledem na rozvoj technologií, které společnost proměňují a mají i své negativní dopady. Jsme přesvědčeni, že v moderní knihovně by se široká veřejnost měla mít možnost setkat nejen s knížkami, ale také s dalšími informačními zdroji a technologiemi a jejich využitím.

Robotika a další digitální technologie se v současné době dostávají stále více do popředí, stávají se nejen součástí vzdělávacích programů ve školách, ale narazíme na ně také v neformálním vzdělávání a volnočasových aktivitách. Logicky jsme si tedy kladli otázku, zda a proč se do této oblasti zapojit. Po zralé úvaze jsme se rozhodli, že je tato oblast pro nás výzvou, kterou chceme pokořit. Také proto jsme se rozhodli podat dva spolu úzce související „technologicky orientované“ projekty na rozšíření našich služeb do dotačních programů MK ČR VISK3 – **Kreativní laboratoř** a VISK2 – **Mimoškolní vzdělávání knihovníků**.

V rámci Kreativní laboratoře bylo naší designérskou výzvou vytvořit v knihovně prostor, který by u obyvatel podporoval digitální gramotnost, kreativitu a rozvoj kompetencí pro 21. století skrze moderní technologická zařízení. Prostor dělíme na tři „centra“:

- Centrum robotiky a badatelství, jehož součástí je vybavení: Ozzobot, Bee-bot,

mBoot, Lego Boost, LEGO Mindstorms, Arduino a další

- Kreativní a reprografické centrum, kde najdete 3D tiskárnu, řezací plotr, laminátor A3, lis na odznaky, termovazač...
- Centrum virtuální a rozšířené reality

Vybavení je koncipováno tak, abychom měli něco pro každou věkovou skupinu od předškoláků až po dospělé.

Letošní nepříznivá situace s pandemií koronaviru nám bohužel zasáhla nejen do realizace samotné K-laboratoře, ale také její prezentace. V současné době se tedy soustředíme na zpracování komplexní nabídky programů neformálního vzdělávání směrem ke školám, která se svým obsahem zaměřuje na průřezová témata RVP a čtenářskou, digitální a informační gramotnost. Rádi bychom ukázali, že robotika není jen nějaké hraní si pro pokročilé, ale že roboty lze využít třeba pro základy programování, rozvoj kreativity nebo kritického myšlení i pro úplné začátečníky. V dalším kroku se zaměříme na prezentaci směrem k široké veřejnosti včetně ukázkových otevřených hodin.

Impulzem pro realizaci programu Mimoškolní vzdělávání knihovníků, který velmi úzce souvisí s výše zmíněnou dílnou, bylo zejména to, že jsme sami velmi těžce nacházeli informace ohledně této tematiky v knihovnách. Cílovou skupinu workshopů tedy tvoří knihovníci ze všech typů veřejných knihoven a v menší míře také učitelé. To proto, že nám jde o vzájemné propojování a následně společné výukové projekty.

Sérii seminářů jsme zahájili dvěma setkáními s Robotikou (pro začátečníky a pro mírně pokročilé) v podání Hanky Šandové z Městské

knihovny Polička. Zábavnou formou účastníkům představila současné technologie, seznámila je s principy jejich fungování i jejich omezeními. Ukázala, jak robotika přirozeně podporuje rozvoj informatického a logického myšlení, ale také celou řadu dalších důležitých tzv. měkkých dovedností. Především schopnost učit se novým věcem, komunikovat, rozpoznat, pochopit a řešit problémy, být kreativní, nebát se chyb, spolupracovat v týmu, nevzdávat se, plánovat, schopnost se adaptovat a přijímat změny.

Další vzdělávací semináře byly již přesunuty do on-line prostředí. Díky tomu jsme oslovili daleko širší spektrum zájemců. PhDr. Petr Škyřík, Ph.D. z Masarykovy univerzity v Brně představil různé vzdělávací zdroje, služby a aplikace, které se dají využívat pro vzdělávání na dálku. Reflekoval jak současnou situaci, tak se zaměřil i na software a weby s výukovou látkou a procvičováním, které se dají zapojit i za „normální situace“ ve formálním i neformálním vzdělávání.

S Mgr. Barborou Havířovou, Ph.D. jsme měli možnost seznámit se s nástroji pro rozvoj informatického myšlení, zjistit co je to BBC micro:bit, co umožňuje a jak se osvědčil při výuce, představila nám také různé zajímavé projekty, a kde hledat materiály. Nejzábavnější částí semináře byl pak praktický workshop „Začínáme s micro:bitem“, kde jsme si mohli vyzkoušet základy programování v jednoduchém blokovém programovacím jazyku.

Do konce letošního roku nás čeká ještě několik zajímavých seminářů jak z oblasti robotiky, 3D tisku, virtuální reality či z okruhu foto, video a grafiky. Nezbyvá než doufat, že se vše podaří uskutečnit i v této nepříliš příznivé době ať již on-line nebo naživo.

Na závěr bych ještě ráda zmínila, že projekt K-labu je startovací fází dlouhodobého konceptu podpory technického, digitálního vzdělávání v knihovně, který budeme v nadcházejících letech rozvíjet a rozšiřovat o další vybavení a aktivity. Naším cílem je tyto technologie zpřístupnit široké veřejnosti.

Mahenka stále se rozrůstající a inovující

Alena Šedivá

public@kjm.cz

33 – číslo, kterým se dnes může pyšnit Knihovna Jiřího Mahena v Brně. Číslo, které zdaleka není konečné a které odkazuje na počet poboček v rámci celého Brna. Pro čtenáře představuje tak velký komfort, kdy může s jednou průkazkou navštívit kteroukoliv z našich poboček a půjčit si nebo objednat literaturu, po které touží. I ve složité době, kdy nás sužuje pandemie koronaviru, Knihovna Jiřího Mahena v Brně (KJM) nezhaltuje a pro své čtenáře připravuje nové služby, rekonstruuje, zvelebuje a dělá vše pro to, aby byla jako celek stále přitažlivá a unikátní.

Znovuotevření pobočky v Horních Heršpících

Přesně po dvou letech, 10. března 2020 se dočkala svého znovuotevření pobočka v Horních Heršpících na Bednářově ulici. Stalo se tak těsně před

jarní vlnou coronavirové epidemie, kdy jsme stihli slavnostně otevřít pobočku sídlící v nově zrekonstruovaných prostorách Kulturního domu. Rekonstrukce se týkala i interiéru, půjčovni prostory dostaly úplně nový kabát. Přestože patří pobočka

k těm nejmenším v automatizované síti KJM, poskytuje základní výpůjční a informační služby čtenářům všech věkových kategorií. Samozřejmostí je zdarma přístup k internetu. Knihovní fond čítá čtyři tisíce svazků, z toho 1 500 knih pro děti, k dispozici jsou i CD s mluveným slovem, hračky a didaktické pomůcky v rámci projektu Lektotéka. Na pobočce nechybí zázemí pro maminky s nejmenšími dětmi, kterým slouží i hrací koutek. K zapůjčení jsou také deštníky a dioptrické brýle. Pobočka je současně ověřovacím místem BrnoID. Pobočka byla zrekonstruována za finanční podpory městské části Brno – Jih, která uhradila veškeré stavební náklady, na vnitřním vybavení se podílela KJM.

Nová pobočka v Dolních Heršpicích

14. září 2020 představila KJM veřejnosti zcela novou pobočku v Dolních Heršpicích na Havrančově ulici č. 82. Pobočka sídlí v řadovém domku na hlavní ulici a její přilehlá zahrada skýtá do budoucna spoustu zajímavých možností. Přestože jde o pobočku, co se velikosti týče velmi malou, právě exteriérový prostor nabídne čtenářské veřejnosti řadu venkovních akcí komunitního typu. Kromě plánovaných programů pro širokou veřejnost pobočka aktivně spolupracuje s místní Mateřskou školou, a to při pravidelných setkáváních v knihovně, kdy přibližuje svět knih dětem od nejútlejšího věku. Pro nejmenší čtenáře je na pobočce dětský koutek s hracími prvky. Pobočka je automatizovaná s výměnným fondem, poskytuje i tady základní výpůjční a informační služby, včetně ověřování BrnoID. Návštěvníkům je k dispozici bezplatný internet. Nákup výměnného fondu je realizován z dotace Jihomoravského kraje.

Pobočka KJM Dolní Heršpice vznikla jako náhrada za zrušenou pobočku v nedalekých Přízřenicích, která sídlila v nevyhovujících prostorách. Finančně se na ní podílela Městská část Brno – Jih,

která uhradila veškeré stavební náklady. KJM financovala vnitřní vybavení pobočky.

Jedinečná pobočka Na Křižovatce

Pobočka Na Křižovatce vznikla jako společný projekt Kabinetu informačních studií a knihovnictví (KISK) Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Knihovny Jiřího Mahena v Brně. Její příběh se začal psát v roce 2011, kdy KJM stála na pomyslné křižovatce rozhodnutí – zrušit knihovnu na Starém Brně a vymazat ji tak z kulturní mapy města. Místo toho nejjednoduššího řešení přišel originální nápad, kdy vznikla

pobočka, která je dnes výukovým pracovištěm pro studenty KISK. Ti v ní zajišťují služby pro veřejnost i školy, v praxi si tak osvojují zkušenosti a znalosti získané během studia. Knihovna Na Křižovatce se tak stala důležitým komunitním centrem pro všechny – děti, dospělé, seniory, handicapované. KJM za tento počín získala v roce 2019 ocenění při příležitosti 100. výročí založení univerzity. V roce 2019/20 prošla pobočka celkovou revitalizací v rámci participativního projektu města Brna „Dáme na vás“. Plánované slavnostní otevření se mělo uskutečnit 21. října 2020. Vzhledem k restrikcím v souvislosti s pandemickou krizí se však termín posunul na dobu, kdy budou opatření uvolněna a studenti budou moci znovu vykonávat svoji praxi.

Plánovaná pobočka Vojtova

Zcela ojedinělým projektem ÚMČ Brno – střed se stane pobočka v lokalitě Štýřice na ulici Vojtova. Uprostřed bytového komplexu vznikne centrum, jehož bude pobočka součástí. Vybavena veškerými technologickými zařízeními, které knihovna 21. století vyžaduje. Výstavba spěje do finální podoby, už se jen čeká na kolaudační řízení. Věříme, že už brzy bude pobočka na Vojtově ulici poskytovat kvalitní knihovnické i kulturní služby v dané lokalitě.

Místní knihovna Litobratřice

Eliška Zichová

eliska.zichova@seznam.cz

Původně téměř zapomenutá knihovna malé moravské vesničky prošla během posledních let velkými změnami a dnes se dostává do povědomí široké veřejnosti. Nejen díky nominaci na ocenění Knihovna roku 2020, ale také díky nadstandardní činnosti zaměřené především na práci s dětmi.

Místní knihovna Litobratřice se nachází v historické budově bývalé školy z roku 1884, která prošla v letech 2014–2017 celkovou rekonstrukcí. Místnost knihovny je vybavena nábytkem vyrobeným na míru, je krásná a plně funkční ke svému poslání. V budově jsou další využitelné prostory pro činnost knihovny, a to konferenční místnost (k projekcím), učebna (k tvůrčím akcím) a tělocvična (k pohybovým aktivitám dětí). Na tomto místě je nutné připomenout knihovnici paní Marii Rolákovou, která udržovala po dlouhá léta tradici knihovnictví v obci. Provozu v nové knihovně se však již nedožila. Se ctí na ni vzpomínají její čtenáři, zastupitelé i knihovnice. Vedení knihovny bylo předáno v roce 2017 knihovnici Mgr. Elišce Zichové. Knihovna byla převzata s úctou, láskou a se spoustou

plánů k jejímu rozvoji. V té době ještě sídlila v zastaralých prostorách obecního úřadu.

Během roku 2017 byla dokončena katalizace knižního fondu. V následujícím roce nastoupila na pozici zastupující knihovnice Bc. Zuzana Dvořáková. Nahradila Mgr. Elišku Zichovou, která odešla na mateřskou dovolenou. Nové prostory knihovny již byly vybaveny nábytkem. Od března roku 2018 probíhalo průběžné stěhování knih. Tato činnost byla velmi pracná a časově náročná. Knihy se stěhovaly po krabicích, které převážel pracovník obce na káře. Oficiální otevření se konalo 21. 5. 2018, což je důležitý mezník existence knihovny. Naskytla se obrovská příležitost rozvíjet její činnost. Nabídnout občanům Litobratřic nejen krásnou útulnou knihovnu, ale také něco

Akce knihovny pro nejmenší čtenáře

navíc. Byl by ohromný hřích nevyužít veškerých prostor, které historická budova nabízí. V srpnu roku 2018 byl zahájen cyklus kulturních akcí nejen pro děti. Do konce roku byly uspořádány 3 kreativní dílničky pro veřejnost, 2 čtení pro děti, Den otevřených dveří a také beseda se spisovatelkou Markétou Harasimovou, kterou financovala Městská knihovna Znojmo z dotace MK ČR – Knihovna 21. století za příspěví dotace JMK na výkon regionálních funkcí. Zúčastnila se jí MŠ Litobratřice a ZŠ Troskotovice. Celkový počet všech účastníků akcí byl 112. V roce 2019 se částečně vrátila na scénu knihovnice Mgr. Eliška Zichová občasnou výpomocí a koncem roku hlavně pořádáním akcí pro místní školku. Kromě spolupráce s MŠ Litobratřice a ZŠ Troskotovice byla navázána spolupráce s místním spolkem Litobratřické беруšky. Tento rok přinesl knihovně také ocenění za zdařilou rekonstrukci od Městské knihovny Znojmo. Celkem bylo uspořádáno 9 akcí, z toho 4 dílničky pro veřejnost, 2 dílničky pro školku (během výuky), dílničky pro Turistický kroužek z Troskotovic, Dýňová stezka (venkovní akce ve spolupráci s místním spolkem) a také dorazily knihovnice ze Znojemska v rámci výjezdní porady, organizované regionálním oddělením Městské knihovny Znojmo. Akcí se zúčastnilo celkem 278 lidí.

Trávením času se školčáčky vznikla myšlenka na vytvoření celoročního programu pro děti. Tak si Mgr. Eliška Zichová vzala pod patronát vznik projektu Knihovna Dětem. Jak jinak trávit čas na mateřské dovolené než s dětmi a pro děti?! Projekt byl odsouhlasen vedením obce, které jej jako vždy plně podpořilo, a také ho pozitivně vítali rodiče. Cílem projektu je zpestřit dětem výuku ve školce, tím že každý měsíc navštíví knihovnu a něco zajímavého se dozví, něco si vyrobí nebo je jim zprostředkována beseda s externistou. Tematicky jsou setkání přizpůsobena vědomostem, které děti potřebují k zápisu do základní školy, tvoření pak odpovídají ročnímu období. Finance na projekt poskytuje obec. V roce 2020 proběhly

zatím 4 setkání: sčítání ptáků na krmítkách, promítání a povídání, tvoření, beseda s paní Mgr. Monikou Mažárovou (z Jihomoravského muzea Znojmo, financovala Městská knihovna Znojmo s podporou dotace na regionální funkce).

Dalším letošním záměrem bylo vytvoření dětské skupinky Litobratřická mrňata (děti 0–3 roky), které mívají setkání taktéž minimálně jednou měsíčně. Mohou využívat tělocvičnu i hernu, kdykoliv je knihovna otevřena. V rámci Litobratřických mrňat je realizován projekt Bookstart, do kterého se knihovna letos zapojila. Ani v období první vlny koronaviru nezůstaly knihovnice jen tak nečinně přihlížet. Chtěly pomoci, a tak šily roušky a roznášely je občanům Litobratřic. V druhé polovině roku 2020 se změnilo rozložení pracovních sil. Vedení knihovny se opět vrátilo do plné kompetence Mgr. Elišky Zichové a Bc. Zuzana Dvořáková nadále zůstala jako výpomoc při náročných kulturních akcích.

V červnu přišla do knihovny potěšující informace o nominaci na ocenění Ministerstva kultury ČR Knihovna roku 2020. Knihovnice Mgr. Eliška Zichová to komentuje následovně: *„Jak známo, postoupili jsme dále a celá nominace se stala přidanou hodnotou naší několikaleté práce. Odměnou jsou nejen spokojené zářící oči dětí, které se doma chlubí rodičům, jak hezky se měly v naší knihovně. Je to i zájem dalších lidí, kteří nás nemají denně na očích, ale přesto hodnotí naši knihovnu, jako prospěšnou pro své okolí. Dostává se do povědomí více a více lidí a nás to těší. Není větší radost pro knihovníka než spokojený čtenář nebo člověk, který se rád vrací. Děláme to srdcem a se vzpomínkou na tetu Marii. Děkuje vedení obce za plnou podporu, Městské knihovně Znojmo za rady a pozitivní vliv na naši práci, našim čtenářům a fanouškům za to, že se k nám vrací, a dětem, jak nám dobíjí energii potřebnou k další práci. Je nám velkou ctí, že jsme byli nominováni na ocenění Knihovna roku 2020 za Jihomoravský kraj.“*

Inspirativní snídaně Brain&Breakfast v břeclavské knihovně

Jaroslav Čech
cech@knihovnabreclav.cz

Cílem inspirativních snídaní z cyklu *Brain&Breakfast* je ukazovat zajímavosti světa kolem nás a propichovat bubliny, ve kterých většina z nás dnes žije. Organizátoři na nich chtějí představovat inspirativní osobnosti se silnými hodnotami i příběhem, které účastníkům umožňují nahlédnout do oborů, se kterými se často nesetkávají. Cyklus *Brain&Breakfast* se tak snaží být protiváhou zkratkovitosti zpráv, které se k nám dostávají přes sociální sítě nebo televizi. Ukazují, že svět je ve skutečnosti mnohem barevnější, zajímavější a optimističtější, než by se mohlo zdát. Chtějí účastníky inspirovat k tomu, že každý z nás může něco významného dokázat. Mají také propojovat lidi, z nichž každý přichází odjinud, ale nad zajímavým tématem najdou společnou řeč.

Idea snídaní *Brain&Breakfast* vznikla na konci roku 2012 ve společnosti 3M. Nastartoval je Jan Mašek, který tam působil jako inovační lídr. Snídaně, které měly původně inspirovat především kolegy ze 3M, se postupně otevřely také veřejnosti a později vyrostly jako samostatný nezávislý projekt pod hlavičkou sítě *Red Button*. Dnes se přednášky *Brain&Breakfast* odehrávají za účasti veřejnosti v pražském *Impact Hubu*. Odtud se natáčejí a živě přenášejí do desítek míst po celé České republice i na Slovensko. Nechybí malé i velké firmy, coworkingy, komunitní centra, školy či knihovny.

Břeclavská knihovna se k tomuto projektu připojila záhy poté, co byla tato možnost českým veřejným knihovnám nabídnuta. Shodou okolností byl hostem první pořádané snídaně

Josef Dvořáček, spolumajitel a ředitel společnosti *Sonnentor* z blízkých Čejkovic, která je významným regionálním zpracovatelem bylin, čajů a koření z ekologického zemědělství. Měli jsme tedy štěstí na osobnost i firmu, která je na Břeclavsku známá, a tomu odpovídá i poměrně vysoký počet zájemců, se kterým jsme původně ani nepočítali. Obdobně vysokému zájmu se těšila přednáška Ing. Ivana Baťky, generálního ředitele a předsedy

představenstva břeclovské firmy *Fosfa a.s.*, na které představil systém řízení firmy jako živého organismu, jehož cílem je služba zákazníkovi. Podle pravidelných účastníků šlo o jednu z nejlepších přednášek z cyklu *Brain&Breakfast* vůbec.

Snídaně si kladou za cíl otevírat široké spektrum témat, zpravidla se ale drží čtyř hlavních tematických okruhů: vzdělávání a osobní rozvoj, věda a technologie, podnikání a business a společnost, vděčnost a laskavost. Okruh *Vzdělávání a osobní rozvoj* ukazuje různé pohledy na vzdělávání i nové přístupy a trendy. Tematický okruh *Věda a technologie* zahrnuje široké spektrum oblastí od kardiologie přes architekturu až třeba po umělou inteligenci. V rámci okruhu *Podnikání a business* významní čeští a slovenští podnikatelé ukazují na příkladu svých osobních příběhů, co se během své cesty naučili. A v neposlední řadě okruh *Společnost, vděčnost a laskavost* představuje lidi, kteří mají mnohem těžší výchozí situaci než většina z nás a přitom mnohdy dokázali velké věci.

Snídaně probíhají jednou za měsíc vždy od 8.30 do 10 hodin, vysílacím dnem je zpravidla třetí čtvrtek v měsíci (mohou se ale objevit výjimky). Promítání je koncipováno na 90 minut s tím, že zhruba hodinu host prezentuje svůj příběh a téma a následujících 30 minut je věnováno navazující diskusi, do které se mohou dotazy přes internetovou platformu *sli*.

do zapojit také všichni diváci živého přenosu. Přednášky jsou tedy vysílány živě, po tříměsíčním moratoriu je možné si je pustit i ze záznamu. Pro knihovníky je určitě zajímavým prvkem projektu *Brain&Breakfast* volba *Knihy měsíce*, kdy přednášející doporučí divákům knihu, která jej osobně zaujala nebo k něčemu inspirovala. Tak například pro měsíc říjen to byla kniha *Dávat a brát* od Adama Granta a na měsíc listopad kniha Daniela Prokopa *Slepé skvrny: O chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*.

Příjemným zpestřením je pro účastníky drobné občerstvení, které břeclovská knihovna hostům zdarma nabízí. Umocňuje se tak pocit, že jde o opravdovou snídani, kdy dojde nejen k uspokojení potřeb ducha, ale i lidského těla. Zpravidla to bývá domácí moučník nebo pečivo s pomazánkou, kterou připraví některá z našich šikovných kolegyň. Vedení knihovny vybídlo k účasti na přednáškách i samotné knihovníky, ti se této iniciativy rádi chopili, a tak se čtvrtkové inspirativní snídaně staly pravidelnou součástí neformálního knihovnického teambuildingu. Bohužel právě poslední přednáška Sary Polak *Umělá inteligence: parní stroj 21. století* už se musela kvůli protiepidemickým opatřením konat bez účasti veřejnosti. Doufejme, že se situace brzy zlepší a inspirativní snídaně v břeclovské knihovně budou moci nadále zpestřovat nabídku vzdělávacích i komunitních aktivit ve městě.

Bude vás zajímat, že...

... pod společným názvem *Rajlich 100* připomene Moravská galerie hned třemi výstavami stoleté výročí narození brněnského malíře a grafika Jana Rajliche (10. dubna 1920–27. listopadu 2016). Osobnost mezinárodního významu Jan Rajlich je také známý ve světě jako zakladatel Bienále Brno a patří k vynikajícím tvůrcům grafického designu. Výstava prezentuje 100 jeho původních autorských plakátů, volnou tvorbu, scénografii, malířství, grafiku, tapisérie art protis i prostorové objekty. K výstavě celoživotní tvorby umělce vydala Moravská galerie knihu *Jan Rajlich 100* (Coufalík Pavel. Brno: Moravská galerie, 2020. 357 s.). Redakce *Duhy* stále obdivuje první obálku časopisu, kterou vytvořil tento vynikající grafik ...

CovidCON ukázal, že první vlnu české knihovny přečkaly...

Jan Delong

jan.delong@knihovnatrinec.cz

...co bude dál, je otázka, na kterou se těžce hledá odpověď

Tento text píše 20. října pozdě v noci, tedy v době, kdy titulky prakticky všech médií v České republice ohlašují rekordní přírůstky potvrzených onemocnění Covid-19. V době, kdy z nemocnic přicházejí alarmující zprávy o tom, že náš zdravotnický systém sice drží, ale síly a personál pomalu dochází. V době, kdy knihovny jsou stále otevřené, ale v záložce prohlížeče mi svítí varovný odkaz, že dojde k dalšímu plošnému omezení služeb, a ve výčtu se pravděpodobně na knihovny tentokrát nezapomene. V době, kdy je společnost hluboce rozdělená, ať už názory, pohledy na danou situaci, vyhlídkami na budoucnost nebo sociální distancí. Přesto tento text nebude o rezignaci nad současným stavem, ale upnutí se k naději, která ve mě stále zůstává po zářijovém CovidCONu, jež se konal 8. září 2020 v Městské knihovně v Praze a jehož organizátorem byl SDRUK (Sdružení knihoven ČR). Hlavním tématem byla totiž první koronavirová vlna a červenou nití, která se vinula jednotlivými přednáškami a bloky, bylo zjištění, že jsme ji jako knihovny zvládli.

Výzva, se kterou jsme si poradili

Dobu, kdy koronavirová pandemie dorazila k nám do České republiky, máme pravděpodobně všichni stále živě v paměti. Někteří možná dokáží přesně popsat to, co dělali v den, kdy byl vyhlášen nouzový stav a plošná karanténa, která znamenala uzavření knihoven, ale také hranic a zpomalení či zastavení společenského života a ekonomiky. Nezaujatý pozorovatel, ale možná také insider, by čekal, že stejně tak se zpomalí a zastaví české knihovny a knihovnictví.

Jenže ve chvíli, kdy se začala mobilizovat společnost, spontánně se objevovaly desítky až stovky

místních nebo celostátních dobrovolnických iniciativ a proti koronavirové vlně se vzdmlula vlna solidarity, se z prvotního šoku a paralýzy oklepaly také knihovny a nezustávaly pozadu. Skoro si troufám tvrdit, že pokud někdy někdo bude váhat s definicí toho, co je komunitní knihovna, bude stačit ukázat na knihovny, které se prezentovaly právě na CovidCONU v září roku 2020. Organizátoři dali dohromady pestrou sestavu řečníků, kteří ale beze zbytku ukázali, že knihovny si s výzvami, jež první vlna přinesla, dokázali poradit.

Byl to například nevídaný a v podstatě okamžitý přechod do digitálního prostoru, protože jiná než on-line komunikace nebyla možná. Knihovny.cz a jejich #knihovnyprotiviru se tak staly symbolem toho, že knihovny mají smysl i v čistě virtuální podobě. Mohou být garantem relevantních a ověřených informací, mohou zpřístupnit velké množství e-knih a být cenným zdrojem pro studenty, kteří byli odříznuti od fyzických studoven a klasických služeb.

CovidCON také na mnoha příkladech z malých i velkých knihoven ukázal, že se dokážeme velmi rychle přizpůsobit potřebám (mnohdy akutním) společnosti. Knihovny se začaly měnit na prostory, kde se šily roušky, tiskly štíty či ochranné pomůcky. V knihovnách se organizovala nebo koordinovala pomoc a část z nich dokázala najít cestu, jak fyzické knihy dostat k jejich čtenářům. Knihovny se prakticky přirozeně staly součástí semknuté a odhodlané společnosti. Nutno podotknout, že součástí velmi flexibilní, zejména když si vybavím překotné znovuotevření, na které s překvapivým oznámením zbylo jen několik málo dní.

CovidCON však nebyl setkáním, kam si přijeli knihovníci z různých koutů republiky poplácat po zádech a říct si, jak jsou skvělí. Začátek září

byl provázen zvyšujícím se počtem potvrzených pozitivních případů a návratem opatření, mezi kterými byly i roušky uvnitř budov, v MHD či na dalších veřejných místech. Během coffee breaků se do hovorů občas vkradla nejistota nad následujícími týdny a měsíci, ale tu vždy velmi rychle zahnal podzimní plány a programy, které měly vykompenzovat ztracený jarní čas.

S odstupem času se tak mnohem příznavněji jeví úvod konference, o který se postaral ředitel hostitelské knihovny, Tomáš Řehák. Přestože jeho prezentace, složená z titulků článků našeho nejčtenějšího internetového periodika, byla rekapitulací událostí posledních měsíců, v náznacích i explicitně Řehák poukazoval na to, že jsme možná „vyhráli“ bitvu, ale válku s Covidem-19 a jeho důsledky máme ještě před sebou. Také závěrečná panelová diskuze naznačila, že i když se knihovny vydají ze všech sil i za cenu velkého rizika (přece jen půjčování knih v době, kdy byly označovány za biohazard, nebylo úplně košér), neznamená to automaticky, že získáme status nepostradatelných, hodných maximální podpory a uznání (především ze strany zřizovatelů).

Tedy to nesmíme vzdát

V úvodu jsem zmínil, že CovidCON ve mě zanechal naději. Je to pro mě pocit, který v dnešní

době považuji za nejcennější, protože období, které je před námi, bude těžké. Bude testem nejen pro naše zdravotnictví a ekonomiku, ale především nás prověří jako společnost. A knihovny jsou součástí společnosti, jsou jedním z jejich pilířů, i když ne úplně viditelným či doceněným. Proto si mimo jiné myslím, že více než první CovidCON bude důležitější a v mnoha ohledech určující ten následující, a já bych si moc přál, aby se uskutečnil. Už pravděpodobně nebude tak optimistický a více než zdravotní krizi budeme řešit krizi ekonomickou a společenskou. Budeme sčítat ztráty, ne však na životech, ale na rozpočtech, službách a úvazcích, protože už teď se v mém okolí objevuje znepokojivé množství dobrých knihovnic a knihovníků, kteří přišli nebo přijdou o práci. Příští konference či setkání bude mnohem více o hledání smyslu toho, proč tady opravdu jsme a čím jsou knihovny pro společnost důležité, podstatné a nepostradatelné. Hlavně to teď nesmíme vzdát, i když té energie není tolik jako na jaře, a vlna, které čelíme, je mohutnější než ta první. A já věřím, že to zvládneme, protože jsme ukázali, jak silné a odhodlané knihovny a jejich lidé jsou. Jednotlivé přednášky a prezentace je možné si zpětně poslechnout na adrese: <https://sdruk.cz/covidcon-do-ucha/>.

CovidCON – účastníci panelové diskuze

Čtenářské kluby a workshopy v knihovnách

Zuzana Zendulková

zendulkova@kfbz.cz

Ve dnech 15. a 16. září 2020 se v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně uskutečnil dvoudenní seminář podpořený z dotace SKIP ČR s názvem Čtenářské kluby a workshopy v knihovnách.

Dopolední blok prvního dne byl zaměřen na objasnění základních pojmů, teorii klubové práce, metody rozvoje čtenářské gramotnosti nebo techniky používané v klubech. Tomu všemu se ve své prezentaci věnovala paní **Marta Šmejkalová z Knihovny Jiřího Mahena v Brně**.

Odpolední část byla věnována prezentaci čtenářských klubů (nejen) z regionu věnovaných různým věkovým skupinám. Paní Mgr. Hana Ficková z Knihovny města Ostravy představila Čtenářský klub – Reading Club. Seznámila přítomné s historií jeho zakládání a průběhem pravidelných setkání. **English Reading Club** je vhodný rovněž jako místo, kde můžete procvičit svou konverzaci, jelikož jak četba, tak i následná diskuze je celá v angličtině.

Mgr. Petra Sukupová z Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně prezentovala **Klub milovníků knih**. Jedná se o pravidelná setkání skupiny čtenářek, kde spolu diskutují o knihách, které četly či se je číst chystají, vzájemně se podporují i při jiných akcích knihovny, např. Čtení v parku.

Zlínská literární tržnice je projekt, který vznikl v roce 2014. Jde o literární mapu regionu, v níž jsou obsaženy základní životopisné údaje i ukázky z tvorby desítek autorů ze Zlína a okolí, kam může přispět každý, kdo má texty, které stojí za publikování. Bc. Pavla Částková z Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně představila tento portál, při jehož vzniku stáli básník a prozaik, výtvarník Jaroslav Kovanda, spisovatel Antonín Bajaja a básník a novinář Milan Libiger.

V Městské knihovně Valašské Meziříčí vede čtenářský klub **Malíček** paní Mgr. Pavla

Holmanová. Klub je určen rodičům na rodičovské dovolené a dětem od narození do 4 let. Setkání se konají jednou za měsíc v dětském oddělení a pro účast je nutná rezervace míst přes web. Cílem Malíčku je podpořit rozvoj verbálních schopností dětí, zlepšit vztah ke knize a čtení u nejmladší generace. Dovést rodiče k pochopení významu čtenářských dovedností pro rozvoj dítěte i jeho budoucnost.

Od roku 2016 funguje v Obvodní knihovně Jižní Svahy ve Zlíně čtenářský **Klub maminek**. Náplní je společné čtení, tvoření na dané téma nebo pohybové aktivity spojené s vyprávěním a četbou.

Dětský čtenářský klub **Knihozrouti** určený pro čtenáře od 8 do 15 let, kteří mají rádi knížky a rádi si o nich povídají, vede v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně knihovnice Anděla Krumpolcová. Mladí čtenáři zde mohou získat tipy na super knížky, nové kamarády, zahrát si společenské hry a v neposlední řadě zdolávají Knihozroutské čtenářské výzvy.

Druhý den byl věnován praktickému workshoppu, který vedla zkušená lektorka, autorka mnoha knih pro děti a mládež, paní **Mgr. Klára Smolíková**. V rámci semináře předvedla ukázkovou lekci čtenářského workshopu. Použité pracovní listy a řada tipů a námětů vycházely z lektorčinných publikací, jejichž cílem je podpora čtenářství a budování vřelého vztahu ke knihám.

Dvoudenního semináře Čtenářské kluby a workshopy v knihovnách se zúčastnilo 35 účastníků z různých typů knihoven z různých krajů republiky.

Ohlédnutí za strategickými dokumenty českého knihovnictví

Eva Svobodová

eva.svobodova@svkhk.cz

17. srpna 2020 usnesením č. 840 schválila česká vláda Konceptci rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030¹. Tato koncepce, je svým způsobem přelomová, formou i obsahem, i dobou, ve které byla přijata vládou, ale rozhodně není první.

V létě 1997 nově ustavená Ústřední knihovnická rada (ÚKR) konstatovala, že „není definována strategie, poslání a cesty rozvoje veřejně přístupných knihoven jako součást státní informační politiky v oblasti kultury, vzdělávání, školství, vědy a výzkumu,“ (Knihovny, 1997), ale už na podzim téhož roku na konferenci Knihovny současnosti seznámil V. Richter přítomné s přípravou strategického plánu českého knihovnictví.² O dva roky později, na stejné konferenci již byla představena a dána k široké odborné diskusi první strategie knihoven ČR v novodobé historii českého knihovnictví³ pro období 1999–2003. Hlavním cílem koncepce bylo: **Prostřednictvím knihoven umožnit všem občanům rovnoprávný přístup k publikovaným informacím a informačním zdrojům zveřejněným tiskem, v elektronické podobě nebo v síti, které jsou určeny pro vědu, výzkum, ekonomický rozvoj, celoživotní vzdělávání, výchovu i pro uspokojování kulturních zájmů a pro potřebu nezávislého rozhodování a duchovního rozvoje občanů.** (Richter, 1999) Mezi dalšími cíli nelze nezmínit přípravu nového knihovního

zákona a změnu katalogu prací pro oblast knihovnictví. Dokument byl i podkladem pro přípravu programu Veřejné informační služby knihoven (VISK). Z formálního hlediska tato strategie obsahuje základní východiska, hlavní cíl a dílčí cíle s opatřeními k jejich dosažení. Byla schválena a vydána ÚKR.⁴

Návrh Strategie rozvoje knihoven 2003–2005,⁵ jehož text je uveden ve sborníku Knihovny současnosti 2002, byl dán k veřejné diskusi v říjnu 2002. Dokument byl nakonec podkladem pro následující strategický dokument, který podstatným způsobem rozpracovává zde uvedené dílčí cíle, ale formulace hlavního cíle a názvy dílčích cílů se, až na jeden, nezměnily.⁶

Následující strategický materiál má už v názvu slovo koncepce,⁷ pokrývá období 2004–2010, byl schválen vládou a vydán Ministerstvem kultury ČR. Obsahuje hlavní cíl: **Prostřednictvím knihovního systému umožnit občanům rovný přístup k publikovaným dokumentům a dalším informačním zdrojům v jakékoliv formě. Vytvářet informační infrastrukturu pro výchovu a celoživotní vzdělávání, uspokojování kulturních zájmů občanů, výzkumnou vývojovou činnost a podílet se na ekonomických aktivitách a nezávislém rozhodování jednotlivce.** Z dalších cílů je třeba zmínit dokončení formování

1 Blíže viz: *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030* [online]. 2020 [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/koncepce-strategie-deklarace>

2 Richter, Vít. Příprava strategického plánu českého knihovnictví. In: *Knihovny současnosti*, 97. Brno: Sdružení knihoven ČR, 1997. s. 175–181. ISSN 1805-6962. ISBN 80-238-1169-X. Dostupné také z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/publikacni-cinnost/clanek/knihovny-soucasnosti-1997-sbornik>.

3 Mínoho po roce 1989.

4 Richter, Vít, ed. *Strategie knihoven v České republice 1999–2003*. 1. vyd. Praha: Ústřední knihovnická rada – Poradní orgán ministra kultury ČR, 1999. 1 sv.

5 Richter, Vít. Návrh nové „Strategie rozvoje knihoven 2003–2005“. In: *Knihovny současnosti* 2002. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2002. s. 259–265. ISBN 80-86249-18-2.

6 Cíl E, který v návrhu zněl: Vzdělávání pracovníků knihoven, byl v následujícím dokumentu přeformulován na: Rozvoj lidských zdrojů.

7 *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004–2010 = Concept of the development of libraries in the Czech Republic for 2004–2010*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2004. 50, 50 s. ISBN 80-86310-48-5.

systému knihoven a zajištění odborné přípravy a celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven. U cílů jsou stanovené úkoly, odpovědnost a termíny plnění.

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015 včetně internetizace knihoven má podtitul *Knihovny pro Evropu 2020*.⁸ Obsahuje strategická východiska a nově vizi: **Klient říká: „V krásné, přívětivé a pohodlné knihovně rychle obsloužen příjemným, kvalifikovaným, očividně spokojeným a motivovaným personálem nebo z pohodlí domova bez ohledu na národnost či handicap, v kteroukoliv denní či noční dobu získám bezplatně požadovanou kvalitní službu“.** Koncepce má 21 cílů (priorit), které jsou soustředěny do šesti základních oblastí, velký důraz je kladen na kvalitní a pohotové služby, motivovaný personál, digitalizaci fondů, internetizaci knihoven a nově se objevuje marketing služeb knihoven. Po formální stránce obsahuje analytickou a koncepční část. U každé z šesti vymezených oblastí stanovuje hlavní a dílčí cíle a stav, kterého má být dosaženo s termíny, odpovědností a dopady na státní rozpočet. Pro jednotlivé cíle byly vytvořeny realizační týmy z řad knihovníků, tato praxe se osvědčila a pokračuje dodnes. Pro popularizaci koncepce proběhla v kraj-ských knihovnách série přednášek a workshopů, kterou měl na starosti tým zabývající se marketingem.

Dosud platná koncepce⁹ s vizí: **Společně tvoříme knihovny jako nabídku služeb a informačních zdrojů a otevřeného prostoru pro vzdělávání, kulturu a osobní rozvoj se podrobně zabývá postavením knihoven v informační společnosti. Obsahuje 8 prioritních oblastí, indikátory úspěšné**

realizace a stav, kterého bude dosaženo naplněním cílů koncepce. Samotná implementace je přílohou tohoto dokumentu. Nově dává koncepcí důraz na knihovny ve virtuálním prostředí, na jejich roli jako vzdělávacích a komunitních center, podtrhuje nutnost výstavby, rekonstrukcí a oprav prostorů knihoven a podporuje rozvoj vybraných knihoven jakožto výzkumných organizací.

Pro úplnost je třeba dodat, že i před rokem 1989 mělo české knihovnictví strategické dokumenty. Byla v nich řešena problematika jednotné soustavy knihoven, tvorba a zpřístupnění fondů, služeb, personálního zabezpečení, mezinárodní spolupráce atd. Například **Koncepce dalšího rozvoje činnosti, organizace, řízení a plánování jednotné soustavy knihoven**¹⁰ byla doplněna o návrhy na opatření, důvodovou zprávu a harmonogram opatření. Podobné dokumenty byly připravovány nejen na centrální úrovni, ale i v krajích.¹¹

Na textu posledního strategického dokumentu platného od roku 2021 pracovali členové ÚKR a další přízvaní knihovníčtí experti téměř rok. Pro tvorbu koncepce, jejíž podstatná část se realizovala na dvou vícedenních jednáních ÚKR v Liblicích (19.–20. 9. 2019 a 20.–22. 1. 2020), byly důležité i výstupy z projektu Poslání a role knihoven, který byl v roce 2019 finančně podpořen Ministerstvem kultury ČR v rámci dotačního programu VISK 1.¹² Nositelem projektu byla Městská knihovna

8 Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015 včetně internetizace knihoven: knihovny pro EVROPU 2020. [online]. 2012 [cit. 2020-10-08]. Dostupné z: http://oldknihovnam.nkp.cz/docs/koncepce2011-14/Koncepce_PIK_Rozp.doc?PHPSESSID=8fcd68d89e10591025f1fee72f129f2b.

9 Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020. [online]. Praha: Národní knihovna, 2017 [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce/koncepce_k_vystaveni.pdf

10 Koncepce dalšího rozvoje činnosti, organizace, řízení a plánování jednotné soustavy knihoven. In: *Zásady rozvoje jednotné soustavy knihoven ČR*. Praha: Státní knihovna ČR – Sektor výzkumu a metodického knihovnictví, 1974, s. [1]–52.

11 Např.: HUBEROVÁ, Marie, JAKUBÍČEK, Milan, ed. *Rozvoj jednotné soustavy knihoven Jihomoravského kraje v letech 1986–1990: výtah z návrhu pětiletého plánu*. Brno: Státní vědecká knihovna, 1985. 49 s.; Cempírková, Květa. *Rozbor činnosti knihoven jednotné soustavy Jihočeského kraje za léta 1971–1975 a program rozvoje na léta 1976–1980*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1976. 39, [2] s.; HROMÁDKA, Miloslav, ed. *Plán rozvoje činnosti jednotné soustavy knihoven VČ kraje na léta 1981–1985*. V Hradci Králové: Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého, 1981. 18 s., příl.

12 Blíže viz: Výstupy z projektu „Poslání a role knihoven“. In: *Koncepce.knihovna.cz: trendy českého knihovnictví online*. [online]. [cit. 2020-10-14]. Dostupné z: <http://koncepce.knihovna.cz/vystupy-z-projektu-poslani-a-role-knihoven/>

v Praze. Účastníci workshopů, které v rámci tohoto projektu proběhly, definovali potřeby českého knihovnictví. Především by knihovny měly vytvářet příjemné a motivující prostředí, znát a poznávat své stávající i budoucí uživatele, měly by dále plnit svou komunitní funkci a podporovat vzdělávání jak veřejnosti, tak i svých zaměstnanců. Knihovníci by se měli stát průvodci obsahem a knihovny by měly spolupracovat, sdílet know-how, otevírat se změnám a také posilovat marketing. Na první pohled nic, co by knihovníci neznali a s čím by se již několik let nepotýkali. Ve výstupech z tohoto projektu se však objevily i další zajímavé myšlenky. V knihovnách by měly vznikat nové pozice jako fundraiser, dramaturg, networker, designér a s postupem času i další. Status nízkoprahovosti by knihovny měly umět využít při argumentaci se zřizovateli a především by si samy měly uvědomit, že takovými zařízeními jsou. A co je určité pro mnoho knihovníků nové, je potřeba vzniku koncepcí jednotlivých knihoven. Nemálo z nich si myslí, že pro rozvoj činnosti vlastní knihovny stačí koncepce celostátní.

Inspiračními zdroji pro tvorbu koncepce byly: Cíle udržitelného rozvoje (SDGs), Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020. Podklad pro dohodu o partnerství pro období 2021–2027, Databáze strategií, Metodika přípravy strategií, IFLA Trend Report a IFLA Global Vision. (Richter, 2019) Pro formální stránku koncepce byla důležitá zejména Databáze strategií,¹³ kde je umístěn i odkaz na Metodiku přípravy veřejných strategií, v její kapitole Typologie strategických a prováděcích dokumentů jsou uvedeny definice jednotlivých typů strategických dokumentů od politiky až po akční plán. Ještě podrobnější definice jsou k dispozici v dokumentu Typologie strategických a prováděcích dokumentů: metodické

doporučení.¹⁴ Koncepce je zde definována následovně: „V kontextu strategického řízení označuje pojem koncepce strukturované vytyčení celkového střednědobého až dlouhodobého směřování v dané problematice. Koncepce obsahuje zejména základní východiska, vizi a základní strategické směřování. Koncepce může vycházet z nadřazené politiky nebo strategického rámce. Implementace koncepce je řešena návazně v samostatném dokumentu – implementačním plánu. Je třeba odlišovat koncepci jako strategický dokument od koncepce jako dokumentu popisujícího způsob řešení určitého závažného problému“. Seznámit se s touto metodikou je důležité pro tvorbu jakéhokoliv strategického dokumentu. Knihovníci to mají díky Metodickému centru pro výstavbu knihoven poněkud jednodušší, protože už v roce 2019 jim prostřednictvím krajských knihoven nabízel „workshop Tvoříme koncepci knihovny, který vznikl ve spolupráci s T. Štefkem v rámci projektu Sociální inovace v knihovnách na KISK Masarykovy univerzity v Brně“. (Dostálová, 2020).

Koncepce rozvoje knihoven na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030 nese podtitul Knihovny – pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury. Každý z těchto pilířů má v dokumentu samostatnou kapitolu a mimo tento dokument také svého patrona. V rámci pilíře I. **Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit** mají být podporovány aktivity, směřující k rozvoji potenciálu knihoven jako komunitních center včetně adekvátního prostorového, technologického a materiálního zázemí a personálního zajištění (patron T. Kubiček). V rámci pilíře II. **Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce** budou podporovány aktivity k posílení vzdělávací funkce knihoven a kooperace knihoven se školami (patron T. Řehák). V rámci pilíře III. **Knihovny jako správci kulturního**

¹³ Databáze strategií. In: *Databáze strategií: portál strategických dokumentů v ČR*. [online]. [Praha]: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, c2020. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/>

¹⁴ Viz: *Typologie strategických a prováděcích dokumentů: metodické doporučení*. [online]. [Praha]: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017 [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/a8e367ae-8c84-48f2-9ce4-5484e4d5de52/Typologie-strategickych-a-provadecich-dokumentu_final.pdf

a znalostního bohatství je dán důraz na aktivity, které umožňují zprostředkování kulturního a vědeckého bohatství v analogové i digitální podobě všem uživatelům (patron T. Foltýn).

Tento nový strategický dokument podstatně více než dřívější koncepce vyzdvihuje skutečnost, že knihovny patří k pilířům fungování demokratické společnosti a jsou symbolem svobodného myšlení, podporují vzdělávání a chtějí se stát nepostradatelnými v oblasti celoživotního a občanského vzdělávání. Knihovny jsou instituce první volby v posilování kompetencí a rozvoji gramotností společnosti. (Hanzlíková, 2020)

Součástí schváleného dokumentu je i implementace se souhrnem strategických a specifických cílů v členění do pěti oblastí, k nimž jsou přiřčena opatření a indikátory úspěšné realizace:

- a) Knihovny jako komunitní, vzdělávací a kulturní centra,
- b) Informační služby knihoven v analogovém a v digitálním prostředí,
- c) Trvalé uchování tradičních knihovních dokumentů,
- d) Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách,
- e) Vzdělávání pracovníků knihoven.

Nezasvěcený knihovník nebo i laik se může zeptat, proč z implementace zmizely základní pilíře. Odpověď se nehledá snadno. Ve skutečnosti nezmišly, jen jsou rozděleny do více částí. Jedním z důvodů je možná i to, že koncepce obsahově navazuje na předcházející koncepci na léta 2017–2020, což se zřejmě v implementačním plánu propadlo i do její formy. Rozčleněním jednotlivých pilířů do pěti oblastí se možná budou jednotlivé cíle i lépe naplňovat. Koncepce nově obsahuje seznamy prioritních opatření, jejichž realizátory jsou Národní knihovna ČR a Moravská zemská knihovna a seznam rizik. Po formální stránce má každý pilíř analytickou část s PEST¹⁵ a SWOT analýzou a strategickou část obsahující vizi, teze a strategické cíle.

Díky projektu Nová koncepce rozvoje knihoven: do knihoven a pro knihovny, financovanému Ministerstvem kultury ČR v programu VISK I, jehož realizátorem je Městská knihovna v Praze, probíhají v tomto roce workshopy s metodikou krajských a pověřených knihoven, aby byl nalezen optimální způsob, jak poselství nové Koncepce sdělit srozumitelně nejen knihovníkům samotným, ale také dalším zainteresovaným osobám. Do konce letošního roku obdrží knihovny brožuru zpracovávající témata nové Koncepce srozumitelnou a návodnou formou, která bude vycházet z právě zmíněných workshopů s metodikou. (Hanzlíková, 2020)

Nová koncepce byla schválena v době, kdy se kvůli pandemii koronaviru celý svět změnil a změnilo se i české knihovnictví. Knihovny se musí, ať chtějí nebo ne, výrazně posunout a prosadit ve virtuálním prostředí a změnit svůj způsob práce v prostředí reálném. Z tohoto důvodu se jistě v blízké době dočkáme i aktualizace výše zmíněného strategického dokumentu českého knihovnictví.

Literatura:

DOSTÁLOVÁ, Lenka (2020). Pojďme bourat..., aneb, Co je nového: Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Roč. 72, č. 4, s. 150. ISSN 0011-2321. Dostupné také z: <https://www.svkkl.cz/ctenar/clanek/3087>.

HANZLÍKOVÁ, Lenka (2020). Nová Koncepce rozvoje knihoven staví na třech pilířích. In: *Koncepce.knihovna.cz: trendy českého knihovnictví online* [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://koncepce.knihovna.cz/nova-koncepce-rozvoje-knihoven-stavi-na-trech-pilirich/>

Knihovny v procesu transformace společnosti: trendy – problémy – východiska: doporučení Ústřední knihovnické rady Ministerstvu kultury ČR, 1997. *Čtenář*. Roč. 49, č. 7/8, s. 269. ISSN 0011-2321.

RICHTER, Vít (1999). Strategie knihoven ČR 1999–2003. In: *Knihovny současnosti*, 99. Brno: Sdružení knihoven, s. 33. ISBN 80-86249-04-2.

RICHTER, Vít (2019). *Inspirační zdroje pro Koncepci rozvoje knihoven: [prezentace]*: 44. zasedání ÚKR. Liblice, 19. a 20. září 2019.

¹⁵ PEST analýza (Political, Economic, Social and Technological Analysis) označuje analýzu politických, ekonomických, sociálních a technologických faktorů.

Nová Koncepce rozvoje knihoven podpírá české knihovnictví třemi pilíři

Alena Tománková

Alena.tomankova@mlp.cz

Nová Koncepce rozvoje knihoven začíná platit již za pár měsíců. Knihovny se jí nemusejí obávat, tentokrát je totiž postavena na třech pilířích, které pomohou nasměrovat další rozvoj knihoven. Pro její snazší uchopení vznikl projekt financovaný grantem VISK 1, který má za cíl vytvořit jednoduchý nástroj s tipy, jak Koncepci uvést do praxe.

Jak bude moje knihovna vypadat za deset let? Kterým směrem vykročit, pokud chci začít inovovat? Spolu s blížícím se novým rokem, ve kterém vstoupí v platnost Koncepce rozvoje knihoven v České republice pro léta 2021 až 2027 s výhledem do roku 2030, jsou podobné otázky stále více aktuální. Tento vládní dokument je často označován za strašáka, nepřehledný nebo nepotřebný cár papíru, podobné přívlastky však

nese zcela neoprávněně. Nová Koncepce je totiž i přes nutné náležitosti psána velmi přístupným způsobem a navíc v ní lze najít spoustu nápadů a vodítek pro rozvoj českého knihovnictví. Zatímco minulé Koncepce zdůrazňovaly velké množství směrů a priorit, ta nová staví na třech relativně jednoduchých pilířích. Velké instituce najdou své cíle v každém z nich, zatímco malé, obecní, komunitní a neprofesionální knihovny se mohou chopit pouze jediného. V tomto smyslu je nová Koncepce variabilní a snadno přizpůsobitelná prakticky libovolné instituci.

Koncepce rozvoje knihoven nic nenařizuje. Udává vizi, jak by měly knihovny vypadat v roce 2027, respektive 2030. Už samotný název – *Knihovny – pilíře občanské společnosti*,

vzdělanosti a kultury – ukazuje, na jakých základech stojí a kterými směry se v příštích letech bude české knihovnictví vydávat. Její výhodou je snadná přenositelnost na aktuální potřeby každé jednotlivé knihovny, a tak je vlastně podkladem pro vyjednávání se zřizovatelem. Pokud se rozhodneme inovovat, máme na to celostátní Koncepci, ze které vychází strategie naší knihovny.

1. Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit

Knihovna je v blízké budoucnosti symbolem a centrem svobodného myšlení, poskytuje rovný přístup k informacím a nabízí prostor pro diskuzi a setkávání. Jedná se o otevřené a bezpečné místo, kde se mohou setkávat různé skupiny obyvatelstva, trávit zde volný čas a organizovat vlastní komunitní aktivity. Knihovna aktivně reaguje na různorodé potřeby uživatelů, podporuje regionální identitu, pomáhá komunitnímu životu svým technologickým a materiálním zázemím. V optimálním případě se z knihovny stane komunitní centrum s aktivním podílem občanů a je tak vnímána také v očích zřizovatele, který ji zahrnuje do svých plánů.

2. Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce

Druhý pilíř podporuje formální i neformální vzdělávání. Knihovna roku 2030 je vnímána jako nepostradatelný partner v této oblasti a je první volbou v posilování kompetencí a rozvoji gramotnosti. Spolupracuje se školami všech stupňů, přičemž se nesoustředí pouze na čtenářství, ale nabízí podporu v rámci všech oborů rámcových vzdělávacích programů. V oblasti neformálního vzdělávání se knihovna zaměřuje na celoživotní rozvoj, zejména na inovativní technologie. Také sleduje potřeby svých uživatelů, připravuje adekvátní vzdělávací akce a aktivně je nabízí veřejnosti. Tomu je podmiňována personalistika a vzdělávání zaměstnanců.

3. Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství

Knihovna budoucnosti nemusí být jen fyzický prostor – může se jednat také o virtuální místo, které nabízí elektronické dokumenty. Knihovna se mění v hybridní instituci, která vedle bezpečného fyzického prostoru a analogových dokumentů poskytuje také virtuální prostředí, produkty a služby. Knihovna dlouhodobě uchovává kulturní dědictví a znalostní bohatství, podílí se na jeho digitalizaci a garantuje autenticitu informací. Knihovny sdílejí data, propojují je a zpřístupňují. Knihovna se stává místem vybaveným nejnovějšími technologiemi, které uživatelům umožňují efektivní a rychlý přístup k informacím a kreativní trávení volného času.

Práce s Koncepcí

Celé znění Koncepce rozvoje knihoven čítá více než 50 stran textu, kterými je do jisté míry

zajímavé se pročit, na druhou stranu se však stále jedná o vládní dokument, který musí obsahovat konkrétní náležitosti, jako je analýza faktorů, které chod knihoven ovlivňují, a na závěr vyčísľuje, na kolik peněz uvedené inovace vyjdou. Kvůli usnadnění přijetí nové Koncepce za vlastní i menším a neprofesionálním knihovnám podala v loňském roce Městská knihovna v Praze žádost o grant VISK 1 Ministerstvu kultury ČR. Díky projektu, který z této podpory vzešel, měly v krajských městech probíhat workshopy, ve kterých by se knihovníci a metodici pověřených knihoven dozvěděli, jak s novou Koncepcí pracovat. Potom ale přišla pandemie, karanténa a další opatření, která velmi omezila fyzické setkávání.

Projekt pracovně označovaný jako Komunikace nové Koncepce se tak přesunul z offline světa do online prostředí. Tým ve složení Lenka Hanzlíková, Alena Tománková (obě MKP), Barbora Buchtová a Eliška Bartošová (obě dříve KISK) se setkal především s metodiky a tahouny českého knihovnictví, aby prodiskutovali, které informace a v jaké formě knihovny potřebují nejvíce. Z omezeného počtu fyzických workshopů vzešlo několik vzorových osob, které budou s novou Koncepcí pracovat. Podle jejich konkrétních potřeb a požadavků vzniká nová podoba webových stránek *koncepce.knihovna.cz*, na které budou do konce roku k dispozici tipy, návody, kontakty i multimediální a interaktivní materiál, který umožní knihovnám snazší orientaci v nové Koncepci rozvoje knihoven. Spolu s tím vzniká také tradiční brožura, která shrne obsah trojice pilířů a očekávání, která z nich vyplývají. Do konce roku ji knihovny obdrží jako fyzický důkaz toho, že nová Koncepce je tu s námi.

Bude vás zajímat, že...

... Slovenská pedagogická knižnica v Bratislavě ve spolupráci s Knihovnou Jiřího Mahena v Brně v roce 2020 již po jedenácté vyhlásily téma mezinárodního projektu **Záložka do knihy spojuje školy**, do kterého se mohou zapojit školy z celého Česka i Slovenska. Letošní téma zní Radost ze čtení ukrytá ve verších básní nebo v próze. Smyslem projektu je podnítit zájem dětí o čtení a navázat spolupráci mezi českými a slovenskými školami ...

Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

V září letošního roku schválilo Ministerstvo kultury ČR nový Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven, který vznikl v rámci činnosti Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven při Moravské zemské knihovně v Brně a představuje realizační výstup Institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2019–2023 na základě „Dlouhodobé koncepce rozvoje výzkumné organizace na léta 2019–2023“ financované MK ČR.

Metodika předkládá doporučené postupy a parametry pro optimální průběh rekonstrukce v knihovnách zřizovaných anebo provozovaných obcemi do 40 tisíc obyvatel, přičemž knihovny ve větších sídelních místech mohou použít uvedená doporučení přiměřeně, s přihlédnutím k aktuálnímu zaměření knihovny a k potřebám a možnostem místa. Shrnuje již dříve vydané osvědčené postupy a příklady dobré praxe, odkazuje na existující normy a standardy, zejména Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi na území České republiky (Praha, 2012), a to s ohledem na proměňující se roli knihoven zejména v instituce celoživotního neformálního a občanského vzdělávání.

V úvodu metodiky jsou shrnuty standardy a doporučení pro činnost knihoven a definovány základní pojmy, ve druhé části jsou představeny výsledky dvou dotazníkových šetření (Národní knihovny v roce 2016 a Moravské zemské knihovny v roce 2018), na jejichž základě byla metodická doporučení formulována. Třetí část se zabývá funkcí knihovny, jejím působením v místě, a požadavky na prostorové zajištění. Stěžejní část se věnuje procesu rekonstrukce, a to od formulace záměru (tzv. předprojektová příprava), přes přípravu projektu až k realizaci jednotlivých kroků rekonstrukce. Závěrečné kapitoly řeší možnosti financování stavebních úprav knihoven a také činnost Metodického centra pro výstavbu

a rekonstrukci knihoven, kam se mohou zájemci o danou problematiku obracet.

Metodický pokyn je využitelný nejen pro management knihoven, ale také pro provozovatele a zřizovatele a další externí spolupracovníky podílející se na procesu rekonstrukce a modernizace (architekti, designéři, projektanti).

Na textu metodického pokynu (metodika Ministerstva kultury č. 209 ze dne 24. 9. 2020, č. j. MK 57808/2020 OVV, sp. zn. MK-S 5556/2020 OVV) se formou odborné konzultace podíleli: Mgr. Eva Měřinská, Ing. arch. Ivo Ondračka, Ing. arch. Eva Špačková, Mgr. Tomáš Štefek, Bc. Pavel Zajíč a Ing. arch. Petr Lešek.

S žádostí o stanovisko k obsahu metodiky byl osloven Odbor umění, literatury a knihoven MK ČR, autory oponentních posudků jsou Mgr. Blanka Kovalinková (Krajská knihovna v Liberci) a PhDr. Vít Richter (Národní knihovna ČR).

Metodický pokyn je využitelný nejen pro management knihoven, ale také pro provozovatele a zřizovatele a další externí spolupracovníky podílející se na procesu rekonstrukce a modernizace (architekti, designéři, projektanti).

DOSTÁLOVÁ, Lenka. KRATOCHVÍLOVÁ, Monika. Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven [online]. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2019. [cit. 2020-11-03]. Dostupné z: http://invenio.nusl.cz/record/432048/files/nusl-432048_1.pdf.

Anketa

„Akademické knihovny doktorandů“

Tereza Schwarzová Matýsová

matysova@phil.muni.cz

Článek stručně seznamuje s anketou na téma informačního vzdělávání doktorandů v českých akademických knihovnách, kterou v dubnu 2020 uspořádala autorka ve spolupráci s komisí IVIG. Anketa se věnovala tématům, formám, způsobu kontaktování a personálnímu pokrytí informačního vzdělávání doktorandů.

Uspořádání ankety zaměřené na specifika informačního vzdělávání doktorandů v českých akademických knihovnách bylo motivované tvorbou nové koncepce informačního vzdělávání v Ústřední knihovně Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Formu ankety jsme zvolili proto, že nás zajímala existující knihovnická praxe v této oblasti. Díky exkurzím, osobním kontaktům a rozhovorům s kolegy z ostatních knihoven víme, že informační vzdělávání doktorandů se často realizuje interně v rámci fakult a univerzit, aniž by se tyto aktivity a informace o nich daly dohledat na webových stránkách knihoven. V přípravné fázi měli možnost konzultovat zamýšlené anketní otázky kolegyně a kolegové z komise IVIG při AKVŠ.

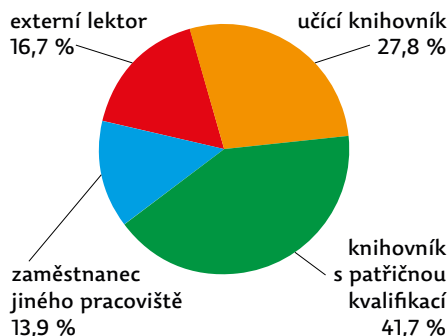
Anketa byla následně distribuovaná prostřednictvím AKVŠ přímo ředitelům členských akademických knihoven. Knihovny Univerzity obrany a Policejní akademie ČR byly osloveny samostatně. Otázky bylo možné zodpovídat v období od 1. do 30. dubna 2020. Na anketní otázky odpovědělo 17 knihovnic a knihovníků z fakultních i univerzitních knihoven z celé republiky.

Témata vzdělávání pro doktorandy

Nepřekvapivě se knihovníci ve svých vzdělávacích aktivitách tematicky nejvíce zaměřují na vyhledávání odborných informací a agendu související s citováním. Řada z nich se věnuje i citačním databázím a hodnocení

vědy a výzkumu, na což navazuje publikační činnost a problematika Open Access. Pravděpodobně v poněkud širším pojetí publikační činnosti se pohybuje oblast autorského práva a duševního vlastnictví. Za zajímavé považují, jak vysoko se umístily „sociální sítě pro vědu“, kterým se věnuje polovina respondentů. Velmi aktuální je problematika predátorských časopisů. Je možné, že jsme sami přispěli ke zkreslení ankety v tomto bodě, protože téma „predátorské časopisy“ nebylo v hlavní nabídce – přesto je tři knihovny uvedly.

Personální pokrytí vzdělávání doktorandů

Na více místech v anketě zaznělo, že doktorandi často přicházejí z jiných univerzit. Proto bývá vhodné je seznámit i s knihovnou a jejími službami. Mezi tématy unikátními se objevila následující: duševní zdraví, organizace času, kreativní techniky, prezentace

informací, nástroje pro efektivní práci, normy a patenty a tvorba konferenčního posteru (grafika). Řada z těchto položek by si zasloužila podrobnější rozvedení.

Formy vzdělávání doktorandů

Převažující formou spolupráce s doktorandy jsou pro knihovny konzultační služby. To odpovídá snaze pracovat s touto cílovou skupinou co nejvíc individuálně, což je zase možné díky tomu, že není zdaleka tolik početná jako bakalářští a magisterští studenti. Jednorázové lekce a školení pravděpodobně umožňují knihovníkům pružně reagovat na aktuální poptávku. Otázka byla bohužel poněkud nešťastně položena, takže se nám bude hůře posuzovat poměr F2F jednorázových školení a webinářů. Nicméně z komentářů vyplývá, že webinářová forma byla spíše vynucena letošní výjimečnou situací kolem nemoci COVID-19. V menšině jsou vlastní předměty knihovníků. Nicméně v prostoru pro další vyjádření víckrát zaznělo, že jsou knihovníci zvaní přímo do výuky doktorandů.

Personální pokrytí vzdělávání doktorandů

Ve většině případů se informačnímu vzdělávání doktorandů věnuje knihovník, který danou problematiku ovládá. Společně s učiteli knihovníky (kteří se pravděpodobně věnují i dalším cílovým skupinám) tak zaměstnanci knihoven tvoří tři čtvrtiny školitelů. V menšině jsou tedy externí školitelé, kteří bývají z poloviny zaměstnanci jiných pracovišť fakulty/univerzity. V individuálních komentářích bylo zmíněno, že nutnou podmínkou je schopnost prezentovat v angličtině. V komentářích zazněly také konkrétní obavy ohledně udržitelnosti lektorů.

Kontaktování doktorandů

První kontakt knihovny s doktorandy se odehraje nejčastěji na začátku jejich studia prostřednictvím e-mailu adresovaného

přímo této cílové skupině. O svých službách knihovny informují často i prostřednictvím oficiálních dokumentů z vedení fakulty/univerzity nebo e-maily adresovanými jednotlivým pracovištím. Webový formulář a sociální sítě slouží především v těch případech, kdy jako první projev svůj zájem doktorand. Tímto způsobem také knihovny často své služby cílí – vycházejí vstříc jejich informační potřebě. Ať už jsou to individuální konzultace (často třeba v oblasti citací) nebo dostupná nabídka rešeršních služeb.

Velice zajímavý je tento způsob oslovení doktorandů využívající výše uvedenou strategii velmi konkrétním způsobem: „*Setkáváme se nejčastěji se začínajícími studenty. Když si jdou vyzvednout svou zaměstnaneckou kartu, dostanou zároveň i formulář o nabídce rešerše – pokud ji vyplní, naše rešeršérka se jim ozve a domluví s nimi konzultaci (kde jim udělá rešerši, představí služby a zdroje knihovny). To je často první kontakt.*“ Velmi systematický je následující postup: „*Oslovili jsme všechny doktorandy najednou přes mail. Nabídli jsme vyřazení ze seznamu adres (využilo to pár lidí). Před přednáškou posíláme mail s informacemi (česky a anglicky), přednášku nahráváme, zpřístupňujeme video s anglickými titulky a souhrn (česky a anglicky), po přednášce posíláme poděkování a odkaz na všechny materiály.*“ Velkou výhodu mají knihovníci nepochybně tam, kde se jejich vstupy staly pravidelnou součástí povinné výuky doktorandů.

Závěr

Studenti doktorského studia jsou pro učící knihovníky velmi perspektivními partnery. Sami učí a mohou tak s knihovníky spolupracovat v rámci vlastní výuky. Řada z nich naváže na doktorské studium vlastní akademickou kariérou. Dokáže-li s nimi tedy knihovna navázat spolupráci, může se jednat o velmi dobrou investici do budoucnosti pro všechny zúčastněné.

Stream anebo nic?

Radoslav Pospíchal, Martina Šmídtová
pospichal@mzk.cz, Martina.Smidtova@mzk.cz

Druhá pandemická vlna v Česku přinesla knihovnám krom řady hygienických opatření a provozních změn dovnitř či navenek citelná omezení nejen pokud jde o standardní výpůjční služby, ale také pro jejich kulturně vzdělávací program.

MZK tak jako i jiné knihovny začala přes léto s nově nabitým entusiasmem po jarní covidové vlně připravovat svým návštěvníkům pestrý podzimní program, který však začal postupně problematizovat příchod stále se zpříšňujících, znovuzavedených vládních opatření. Ty měly knihovníkům položit zásadní otázku, jak dále nařadit s připravenými a již mediálně avizovanými akcemi. Postupné snižování počtu povolených návštěvníků hromadných akcí nasvědčovalo blížící se nevyhnutelné rušení naplánovaných akcí. Za dané situace se tak nabízel jediný způsob, jak zamýšlené besedy, konference, přednášky, výstavy či školení uskutečnit a neochudit o ně čtenáře a potenciální zájemce. Alternativou se stalo jejich přesunutí do online prostředí.

V případě vzdělávacích akcí svým čtenářům MZK nabídla možnost sledování jejich přenosů skrze videokonferenční systémy, u výstavních projektů, jakými je například aktuální „Komenský v obrazech“, se vydala cestou virtuálních výstav, kterými tradiční výstavy doplňovala již v minulosti (např. virtuální výstavou k tzv. „akci K“). Ve snaze o zachování průběhu přednášek, besed či uvedení knih přišly na řadu přípravy živého streamování na facebookovém profilu, což generovalo nové vyzvy a pracovní zkušenosti.

První z akcí, která se měla pomocí živého streamu na facebooku MZK uskutečnit, bylo uvedení knihy *Mužské právo* ústavní soudkyně **Kateřiny Šimáčkové**, které mělo proběhnout za účasti řady jejích spoluautorů. Vysoký počet mluvčích a dalších technické aspekty, jako snímání prezentací, detailní záběry na hovořící hosty, vložená grafika, to vše bylo součástí streamu, který v MZK prozatím zajistila profesionální externí společnost. Šlo

o skutečně užitečnou praktickou ukázkou, která mohla zároveň díky vysoké kvalitě zpracování přinést hodnotnou inspiraci pro další samostatné streamové počínání.

Vzhledem k rozběhnutému programu však bylo potřeba brzy nato zajistit streamy vzdělávacích akcí a první zkouškou se stala přednáška **Lukáše Hány** „*Jak odhalovat bullshit*“ z cyklu *Používej mozek*. Přenos přednášky se podařilo v tomto případě poměrně hladce zajistit z domácího prostředí přednášejícího pomocí licencovaného účtu Zoom. Stejně jako v případě streamu s Kateřinou Šimáčkovou došlo i na interakci s diváky prostřednictvím jimi pokládaných otázek na FB. „Vlastní“ zkušenost se streamem tedy proběhla v pořádku a otevřela tak pomyslné dveře i nadšení pro další streamování. O týden později, 19. 10 v 18:00 byla tímto způsobem streamována přednáška „*Druhá stránka příběhů*“ **Reného Nekudy**.

Další ostrou prověrkou, která měla prověřit organizační schopnosti MZK přímo na její půdě, byl streamovaný literární večer se spisovatelkou **Alenou Mornštajnovou**, která byla součástí digitálního programu prestižního Frankfurtského knižního veletrhu, tedy přes náš profil na FB Leipzig2020Tschechien cílila především na německé publikum. Hosty živého vysílání byli krom samotné spisovatelky také německý moderátor a literární kritik **Mirko Schwanitz** (který četl ukázky z jejího románu *Hana* německým posluchačům) a předkladatelka z němčiny **Marcela Müllerová**. Akce přinesla důležitou zkušenost s náročnější koordinací hned několika mluvčích, připojených v různých zemích (Česko, Německo) i prostředí (zasedací místnost MZK, z domova), a to včetně

nutnosti zajištění tlumočení. Program Zoom sice s možností simultánního tlumočení do vícero jazyků počítá, ale přenos do streamu si s tím již neporadí. Logicky lze streamovat jen jednou zvukovou stopu. I proto byla tlumočnice jedním z přizvaných hostů večera a překládala synchronně i v obraze. Navzdory počátečním zdoluhavějším laděním technických náležitostí, jako synchronizace hlasitosti a pozadí mluvčích a dalších technických aspektů, se podařilo dosáhnout oboustranně uspokojivého výsledku, který posílil sebedůvěru organizátorů do dalších podniků. Literární večer přenášely i další dva spřátelené profily.

Důležitým testem z hlediska využití video-techniky i propagace byla následná bezmála dvouhodinová streamovaná beseda „Ženy soudkyně ve vysokých funkcích“ na téma postavení žen v justici za opětovné účasti **Kateřiny Šimáčkové** a jejích tří hostů. I přes stále přísnější opatření pro setkávání se účastníci besedy nechtěli připojovat každý ze svého domova, ale upřednostňovali živou interakci na jednom místě. Všichni se proto sjeli do MZK, kde byli snímání klasickou videokonferenční technikou v jedné z našich jednacích místností. V živém přenosu besedu sledovalo přes 370 diváků a záznam na FB si pustilo přes 5 000 lidí, což je číslo, které již leccos vypovídá. Zvláště, uvědomíme-li si, že kapacita sálu, kde se měla původně akce konat, dosahuje hranice stovky účastníků.

Ve světle těchto prvních zkušeností ze streamovaného programu v MZK můžeme říci, že i přesto, že bylo nutno některé věci nastudovat takříkajíc za pochodu i způsobem pokus omyl, přinesly v komunikaci směrem ke čtenáři své ovoce. V případě, že se streamované události podaří zajistit dostatečná propagace (byť by měla být jen na sociálních sítích knihovny), čtenáři tuto možnost jistě ocení. Ba co navíc, přinese jim v době sociální distance alespoň částečně pocit kontaktu s kulturním děním, kterého je v těchto dnech realizováno pomálu. Nadto kontakt se čtenářem v těchto dnech a touto formou může dopomoci nepřetrhat jeho vazbu na instituci knihovny a knihovního života, který je současnými okolnostmi maximálně omezen. A to, zdá se, není málo.

Streamovat teď a tady pomocí mobilního telefonu je snadné, umět stream na FB dopředu naplánovat, propojit jej s jiným programem, spojit v něm lidi z různých míst, sdílet prezentace a ještě tlumočit, to už je trochu složitější a chce to přípravu. Vcelku rychle se dá ale dojít k několika jednoduchým a praktickým zásadám:

- U každého streamu je nutné všechno nejprve otestovat, FB s tím počítá a umožňuje testovací vysílání, které fanoušci nevidí. Otestujte vše – zvuk, světlo, prezentace, pozadí.
- Na světle záleží, můžete-li, přisvítejte si scénu jakýmkoliv zdrojem světla.
- Vždy si s účinkujícím domluvte a sladte čas (případně gesto), kdy má začít.
- Připojují-li se účastníci z jiných míst prostřednictvím notebooků, je dobré mít notebooky napájené ze zásuvky.
- Všechno, co je potřeba připojit k internetu, připojte pokud možno pevným kabelem. Spojení wifi není nejspolehlivější.
- Poučte účastníky streamu, zvláště pokud se natáčejí přímo na místě, kam se mají dívat, aby se dívali přímo do obrazu, a kde mají mikrofony, aby je bylo dobře slyšet.
- Streamujete-li pomocí dalšího softwaru s použitím streamovacích klíčů a do předem naplánované události živého vysílání na FB, spusťte stream (propojení FB a pomocného softwaru) klidně 30 minut dopředu. Získáte tak čas na odstranění technických problémů a uživatelé video stejně uvidí až od času, na který jste naplánovali událost živého vysílání.
- U každého streamu je dobré mít správce (režiséra), člověka, který před začátkem vše nastavuje, spouští a případně řeší vzniklé problémy.
- Půl minuty před začátkem přenosu nechte nikdo z účinkujících (či v místnosti) už nemluví.
- Jste ve vysílání, takže nezapomeňte vypnout telefony.

MZK zahajuje výstavbu depozitáře H1

Roman Mátl

roman.matl@mzk.cz

Knihovní fond Moravské zemské knihovny se každoročně rozrůstá o cca 1 kilometr dokumentů. Důsledkem tohoto přírůstku je problém nedostatečných kapacit pro uložení fondu v hlavní knihovní budově. Poslední výpočty kapacit ukazují, že pro uložení některých částí fondu nebude ve stávajících prostorách místo již za 5 let, za cca 10 let pak dojde místo zcela, což by velmi ohrozilo zákonem definované poslání MZK uchovávat budoucím generacím mimo jiné všechny dokumenty publikované na našem území (tzv. povinný výtisk). Proto se hledalo efektivní řešení, které by zajistilo kvalitní úložné kapacity v blízkosti hlavní budovy MZK, na dobu minimálně dalších 40 let.

Pro stavbu depozitáře byl vybrán již existující objekt s označením H1. Byl postaven v letech 1976–1978 a v minulosti sloužil jako výpočetní středisko. Objekt je umístěn v mírném svahu, jeho střecha je ze tří stran v úrovni terénu, z nádvorí areálu je pak z úrovně terénu přístup do 1. podzemního podlaží. Severní fasáda objektu přiléhá k výškové administrativní budově. Prostory ve východní a jižní části a místnosti s okny do atrií sloužily jako kanceláře a dílny. Objekt depozitáře je propojen s budovou MZK podzemním

koridorem ústícím do 2. podzemního podlaží, který byl dokončen v roce 2009 a který slouží pro dopravu knihovních fondů a vedení instalací. V roce 2011 byla realizována oprava hydroizolací střechy objektu, která zabránila degradaci objektu zatékáním. V dalších letech pak byla postupně zazděna nebo jinak zaslepena většina oken jako reakce na opakované pokusy o vniknutí do objektu.

Stávající objekt se nachází téměř celý pod úrovní terénu a bude částečně zbourán, postaven nově a částečně rekonstruován. Část objektu bude nadstavěna o 4 nadzemní podlaží. Nadstavba sama tvoří monoblok zjemněný členěním oken a jedním velkým otvorem ze severní a jižní fasády. Východní fasáda bude kontaktně zateplena z důvodu budoucí přístavby v barvě tmavě šedé. Okna mají vyjma přízemí a velkých oken na jižní a severní fasádě hlavní funkci větrání, jejich rozměr a výsledný poměr je tomu přizpůsoben. Okna budou opatřena předokenní žaluzií pro snížení nežádoucích tepelných zisků. Všechna okna do depozitářů budou navíc opatřena UV folií pro ochranu depozitu před poškozením UV zářením.

Stavba depozitáře ve stávající budově v těsné blízkosti hlavní budovy MZK bude pro MZK

Vizualizace nové budovy

přínosná především díky vynikající dostupnosti knihovního fondu, který nebude možné ukládat do depozitářů hlavní budovy MZK. Návrh stavby řeší účelné uložení fondu v klimatizovaných prostorech a podle možností s využitím technického zázemí stávající budovy MZK. V 1. nadzemním patře jsou navrženy některé provozy knihovny, které vyžadují větší prostory, než mají k dispozici ve stávající budově MZK a přitom nemají přímou návaznost na procesy probíhající v hlavní budově. Jedná se zejména o projektová pracoviště a pracoviště zajišťující některé další statutární činnosti – Česká knihovna, regionální funkce knihovny apod.

V souvislosti s podporou vzájemné výměny mezi národními literaturami (sekce MZK – České literární centrum) se počítá se vznikem inspekčních pokojů na realizaci autorské mobility, rezidenčních pobytů, čímž dojde z dlouhodobého hlediska k úspoře finančních prostředků, neboť v současné době musí tuto aktivitu MZK realizovat na základě pronájmu. V této části

nově vystavěné budovy se počítá rovněž se zřízením brněnského pracoviště Českého literárního centra. Součástí je i seminární místnost pro realizaci výukových, vzdělávacích a kulturních aktivit (celoživotní vzdělávání knihovníků, re-kvalifikační kurzy atd.). Pro tyto aktivity není v tuto chvíli dostatečné zázemí v hlavní budově MZK. Vzhledem k tomu, že část budovy nebude využita ihned po dokončení pro potřeby MZK, bude 2. nadzemní patro budovy po dobu 30 let využívat Moravská galerie, která tím dočasně vyřeší své prostorové problémy a zpřístupní svůj archiv. Tak bude zajištěno efektivní využití investičních prostředků.

Ve výběrovém řízení na dodavatele stavby vyhrála olomoucká firma GEMO a.s., která si 12. 10. 2020 převzala staveniště a v nejbližších dnech zahájí stavební práce. Výstavba depozitáře by měla být dokončena do dvou let. O průběhu stavby depozitáře Vás budeme i nadále informovat.

Na čem pracuje, co chystá a co připravilo České literární centrum?

Michala Čičváková, Olga Stehlíková

Michala.Cicvakova@czechlit.cz, Olga.Stehlikova@czechlit.cz

České literární centrum, sekce Moravské zemské knihovny, se od svého vzniku před 5 lety zaměřuje především na propagaci české literatury v zahraničí. ČLC intenzivně podporuje zahraniční bohemisty a překladatele z češtiny, české autory a úzce spolupracuje s literárními institucemi, festivaly a veletrhy v zahraničí. Od roku 2019 je také zapojené do mezinárodního projektu CELA, který propojuje a vzdělává začínající autory a překladatele napříč Evropou. Laické i odborné veřejnosti poskytuje České literární centrum informační servis v tištěných i online publikacích. ČLC nabízí zahraničním překladatelům a bohemistům

tří- až čtyřtýdenní **rezidenční pobyty** v Brně a v Praze. V minulém roce pracovalo na svých překladech z češtiny do cizích jazyků v České republice celkem 26 zahraničních bohemistů. S vybranými rezidenty organizuje České literární centrum **akce pro širokou nebo odbornou veřejnost**. V tomto roce například francouzská rezidentka Nina Hamalčíková představila v září brněnskému publiku v rámci festivalu Bonjour Brno, jak se píšou, překládají a vydávají knihy pro děti ve Francii. Každoročně pořádá ČLC ve spolupráci s Českými centry **mezinárodní soutěž pro mladé překladatele**, Cenu Susanny Roth, do které

se v letošním 6. ročníku přihlásilo celkem 104 účastníků z 13 evropských zemí a Japonska.

Zahraniční bohemisty ČLC motivuje k práci na překladech z českého jazyka také **semináři s českými spisovateli a překladateli** na vybraných univerzitních bohemistických institucích v zahraničí. Studenti českého jazyka tak získají možnost seznámit se s vyslanými českými spisovateli, pokusit se překládat jejich texty a konzultovat je s odborníky i s autory, jako tomu bylo například loni s Petrou Hůlovou a její překladatelkou do polštiny Julií Rózewicz na čtyřech univerzitách v Polsku.

České literární centrum nabízí **rezidenční pobyty i pro české autory** v České republice, konkrétně v broumovském klášteře, ale i v zahraničí. V roce 2020 bude v Broumově tvořit 15 českých umělců. Na jaře pobývají v literárním domku v klášterní zahradě tři česko-německé dvojice, v letních měsících jsou oba pokoje domku vyhrazeny pro české autory a autorské dvojice a na podzim se potkává vždy jeden český a jeden polský autor. V září pracoval na své nové knize Martin Ryšavý spolu s polskou překladatelkou Annou Wanik. Třítýdenní rezidenční pobyt nabízí pravidelně České literární centrum vítězi výročních cen Magnesia Litera v kategorii Literatura pro děti a mládež. Na zahraniční rezidence v tomto roce na podzim vyjedou tři čeští autoři – Štěpánka Jislová, Markéta Pilátová a Vratislav Maňák. ČLC na oplátku přivítá i tři zahraniční autory, kteří se budou moci představit českému publiku.

Sami autoři, zahraniční organizátoři, festivaly a kulturní instituce se mohou již od začátku činnosti ČLC třikrát ročně přihlásit se svými žádostmi do otevřené výzvy o finanční podporu výjezdů do zahraničí. I mimo otevřenou výzvu se snaží České literární centrum koncepčně připravovat a organizovat **akce v zahraničí s českými autory**. Primárně směřuje podpora autorům, jejichž díla vyšla v nedávném období v překladech a měla úspěch u čtenářů. Loni ČLC podpořilo celkem 160 výjezdů českých spisovatelů do 20 zemí – nejčastěji do Německa, Rakouska, na Slovensko, ale i do Velké Británie či Francie a Švédska. V tomto roce, který

silně ovlivňuje světová pandemie koronaviru, se nám sice nepodaří zrealizovat obdobný počet akcí, přesto se ČLC pokouší své aktivity omezovat co nejméně a nadále dělat maximum pro české spisovatele, překladatele z češtiny a jejich nakladatele, ve formě finanční i organizační. Proto vypsalo České literární centrum **stipendium pro autorky a autory z České republiky**. Ze 182 žádostí vybrala odborná komise 16 stipendistů ve čtyřech žánrových skupinách, kterým rozdělila celkem 560 tisíc korun.

V tomto roce jsme nově nabídli rezidenční pobyty nejen zahraničním překladatelům z českého jazyka, ale i českým překladatelům, kteří překládají z jiných evropských jazyků. ČLC letos vypsalo poprvé rezidence v klášteře Broumov pouze pro začínající české autory. Z 29 žádostí komise ČLC vybrala 4 autory (Nela Bártová, Kamila Hladká, Matěj Senft a Jana Váňa), kteří budou v Broumově v listopadu a prosinci. Dále České literární centrum uspořádalo na jaře **soutěž pro děti a dospělé Komiks za komiks** a na podzim připravilo videoseriál v českém a anglickém jazyce, který představí českému i zahraničnímu publiku české komiksy, které byly vydány v zahraničí. Kromě toho navazuje kontakty se zahraničními nakladateli a vydává **brožury o české literatuře**, v nichž nabízí to nejlepší z české literatury všech žánrů jako potenciální tipy pro překladatele z češtiny. Zahraničním nakladatelům jsou rovněž určeny **kontaktní zájezdy do České republiky**, kam jsou ve velkém počtu zváni na významné české knižní festivaly.

ČLC rovněž usiluje o informovanost české odborné obce i veřejnosti o novinkách v české literatuře, poskytuje proto **literární zpravodajský servis** na dvojazyčném, česko-anglickém portálu CzechLit i svých sociálních sítích, vydává pravidelný newsletter a každý měsíc přináší nové literární téma měsíce na svých internetových stránkách – odborně-popularizační přehledovou studii o české literatuře. Aktuální listopadové téma měsíce se věnuje nejnovějším trendům v literatuře pro děti a mládež v Anglii, Německu, Španělsku a Francii.

Projekt PERO – OCR pro historické texty

Alžbeta Zavřelová

Alzbeta.Zavrelova@mzk.cz

PERO – Pokročilá extrakce a rozpoznávání obsahu tištěných a rukou psaných digitalizátů pro zvýšení jejich přístupnosti a využitelnosti má za cíl vytvořit nástroje a technologie pro zpřístupnění obsahu digitalizovaných historických dokumentů s využitím nejnovějších poznatků v oblasti počítačového vidění, strojového učení a jazykového modelování. Hlavním řešitelem projektu je Fakulta informačních technologií Vysokého učení technického v Brně, Moravská zemská knihovna má roli spoluřešitele (NAKI II, 2018–2022).

V paměťových institucích probíhá v posledních dvou desetiletích masová digitalizace všech typů dokumentů, od moderních knih až po nejstarší archivní materiál. Jedná se o stamiliony stránek, kde jen digitální knihovna MZK obsahuje téměř 60 milionů stran. Na digitalizátech se provádí optické rozpoznávání obsahu dokumentu (OCR – Optical Character Recognition), jehož požadovaným výstupem je fulltext nutný pro strojovou indexaci, či případnou automatickou rešerši. Rozpoznání textu bylo ale možné provádět jen u kvalitních tisků vysázených standardními typy písma. Pro tisky s nižší kvalitou, s poškozením či nerovnými texty nebo starším

jazykem byla úroveň kvality OCR nedostačující, u starých tisků s novogotickými typy písma nebo s kombinací antikvy a fraktury se neprovádělo vůbec. Veškeré zpracování pro účely indexace a vyhledávání buď vyžadovalo důslednou kontrolu a ruční úpravy, nebo smíření se s velkou chybovostí. Rozpoznávání ručně psaného textu (HTR – Handwritten Text Recognition) není při digitalizaci z pochopitelných důvodů řešeno vůbec a dodnes neexistují univerzální nástroje pro jejich úplné automatické zpracování.

Projekt chce dosáhnout lepší míry zpřístupnění obsahu problematických digitalizátů třemi způsoby – zlepšováním kvality,

Project PERO OCR

Documents OCR jobs Help User

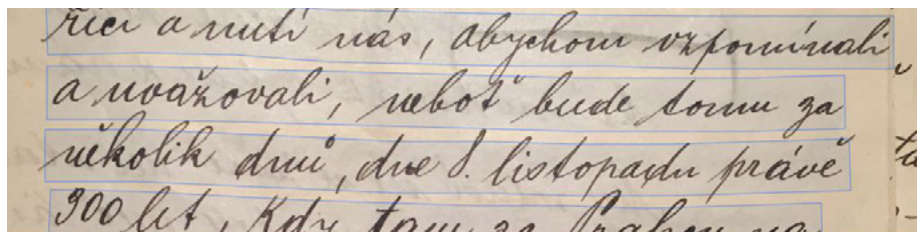
kramářů 16-20 NOVÉ - OCR Results

dobroty/ nad wffe Panno čistá/ plná
Cti y Chwály Rodičko GEzu Kry
sta/ plná gly každé Ctnosti/ gasná
Hwězdo Miotka/ Pekla rač mne
sprostiel/ Brálowno Angeliká.

výsledek OCR

dobroty/ nad wffe Panno čistá/ plná
Cti y Chwály Rodičko GEzu Kry
sta/ plná gly každé Ctnosti/ gasná
Hwězdo Miotka/ Pekla rač mne
sprostiel/ Brálowno Angeliká.

Ukázka OCR výstupu kramářské písně Pjffničky na Pozdrawenij Angelské, PERO-OCR aplikace

řící a nutí nás, abychom vzpomínali
a uvažovali, neboť bude tomu za
několik dnů, dne 8. listopadu právě
300 let, kdy tomu za Bohem...

Ukázka první verze bez lidského zásahu – výsledek HTR (M. Dvořáková)

automatickým rozpoznáním starých tištěných textů a poloautomatickým přepisem ručně psaných dokumentů. Vytvoření těchto nástrojů vede ke zvýšení kvality OCR a extrakci sémantických informací, které dokáží výrazně zlepšit přístupnost, dohledatelnost a využitelnost digitálních dokumentů.

Jak funguje PERO-OCR

Díky metodám z počítačového vidění, strojového učení (neuronové sítě) a jazykového modelování lze rozšířit možnosti využití obsahu textů digitalizovaných sbírek. Konvoluční neuronové sítě najdou uplatnění při zvyšování kvality obrazu, odstranění lokálních poškození a OCR, rekurentní neuronové sítě a generativní modely založené na GANs (Generative Adversarial Networks) naopak při HTR, příp. při rozpoznávání řeči.

Vyvinuté nástroje využívají pokročilé metody strojového učení a velké datové sady. Nejprve bylo nutné ručně zpracovat velké množství digitalizátů s odpovídajícími přepisy (data trénovací) a "získaná vědomost" se pak testovala na dalších digitalizátech (data testovací). Obecné modely byly jazykově nezávislé, postupně se přizpůsobily novému dokumentu (vlastnosti, jazyk). Mluvíme o jazykovém modelování pro interaktivní rozpoznávání textu, které přizpůsobuje vizuální a jazykové modely konkrétnímu dokumentu, přiřazuje pravděpodobnosti větám

a umožňuje vybrat nejlepší možnost z hlediska dnešního jazyka. Při práci s historickými dokumenty, např. starými tisky, byly proto modely češtiny (z velkého množství dat) dotrénované na starší jazyk (méně dat, specifické). K učení je vždy nutná ruční anotace dat, tedy lidská práce specialistů, kteří pomáhají modelům k vyšší přesnosti.

Témata a průběžné výsledky

Projekt lze rozdělit na tři hlavní směry dle použitých technických řešení, která se vzájemně doplňují a zčásti využívají stejné základní metody a přístupy. V současnosti, na podzim 2020, je dokončeno řešení problematiky zlepšení čitelnosti obrazu, OCR pro tištěné stejně jako pro rukopisné dokumenty čeká provozní testování spojené s finalizací aplikace. Všechny dosavadní výstupy jsou jako open source dostupné na [GitHubu](#).

1. Zvyšování a kontrola kvality digitalizátů (2018–2020)

Tato etapa byla zaměřena na opravy obrazu založené na konvolučních neuronových sítích a pokročilých metodách rekonstrukce obrazu. Mnohé dokumenty jsou digitalizovány v nedostatečné kvalitě, mají vybledlé nebo oděné texty. Typickým příkladem jsou mikrofilmy starších novin, kdy poměrně nekvalitní předlohy byly analogově snímány a mikrofilm byl dodatečně skenován, čímž

došlo jednak ke ztrátě barevné informace i k částečné ztrátě kvality. Přitom se jedná o miliony digitalizovaných stran, které mají často unikátní charakter, a opětovné skenování originálů je vystavuje riziku poškození. Dokument se upravit pro optimalizaci čitelnosti zvýrazněním a rekonstrukcí textu, kvalitní binarizací obrazu, odstraněním prosvítajícího textu, opravami drobných vad podkladu nebo narovnáním řádků. Vznikla tak sada softwarových nástrojů pro automatickou kontrolu a zlepšení kvality digitalizátů (viz GitHub).

2. OCR tištěných dokumentů (2019–2021)

Cílem je zlepšení OCR starých novin a tisků i nižší kvality, tedy rozpoznávání tištěného textu sázeného frakturou i antikvou. Modely byly trénovány na velkém množství uměle generovaných dat a sběrem rozmanitých datových sad pro učení (Deutsches Textarchiv, IMPACT aj.) obohacených o ruční přepisy textů. Příprava interních nástrojů spočívala v lokalizaci a detekci řádků a automatickém přepisu řádků. Porovnáním výstupů z projektu PERO s komerční aplikací ABBYY je vidět výrazný pokrok ve výsledcích OCR.

PERO-OCR aplikace

První verze produkčního OCR najdete na stránce: pero-ocr.fit.vutbr.cz Aplikace umožňuje registrovaným uživatelům práci s vlastními dokumenty nebo dělat ruční opravy nutné k opakovanému trénování modelů. Součástí aplikace jsou i krátké video manuály, které názorně ukazují práci s aplikací. Byla již připravena i první verze API pro integraci

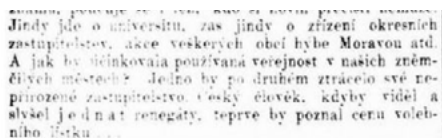
vytvořených OCR nástrojů do automatizovaných digitalizačních linek.

3. Poloautomatický přepis ručně psaného textu a extrakce sémantické informace (2020–2022)

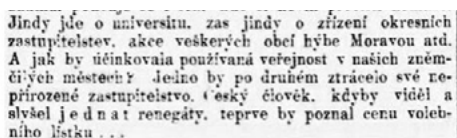
Pro rozpoznávání ručně psaného písma nebyly dosavadní pokusy dost univerzální nebo měly nutnost vstupných manuálních úprav. Nástroje poloautomatického přepisu v projektu PERO staví na datech systému Transkribus, ale využívají modely větší sady stylů písma (český dataset). Pokusí se i o automatické zpracování vybraných textů na úrovni extrakce sémantických informací pomocí technik zpracování přirozeného jazyka (např. evidenční štítky a matriky). Dosavadní výsledky naznačují, že neuronové sítě mohou být vhodným řešením tohoto problému a dá se očekávat výrazný posun v rozpoznávání moderního písma a částečně i historických textů.

Přínos projektu PERO je viditelný již nyní. Open source softwarové nástroje přinesou po jejich dokončení zvýšení čitelnosti dokumentů, snazší vyhledávání a využití obsahu digitalizátů, možnosti strojové indexace a fulltextového vyhledávání, ale i další automatické zpracování dokumentů (analýzy obsahu).

Tímto chceme požádat odbornou veřejnost o spolupráci při vývoji aplikací, či už se jedná o doladění výstupů OCR historických tisků nebo vývoje aplikace pro rozpoznávání ručně psaného písma. V případě dotazů kontaktujte e-mail: Alzbeta.Zavrelova@mzk.cz.

Jindy jde o universitu, zas jindy o zřízení okresních zastupitelstev, akce veskerých obcí hybe Moravou atd. A jak by účinkovala používaná veřejnost v našich změnách městech? Jedno by po druhém ztrácelo své nepřírozené zastupitelstvo. Český člověk, kdyby viděl a slyšel jednat renegáty, teprve by poznal cenu volebního listku...

Jindy jde o universitu, zas jindy o zřízení okresních zastupitelstev, akce veskerých obcí hybe Moravou atd. A jak by účinkovala používaná veřejnost v našich změnách městech? Jedno by po druhém ztrácelo své nepřírozené zastupitelstvo. Český člověk, kdyby viděl a slyšel jednat renegáty, teprve by poznal cenu volebního listku...

Ukázka zlepšení kvality textu u digitalizátů Lidových novin. Vlevo původní digitalizát, vpravo výsledek aplikace neuronové sítě.

Eva Dvořáková

Kateřina Juřicová

juricova@knihovnazn.cz

Bc. Eva Dvořáková se narodila 17. 4. 1990 v Praze, ale většinu života strávila v Jičíně, kam také chodila na základní i střední školu. Během studia na obchodní akademii začala brigádně pracovat v Jičínském deníku, kam docházela několik let a další zkušenosti získala i v internetové televizi. V rámci programu Mediální studia na Univerzitě Hradec Králové pak vystudovala obor Literární dokumentaristika a teorie čtenářství.

Právě propagace čtenářství ji velmi zaujala a v rámci studia se podařilo realizovat i dva projekty na jeho podporu – „Najdi si i ty svou lásku mezi knihami“ a „Pusť si knihu k tělu!“.

V roce 2011 se přestěhovala do Hnanic, což je menší obec s přibližně 350 obyvateli, ležící na Znojemsku přímo u hranic s Rakouskem. Studium ukončila roku 2013 a hned po státnicích nastoupila na mateřskou dovolenou, v současné době je na rodičovské dovolené s třetí nejmladší dcerou. V roce 2015 se rozhodla pomoci knihovnici paní Švecové s Obecní knihovnou v Hnanicích a podařilo se jí knihovnu zapojit do výzvy od firmy Exiteria, a.s., od které získala jako sponzorský dar nové knihovnické regály. Obec, která je zřizovatelem knihovny, dokoupila zbývající nábytek a pro potřeby knihovny nově zrekonstruovala místnost bývalého skladu obecního úřadu. Malá obecní knihovna tak dostala novou přívětivější tvář a staré kovové regály plné starších titulů nahradil nový dřevěný nábytek.

V roce 2016 oslovila i novou knihovnici slečnu Hrubou s nabídkou pomoci a stala se tak v knihovně aktivním dobrovolníkem. Společně zaktualizovaly celý knihovní fond. Jelikož vyřazené knihy bylo potřeba obnovit a finanční rozpočet knihovny nebyl dostačující, začala oslovovat možné sponzory. Mezi oslovenými byla i Nadace ČEZ, která poskytla nadační příspěvek 20.000,- Kč na nákup nových knih i společenských her.

Paní Dvořáková také zapracovala na webové prezentaci knihovny a založením profilu na facebooku (@knihovna-hnanice) a Instagramu (knihovna_hnanice) přiblížila

knihovnu uživatelům i na sociálních sítích. Knihy i audioknihy doplňuje pomocí výměnného fondu z regionálního oddělení ve Znojmě, kam si sama jezdí knihy vybírat. V roce 2017 využila nabídku Moravské zemské knihovny v Brně a absolvovala e-learningový Knihovnický kurz.

Protože čtenářů postupně přibývalo, oslovila vedení obce, zda by mohla být knihovna přesunuta do zasedací místnosti, která byla jinak využívána pouze párkrát do roka při zasedání zastupitelstva. Obec jí vyšla vstříc a zasedací místnost se dočkala rekonstrukce. Knihovna tak získala mnohem větší a světlejší prostory a konečně i dvě řady stolů, které slouží nejen jako studijní místa, ale také jako místo pro různé aktivity v knihovně, např. vyrábění pro děti nebo myslivecký kroužek.

Z důvodu stěhování knihovnice slečny Hrubé bylo v polovině roku 2019 vypsáno nové výběrové řízení na pozici knihovnice, kterou se stala právě paní Dvořáková. Nakoupila do knihovny Albi tužku a Kouzelné čtení a sponzorským darem získala mikroskopickou techniku od společnosti Intraco Micro, spol. s.r.o. v hodnotě 13.071,- Kč. V lednu roku 2020 proběhla v knihovně první cestovatelská beseda. Paní Dvořáková má také v nabídce donášku knih až domů nejen pro starší čtenáře, dále možnost individuální návštěvy knihovny nebo zdarma kurz základů práce s počítačem. Tento rok byl také z dotace VISK3 zakoupen nový dataprojektor, promítací plátno, multifunkční tiskárna a čtečka elektronických knih. A jelikož knih není nikdy

dost, od nadace ČEZ získala paní Dvořáková další příspěvek na obnovu knihovního fondu – rovněž v částce 20.000,- Kč. Nabídku knihovny rozšířil nový interaktivní mluvící glóbus od Albi a v prostorách knihovny se letos začala konat i výuka náboženství pro děti s místním panem farářem. V říjnu, ještě než se knihovny opět uzavřely, stihla zorganizovat besedu pro místní mateřskou školu a v době uzavření knihoven oslovila mediálně známou Kamilu Rundusovou alias Kamu, která knihovně věnovala obě své kuchačky. Do knihovny za paní Dvořákovou chodí rády všechny generace a já se nedivím, protože je to velmi milá a ochotná knihovnice, která toho může hodně nabídnout. A věřím, že příští rok to rozjede ve velkém.

Divadlo a jeho paměť

Vít Závodský

zavodsky@quick.cz

75, 25 let Městského divadla Brno: půlstoletí Městského divadla Brno, čtvrtstoletí Městského divadla Brno. [Brno]: MdB, [2020]. ISBN 978-80-270-8069-4.

Ke scénám, které příkladně pečují o soustavnou dokumentaci své prchajícímu času vystavené práce, náleží letošní pětasedmdesátiletý jubilant z moravské metropole. 14. června 1945 zrodila se tu díky absolventům konzervatoře vedených Milanem Páskem premiérou Nezvalovy Manon Lescaut druhá činoherní scéna – Svobodné divadlo. V závěru uplynulé, pandemií poznamenané sezony oslavilo sérií vynalézavých akcí 75 roků jako jeho následovník Městské divadlo Brno. Vedle speciálního čísla měsíčníku Dokořán stala se významným dokumentem zdejší umělecké

činnosti reprezentativní velkoformátová publikace **75, 25 let Městského divadla Brno**, za součinnosti pěti spolupracovníků a v nápadité grafické úpravě Petra Konečného (už přebal upoutá barevnou koláží premiérových plakátů), redigovaná dramaturgem Janem Šotkovským. Ve volné návaznosti na neméně obšírnou knihu Zdeňka Srny *Půlstoletí MdB* (1996) mapuje jeho následné čtvrtstoletí, začínající výraznou rekonstrukci

Činoherní scény a průběžně zachycované v obsažených ročenkách.

Úvod zahrnuje zdravici primátorky Markéty Vaňkové, předmluvu „principála“ Stanislava Moši,

kteřý od r. 1992 nepřetržitě stojí v čele třísouborového MdB coby manažersky zdatný ředitel i pilný režisér, a průřez Smnových zamyšlení, vybraný dramaturgyní Klárou Latzkovou. Textové těžiště svazku spočívá v odborně fundované i čtivé studii exrektora a profesora JAMU Václava Cejпка, vycházejícího též z vlastních diváckých zážitků. Čtyři desítky stran, prokládaných blíže neidentifikovanými fotografiemi, dělí do osmi oddílů a ty pak do kratších kapitol. Stručně vymezuje, že jeho hlavním cílem je „pokus o pojmenování nejdůležitějších snah divadelních umělců vytvářejících umělecký program MdB v daných letech“, tedy popsat „hlavní trendy vývoje, cesty a směry, kam divadlo mířilo a proč“. Výchozí situací je další přestavba někdejšího kina r. 1995 a vyrovnávání souboru se složitou společenskou situací doby. Připomíná systematické směřování MdB k muzikálu, pro něž se mezníkem stalo r. 2004 otevření moderní Hudební scény. Vzájemně provázané linie muzikálovou (zcela vytlačila nabídku operet) a činoherní analyzuje Cejpek nejprve samostatně, a to strukturovaně do jednotlivých „podmnožin“. U první si všímá inscenování náročných „hitových“ titulů světových, původní tvorby z MdB a konečně Mošovy

kontinuální spolupráce se skladatelem Zdeňkem Mertou. Pestrou škálu uváděných titulů probírá rovněž podrobněji stratifikovaný oddíl Dramaturgická linie: činohra. Věnuje pozornost repertoáru klasickému, zejména shakespearovskému, dramatičce moderní (vyčleňuje režijní přínos pražské Hany Burešové) a konečně české; pominuty nejsou letní plenérové produkce na Biskupském dvoře. Poslední část Cejpkova elaborátu, dovedeného až do konce neúplné sezony 2019–2020, předchází dílčí soudy s patřičnou akribií sumari-
zuje a zobecňuje.

Přehled jiných důležitých aktivit MdB přináší stať dramaturga Miroslava Ondry Zahraněčnické zájezdy. Úspěšné expandování do ciziny začalo již r. 1993 féerií Sny svatojánských nocí a poté počet turné i destinací plynule narůstal. Za posledních 27 sezon odehrálo MdB mimo ČR 1554 představení v 17 státech (nejvíce v Německu) a rekordmanem zůstává West Side Story. Výmluvné údaje o reprízovosti, návštěvnosti nebo oceněných v Síní slávy najdeme v rubrice Závěrečná bilance. Rozsahem největší blok knihy pak chronologicky uvádí bezmála 250 premiér se základními údaji, výňatky dobových kritik a fotodokumentací Jefa a Tina Kratochvilových.

Příběh veřejné knihovny ve Vyškově

Vladislav Raška

Vladis.raska@gmail.com

Devadesátá léta předminulého století jsou ve znamení nejen hospodářského a politického rozmachu, ale taktéž kulturního a vzdělávacího vzepětí českého národa v rámci tehdejší monarchie. Stranou nechtěli zůstat ani středomoravští studenti vracející se na prázdniny z Vídně či trochu vzdálenější Prahy. Ti z Karlo-Ferdinandovy university přicházeli ovlivnění myšlenkami svého oblíbeného profesora T. G. Masaryka. A tak nepřekvapí, že i vyškovští studenti zakládají Ferieální (později Akademický)

klub, jehož posláním bylo šířit vzdělanost a osvětu. Za prvořadý úkol k dosažení těchto cílů logicky považovali založení veřejné knihovny. V zápise z jejich valné hromady čteme: *Knihy musí doplniti, co nenahradí přednáška. Zříditi lidovou knihovnu ve Vyškově bude jednou z mnohých prací Ferieálního klubu. Jest potřeba opravdové, třeba i tiché práce!* Obdobně se tak dělo i v dalších městech – třeba prostějovští akademici zakládají veřejnou knihovnu v následujícím roce.

Nejsnazší by bylo zveřejnění stávajících spolkových knihoven; třeba Čtenářsko-zpěvického spolku Haná (založeného 1864, k čemuž zase přispělo vystoupení prostějovské Orlice na zdejší náměstí), tělocvičné jednoty Sokol (1870) nebo sdružení pokrokových žen Vlasta (1874). Avšak k takové dohodě pro odpor – a řekněme i jistou úzkoprsost některých činovníků – nedochází, takže Feriální klub sám ještě v roce svého založení otevírá 20. prosince první veřejnou knihovnu, když předtím shromáždil z darů na 300 knih. Příštího roku přechází v Besední domě, ten byl již deset let centrem spolkového života ve městě; sídlila v něm nejen většina spolků, ale nacházela se zde i spolková knihovna Hané.

Další úsilí Feriálního klubu směřovalo k otevření veřejné čítárny, která měla přispět k dalšímu všeobecnému vzdělávání občanů. Připomeňme si, že v těchto desetiletích vycházela *Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí* – známější dnes pod názvem *Ottův slovník naučný* (1888–1909). Česká encyklopedie se mohla svým rozsahem jako jediná směle srovnávat s nepoměrně většími jazykovými mutacemi

ve francouzštině, angličtině či němčině; tvořilo ji totiž 28 dílů základní řady s 12 dodatky. K vědomostnímu povznesení národa byly tedy vytvořeny velmi příznivé podmínky, což se logicky promítlo i do ekonomické prosperity české společnosti.

První návrh na zveřejnění spolkové čítárny pochází již z roku 1900, ale dochází k tomu až o čtyři roky později, kdy město začalo na její provoz pravidelně přispívat. A tak 6. ledna 1905 po dohodě se všemi místními spolky je otevřena veřejná čítárna v přízemí již zmíněného Besedního domu, kde byly *vykládány noviny a časopisy* v počtu osmdesáti titulů, *polovinu z nich dodávala zdarma redakce Vyškovských novin*. Čítárna byla přístupná všem občanům města třikrát v týdnu a v neděli po celý den.

Po skončení první světové války je opět zahájeno jednání o spojení spolkových knihoven. Knihovnický zákon z roku 1919, který ukládá všem obcím zřizovat veřejné knihovny, situaci usnadňuje. Všechny spolky převádějí svůj knižní fond do veřejné knihovny; Haná daruje svá periodika a podílí se i nadále na správě veřejné čítárny.

Sídlo Knihovny města Vyškova v letech 1922–1932 - ve dvorním traktu

Dne 30. září 1920 je ustanovena knihovní rada a již 17. října zahajuje městská knihovna svou činnost v budově staré školy. Půjčovalo se dvakrát týdně. V únoru následujícího roku je registrováno již sto čtenářů.

Dne 5. října 1921 je jmenován knihovníkem gymnaziální učitel Vojtěch Procházka, absolvent předepsaného knihovnického kurzu pro obce do 10 000 obyvatel. Ten patří mezi významnější kulturní činitele regionu, vedle knihovnického působení se značnou měrou podílí i na založení muzea a archivu. A poněvadž ještě v roce 1920 nemělo 35 obcí z 50 na vyškovském okrese knihovnu, zakládá profesor Procházka obvodovou knihovnu, a ta do těchto obcí zasílá každý týden balíčky knih. Obvodová knihovna začínala s nevelkým fondem 166 knih – za deset let, kdy Procházka předával její vedení, obsahovala již 1 200 svazků a sloužila dvěma tisícům čtenářů.

V prosinci 1940 se knihovna stěhuje do budovy Živnostenské školy. Knihy jsou zde půjčovány do léta 1942, pak je knihovna až do konce války uzavřena.

Poválečná činnost knihovny je zahájena již v září 1945; na jaře příštího roku se stěhuje zpět do přízemní místnosti Besedního domu. Obnova knihovny však nebyla jednoduchá, městský knihovník musel vyvinout značné úsilí; od roku 1935 jím byl Robert Marvan, předválečný vůdce skautského oddílu. Po šestnáctileté obětavé práci se stal prvním ředitelem okresní lidové knihovny, ale již v březnu následujícího roku 1952 na tento post rezignuje – pro prvorepublikového demokrata je totalitní ideologie, která po komunistickém puči stále sílí, neakceptovatelná.

Knihovna se ještě několikrát přesouvá, zmenšuje či naopak rozšiřuje. Nikdo však tehdy netuší, že velký dům obecné školy z roku 1874 – stojící takřka naproti Besedního i Živnostenského domu (pozdější hudební škola) – se už za pouhé půl století stane trvalým sídlem knihovny; ta však ještě o něco dříve přijme do svého názvu jméno nedávno zemřelého spisovatele Karla Dvořáčka (a také krátkodobého spolupracovníka knihovníka Vojtěcha Procházky). Rámcová kompozice se uzavírá. To však už bude jiný příběh.

Univerzitní knihovna Gdaňské univerzity

Gabriela Chromcová

Gabriela.chromcova@slu.cz

V rámci programu Erasmus+ jsem společně s kolegyní strávila poslední týden v srpnu 2019 v knihovně Gdaňské univerzity (Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego) v Polsku.

Byl pro nás pro připraven velmi zajímavý program. Seznámily jsme se s provozem všech oddělení knihovny a mohly jsme prodiskutovat pracovní postupy s polskými kolegy.

Knihovna vznikla v roce 1970 společně se založením Gdaňské univerzity. Její fond tvořily spojené fondy Vyšší pedagogické školy (Wyższej Szkoły Pedagogicznej) a Vyšší ekonomické školy (Wyższej Szkoły Ekonomicznej). Současně plní

funkci univerzitní, vědecké a veřejné knihovny. Knihovna má více než 1,6 milionu knihovních jednotek z toho 1,1 milionu knih, 350 tisíc časopiseckých titulů, 190 tisíc speciálních fondů. Poskytuje také přístup k elektronickým zdrojům, a to více než 530 tisíc e-knih a 138 tisíc e-časopisů.

V roce 2006 byla otevřena nová stavba Hlavní knihovny Gdaňské univerzity v prostorách

kampusu Gdaňské univerzity Gdaňsk Oliva. Knihovna poskytuje 500 míst, 78 počítačových míst a také individuální a společné studovny. Sama stavba je velice zajímavá, podle architektů by měla připomínat „knihu“ s velkými tubusy, ve kterých se nacházejí individuální studovny a které mají připomínat záložky. Budova nám spíše připomínala nějakou kosmickou loď. V interiéru knihovny převládá ocelová barva, která navozuje námořní symboliku a konkrétně prostory lodě. Schody a můstky připomínají komunikační cesty na lodi.

Budova je třípatrová, v prvním patře najdeme fond z oboru kultury a umění, který je seřazený dle signatur. Ve druhém patře najdeme humánní vědy, jazykovědu a literaturu seřazené dle oborů, ve třetím patře najdeme společenské vědy, přírodní a experimentální vědy. Každé patro má svůj informační bod, kde můžete najít knihovníka, který pomáhá s vyhledáváním.

Ve čtvrtém patře se nachází speciální fondy a studovna. Sbírka speciálních tisků je velice zajímavá, patří tam rukopisy, staré tisky, kartografické sbírky, grafické a audiovizuální dokumentační sbírky významných osobností a tisky gdaňské, tzv. „gedania“. Velmi zajímavou sbírkou jsou dokumenty, které knihovně věnovali pracovníci a absolventi Gdaňské univerzity, kteří byli činní v odborovém hnutí Solidarita (NSSZ Solidarność), které vzniklo právě v Gdaňsku.

V budově se nachází také konferenční místnost, probíhá zde výuka, výstavy, zasedání senátu Gdaňské univerzity. Pro uživatele je k také dispozici bufet.

Knihovní fond v nové budově byl vytvořen tak, že se přestěhovaly fondy 6 fakultních knihoven, které tvoří součást knihovny. Tímto rozhodnutím rektora zůstala ve fakultních knihovnách pouze starší literatura a studenti tak musí navštěvovat hlavní knihovnu, což je někdy problém, protože některé fakulty, třeba ekonomická, se nachází v Sopotech.

V nové budově po přestěhování fondů vznikla potřeba zaměstnat tzv. oborové knihovníky, kteří se starají o své fondy. Jsou to pracovníci, kteří jsou vzdělaní v jednotlivých oborech a spolupracují s oddělením akvizice při výběru knih, jejich zařazení apod.

Dalším zajímavým řešením a dle vyjádření knihovníků, ne moc šťastným, je to, že knihovna nemá žádné sklady, veškerý fond je ve volném výběru a po přestěhování fondů z fakultních knihoven se místo na regálech notně zmenšilo, takže se aktuálně uvažuje o dostavbě skladů.

Knihovna má právo povinného výtisku a také tady vznikají problémy se skladováním přicházejících knih. Svoje služby poskytují hlavně akademikům, studentům Gdaňské univerzity, ale také veřejnosti. V roce 2019 měla

Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego

knihovna více než 41 tisíc registrovaných čtenářů a více než 690 tisíc vypůjčených knihovních jednotek. Knihovna je zapojena do polského souborného katalogu NUKAT (Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny). Přírůstek v roce 2019 byl 20 990 knihovních jednotek, z toho 12 tisíc tvořil povinný výtisk.

Knihovna se dále zabývá zpracováním bibliografie všech vědeckých publikací akademiků Gdaňské univerzity v programu OMEGA-PSIR. Vede také repozitář všech publikací vydaných

na univerzitě. Součástí knihovny je také digitalizační pracoviště, které bylo zřízeno v rámci projektu Pomořské digitální knihovny (Pomorska Biblioteka Cyfrowa).

Vedle služeb pro studenty, akademiky je knihovna vnímána jako vědecká knihovna celého Trojměstí (společný název pro města Gdaňsk, Gdyně a Sopoty). Závěrem lze doporučit návštěvu této univerzitní knihovny a skvostu severního Polska, kterým je město Gdaňsk a také celá turistická oblast.

Rozhovor s Kateřinou Šimáčkovou

Tomáš Kubiček

Tomas.Kubicek@mzk.cz

Kateřina Šimáčková patří mezi nejvýraznější osobnosti současného českého soudnictví. Od roku 2013 působí jako soudkyně Ústavního soudu a zároveň jako pedagožka na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. K jejím tématům patří nejenom otázka lidských práv a ústavního práva, ale trvale se snaží vnášet do debaty i problematiku postavení žen ve společnosti. Ostatně tomuto tématu se věnuje i právě vycházející kniha Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?, jejíž vznik iniciovala. Svým přístupem si zjedнала respekt mezi svými kolegy, ale i u široké veřejnosti. K jejím přednostem patří totiž i schopnost srozumitelně komunikovat složité právní otázky. Oprávněně se proto stala jednou z hrdinek projektu Moravské zemské knihovny Oči Brna, projektu, který upozorňuje na výrazné postavy, které se v minulosti či současnosti zasloužily o proměnu našeho pohledu na společnost či proměnu společenského vnímání. Využili jsme proto této příležitosti a požádali ji o rozhovor.

Kdo je pro Vás vzorem ve Vaší práci. Když čtu Vaše texty, často se setkávám se jmény jako Masaryk, Rorty, Hobbes, Foucault, Sokol. Bez ohledu na respekt, který ve mně Vaše „knihovna“ vzbuzuje, se ptám: kde si vybíráte tyto autority a jak? A trochu provokativněji: Není tam nedostatečně zastoupen ženský prvek?

Mým vzorem a inspirací určitě byla a je Eliška Wagnerová, svou pracovitostí, poctivostí i svými myšlenkami. Také si velmi vážím Boženy Komárkové, filozofky a teoložky, jejíž kniha Původ a význam lidských práv z doby těsně

po druhé světové válce, je stále aktuální. Vámi zmíněné autory nevnímám jako svoje autority, spíše jsem si všimla, že jsme často dospěli ke stejným závěrům a přijde mi nekorektní na ně neodkázat. Mám také jako vysokoškolská učitelka stálou snahu inspirovat studentstvo k četbě, proto často odkazuji na inspirativní knihy. Myslím, že ženy, které chtějí uspět ve svém životě a žít svobodně, by měly číst feministickou literaturu – ostatně pro MZK jsem připravila takovou základní knihovničku, která začíná Pipi Dlouhou Punčochou, pokračuje přes Druhé pohlaví od Simon de Beauvoira a vede až k nedávno vydané knize věnované

dílu Hany Havelkové, zakladatelky české feministické filozofie.

Jaké jsou podle Vás základní znaky spravedlivého světa, jehož předobraz asi stojí za Vaší činností ústavní soudkyně?

Spravedlnost je jakýsi ideál, ke kterému můžeme vzhlízet, ale asi jej nikdy nemůžeme na tomto světě dosáhnout. Soudci a soudkyně by měli myslet na to, aby všichni měli zaručenu opravdovou rovnost v řízení před soudem, zaměřit se na férové řízení i rozhodování a dodržování pravidel padni komu padni. I tento cíl je náročný a ještě se v tomto směru musíme hodně snažit. Je třeba se smířit s tím, že se někdy u soudu opravdové a úplné spravedlnosti dosáhnout nedá, třeba, i když víme, že je spravedlivé, aby každé dítě vyrůstalo v úplné a milující rodině, tak mu ji soudním rozhodnutím nejsme schopni vykouzlit. Co však jde zaručit – aby se soudce nikdy nedopustil nespravedlnosti.

Jedním z klíčových pojmů, který vnímám za Vašími úvahami, je solidarita: solidarita systému s lidmi sociálně znevýhodněnými, zdravotně či mentálně handicapovanými, solidarita mezi lidmi navzájem, solidarita s Evropou, která by upřednostnila myšlenku jednoty před snahou kořistit ze společné peněženky... Je solidarita nejvyšší pojem ve Vašem axiologickém systému?

Článek 1 Listiny základních práv a svobod, který je jakousi nejvyšší normou našeho ústavního pořádku, stanoví: Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech. V mé práci právničky je určité toto tou nejvyšší hodnotou. Myslím, že to je program, jemuž stojí za to se věnovat celý život.

Nicméně Vámi zmíněná solidarita není jen mou osobní hodnotou, ale též nejracionálnější přístupem ke světu. Abychom totiž mohli žít v bezpečném světě, musíme myslet na všechny lidi, kteří na světě žijí. Solidarita není jen nějaký abstraktní morální apel, ale je též odpovědí na reálné problémy. V případě, že nebude zabezpečeno všem lidem na světě sociokulturní minimum, svoboda a férová rovnost šancí, vždy bude naše civilizace ohrožena. Lidé nejsou tak hloupí, aby žili tam, kde nemohou přežít, a každá lidská bytost (i vyvinutější živočich) rozpozná nespravedlnost a těžko odpustí tomu, kdo se jí na ní dopustí. Být solidární k ostatním je tedy nejracionálnější přístup k životu i nejracionálnější způsob organizace společnosti – koherentní solidární společenství je pro své příslušníky nejbezpečnější, a když myslíte na druhé, dělá to váš vlastní život velmi uspokojivý.

Je pro vás důležitější člověk nebo příběh? Ptám se proto, že se o vás často mluví jako o soudkyni příběhů. A co pro Vás vlastně znamená takové označení?

Soudní rozhodování není nikdy hodnocením člověka, ale řešením konkrétní situace. Lidé si vytvořili soudy, aby nezávislá autorita vyřešila jejich konflikt, a tím nastolila ve společnosti či v jejich vztahu mír. Soudce či soudkyně tedy vůbec nemá hodnotit člověka, ale vyřešit problém, tedy najít nejspravedlivější vyústění konkrétního děje, který se stal.

Navíc, aby lidé pochopili, proč soud rozhodl, jak rozhodl, tak to nejlépe ilustruje právě dobře dovyprávěný příběh – co se stalo a jaký by popsaný konflikt měl mít správný konec. Takže myslím, že právě tak to novinářky z Respektu myslely, když mne označily za soudkyni příběhů.

Nezjednodušuji lidi na to, co se jim stalo, ale má funkce spočívá v tom, abych vyřešila spor mezi nimi, jenž se ostatně vlastně zpravidla týká sporu o interpretaci děje, který proběhl, tedy příběhu, který se jim stal. To však nestačí, jste-li soudkyní vrcholného soudu, musíte při rozhodování myslet i na systémové dopady připravovaného rozhodnutí. Když se například zabýváte případem lichvářského úroku a jeho exekuce, není to jen příběh účastníka řízení, ale též systémový problém celé země.

Knihovny se často chlubí, že jsou nástrojem nejenom pro zajištění společnosti informacemi, ale především pro kultivaci kritického myšlení. Vidíte je v této roli? A jak se to vlastně s kritickým myšlením u nás má z perspektivy ústavní soudkyně?

Téma kritického myšlení mne netrápí ani tak v soudcovské roli, jako v roli vysokoškolské pedagogy či prostě občanky tohoto státu. Pořád mne překvapuje, čemu všemu lidé mohou věřit a jak je někdy jednoduché člověka, národ či nějakou sociální skupinu zmanipulovat. A právě kritické myšlení mi připadá jako nástroj, který nás proti tomu chrání.

Líbí se mi vysvětlení, že člověk má rychlé a pomalé myšlení – to rychlé je intuitivní a emocionální, to pomalé je založeno na logice a racionalitě. Lidstvo se často dostalo do slepé uličky, když se snažilo složité problémy vyřešit jednoduše – intuitivně a emocionálně; někdy je prostě třeba přemýšlet pomalu, racionálně a logicky. A právě tomu pomalému myšlení myslím napomáhá četba knih, a proto jsou pro mne knihovny místy racionality, zpochybňování rychlých soudů a snahy pochopit i ty argumenty, které by nás ani nenapadly. A ještě jedna důležitá hodnota, kterou knihovna má: jenom tak se projít knihovnou vás zpravidla přivede ke knize, o níž ani netušíte, že existuje, a ta vám odhalí něco nečekaného, co jste vůbec nehledali – to se vám ani na sociálních sítích, ani na Googlu či při internetové objednávce četby nemůže přihodit.

Pavla Špondrová, jedna z editorek knihy Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?, píše, že v případě této publikace jde o otevření zcela nové perspektivy na právo. Kniha vznikla z Vašeho impulsu a vůle znovu otevřít kontroverzní otázku, kterou jste ale tentokrát zaměřily přímo do středu legislativní kostry společnosti. V čem spočívá tato zcela nová perspektiva a co je jejím výsledkem?

Jeden ze způsobů, jak teoreticky pojímat právo, se nazývá critical legal studies (kritické studie o právu), který je založen na tom, že právo není neutrální, ale vyjadřuje hodnotové nastavení těch, kdo právní pravidla vytvořili. Jde tedy o to pohlížet na právo jako instituci nebo soubor norem z některé konkrétní perspektivy a všimnout si, zda v tomto kritickém pohledu obstojí. A právě i kritický feministický pohled na právo může odhalit některé jeho nedostatky. Dnešná práva tvořili jen muži – ještě před pár desítkami let ženy nemohly volit a být voleny nebo studovat vysoké školy. A muži, a to ještě jen úzká privilegovaná skupina mužů, i teď mají v jeho tvorbě i výkladu velkou převahu, v parlamentu máme asi 83 % mužů, na Nejvyšším soudu je asi 78 % mužů soudců a na univerzitách je asi 80 % profesorů práva mužského pohlaví. Kvůli tomu pak chybí v právní regulaci i právní praxi pohled na témata, která jsou z pohledu ženských životních trajektorií důležitá – není dostatečně reflektována převážně ženská zkušenost s péčí o děti, starší osoby, lidi s nějakým zdravotním postižením. Svět je tedy regulován vítězi, chybí nám pohled obětí či zranitelnějších lidí. Jsme málo solidární, nemyslíme na otázky, které jsou pro lidstvo důležité, chováme se neprakticky a nerozumně. Ženská zkušenost, zejména těch pečujících žen, které vlastně skoro vůbec v rozhodování zastoupeny nejsou, by třeba mohla pomoci tuto perspektivu trochu změnit.

Děkuji za rozhovor.
Tomáš Kubíček

Domov knižních důchodců

Daniel Vydra

daniel.vydra@centrum.cz

Knihovny se mění. Jezdím se svým Komiksovým workshopem po knihovnách a vidím to. Opravují se, oblékají do nových kabátů, uvnitř jsou taky jiné, modernější, vybavenější a živější. Je to radost i nostalgie zároveň. Líbí se mi nové. A líbí se mi i ty staré. Když je knihovna umístěna v prvorepublikové vile, s mořeným obložením a ošlapaným schodištěm..., vůně starých časů dýchne, genius loci funguje. A nostalgie taky.

Knížky se také mění. Lákají sexy obálky i parádními mírami, člověk neví kterou dřív. Jsou stále krásnější! No..., ale ta pravá krása a to důležité je přece jen uvnitř. Když je dobře napsaná, můžeme ji číst i po mnoha desítkách let. Jenže knížky přibývají, píšou se nové. Tedy mládí vpřed! Staré knížky musí ustoupit mladším. A tak se ty méně čtené nebo poničené chudinky vyřazují. To je jasné, knihovna není nafukovací. Odvážej se pryč, ani nechci vědět kam. Knihovnicím je jich asi také líto, dávají

jim ještě šanci na nový život a tak je vystaví na chodbě knihovny a prodávají je po pětikačce nebo i zadarmo. No nekupte to, zadarmo! Kolem nich se prakticky nedá jen tak bez povšimnutí projít. A jaké poklady! Knížky mého dětství. Štorcha nebo Setona tady přece nemůžu nechat! Haileyyho už vůbec ne! A nemusím si je půjčovat, můžu si je rovnou vzít. Paráda! Sice doma knihovna taky není nafukovací, ale nějak už se vejdu, vyhodím třeba starý svetr, nebo možná pes bude muset zůstat na dvoře... Už to u nás vypadá jako v domově knižních důchodců.

Tedy, milé knihovnice a knihovníci, kdyby vám někdy Štorch nebo Seton chyběli, nevydávali by se v reedících znovu, zastavte se, knížky vám rád půjčím a klidně vám prodloužím lhůtu na vrácení! Ale ne na dlouho...

Daniel Vydra je autorem komiksových scénářů, básní pro děti a hudebních skladeb.

MZK přichází s kampaní na podporu knižního trhu **Kup knihu k Ježíšku!** Nákupem knih jako vánočních dárků lze udělat radost dvakrát, svým blízkým i všem dalším profesím, jejichž živobytí je na knižním trhu závislé.

Kup knihu k Ježíšku

**MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA**

SDRU_K

skip

knihka ti služi

NK
Národní knihovna
České republiky

AKVŠ
Asociace knihovnických a
výzkumných pracovníků

NABÍDKA VZDĚLÁVÁNÍ KNIHOVNÍKŮ V ROCE 2021

Profesní (rekvalifikační) kurzy dle Národní soustavy kvalifikací, akreditace MŠMT, kombinovaná výuka online a prezenční:

- Knihovník akvizitér
- Knihovník katalogizátor
- Knihovník v přímých službách
- Referenční knihovník
- Knihovník pracovník správy fondů
- Samostatný knihovník správce digitální knihovny

Dle zájmu budou z nabídky otevřeny 3 kurzy.

**E-learningové kurzy,
online na <https://kurzy.knihovna.cz>, neakreditované:**

- Knihovnický kurz
- Služby knihoven
- Digitalizace v knihovnách
- Kurzy knihovnické angličtiny Elka - 1, 2, 3
- Kurz základů kybernetické bezpečnosti
- Úvod do library advocacy pro veřejné knihovny
- GDPR pro knihovníky

Kontakt:

Mgr. Jan Lidmila, 541 646 125, vzdelavani@mzk.cz

<https://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku>